

การศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
ในเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ปริญญานิพนธ์

ของ

จวน ดงแก้ว

- 9 เม.ย. 2542

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

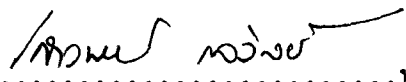
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

ตุลาคม 2541

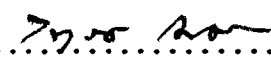
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปฏิญานินิจฉัยฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

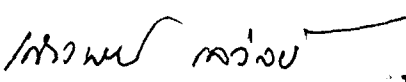

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เล่วลิขัย)

.....กรรมการ

(ดร.ไพฑูรย์ โพธิสาร)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เล่วลิขัย)

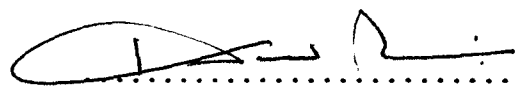

.....กรรมการ

(ดร.ไพฑูรย์ โพธิสาร)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร โคตรบรรเทา)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานินิจฉัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.เสวริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่... 8 ... เดือน... ๗๑๑๘ ... พ.ศ. 2541

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงเรียบร้อยได้ด้วยความกรุณาในการให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จาการรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และ อาจารย์ ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สาร กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร โคตรบรรเทา ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ ฉบับนี้ร่วมกับ คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ คือ รศ.ดร.ปฐม นิคมานนท์, รศ.สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ และ อาจารย์มงคล พรพลทอง ที่ได้กรุณาตรวจสอบแก้ไขแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออนุเคราะห์จาก ผู้บัญชาการเรือนจำ-กลางคลองเปรม ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวาง ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดปทุมธานี ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ผู้บัญชาการเรือนจำ-จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงกลาง ผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง และ ผู้อำนวยการทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ที่อำนวยความสะดวกในการรวบรวมแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลแก่ผู้วิจัย

ขอบคุณ เพื่อน ๆ วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ภาคพิเศษ รุ่นที่ 5 และภาคปกติรุ่นอื่น ๆ ที่ห่วงใยและให้กำลังใจตลอดเวลา และขอบคุณ คุณวาสนา คงแก้ว ด.ญ.สรวรรณ คงแก้ว ที่ได้ให้เวลาและโอกาสช่วยเหลือเป็นกำลังใจจนปริญญานิพนธ์ สำเร็จลงด้วยดีพร้อมทั้งขอกราบขอบพระคุณ แม่คำ คงแก้ว ที่คอยห่วงใยผู้วิจัยอยู่ตลอดเวลา

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอเทิดทูนบูชาพระคุณบิดา มารดา ครู อุปัชฌาย์อาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้คู่กับคุณความดีแก่ผู้วิจัยตลอดมา.

จวน คงแก้ว

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
สภาพของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน.....	9
การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์.....	11
แผนพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง.....	12
โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขัง.....	17
ความหมายของจิตตภาวนา.....	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	30
สมมติฐานในการวิจัย.....	32
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	33
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	33
เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล....	35
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ.....	36
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	38
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	38

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
การแปลความหมายค่าคะแนน.....	42
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	43
ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมจิตตภาวนา.....	46
ตอนที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาตามตัวแปร.....	53
ตอนที่ 4 วิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....	76
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	80
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	80
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	80
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	81
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	81
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
สรุปผลการวิจัย.....	82
การอภิปรายผล.....	84
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	95
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย.....	96

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	97
ภาคผนวก.....	101
ภาคผนวก ก.....	102
ภาคผนวก ข.....	106
ประวัติผู้วิจัย.....	117

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจากเรือนจำและทัณฑสถาน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำแนกตามขนาดของเรือนจำ และทัณฑสถาน.....	34
2	ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง.....	44
3	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวมและรายด้าน.....	46
4	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม.....	47
5	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านวิธีการฝึกอบรม.....	49
6	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านประโยชน์และ ความสำนึกผิด.....	51
7	เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรม จิตตภาวนา จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน.....	54
8	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามอายุ โดยรวม.....	55
9	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามอายุ ด้านวิธีการฝึกอบรม.....	56
10	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามอายุ ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด.....	57
11	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามพื้นฐานความรู้เดิม โดยรวมและรายด้าน.....	58
12	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามพื้นฐานความรู้เดิม โดยรวม.....	59

13	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามพื้นฐานความรู้เดิม ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม.....	60
14	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามพื้นฐานความรู้เดิม ด้านวิธีการฝึกอบรม.....	61
15	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามพื้นฐานความรู้เดิม ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด.....	62
16	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ของผู้ต้องขัง จำแนกตามคติความผิด โดยรวมและรายด้าน.....	63
17	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามคติความผิด โดยรวม.....	64
18	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามคติความผิด ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม	65
19	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามคติความผิด ด้านวิธีการฝึกอบรม.....	66
20	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามคติความผิด ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด.....	67
21	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ของผู้ต้องขัง จำแนกตามระยะเวลาที่ต้องโทษ โดยรวมและรายด้าน	68
22	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามระยะเวลาที่ต้องโทษ โดยรวม..	69

23	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามระยะเวลาที่ต้องโทษ ด้านวิธีการฝึกอบรม.....	70
24	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ของผู้ต้องขัง จำแนกตามสาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรม โดยรวม และรายด้าน.....	71
25	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ของผู้ต้องขัง จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน โดยรวม และรายด้าน.....	72
26	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน โดยรวม.....	73
27	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม.....	74
28	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านวิธีการฝึกอบรม.....	74
29	ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด.....	75
30	ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ของผู้ต้องขัง.....	76
31	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรม จิตตภาวนา.....	78

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย เป็นส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หรือผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล และคำสั่งลงโทษของผู้มีอำนาจในการดำเนินงานมีตั้งแต่การควบคุม กักขัง กักกัน จำคุกและประหารชีวิต ตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เพื่อปกป้องสังคมมิให้ได้รับความเดือดร้อน

ภารกิจหลักที่สำคัญของกรมราชทัณฑ์ในแผนทิศทางของกรมราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า ปี 2536 - 2545 มี 3 ประการ คือ (กรมราชทัณฑ์. 2538 : 9)

1. การควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ
2. การแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมทั่วไปได้ ภายหลังพ้นโทษ

3. การส่งเสริมสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากภารกิจหลักข้อที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้กลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ให้มีความรู้วิชาสามัญ วิชาชีพ และมีความรู้ลึกสำนึกในบาปบุญคุณโทษด้วยการอบรมศีลธรรม จริยธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ปลุกฝังให้มีความรู้ทักษะอาชีพให้มีรายได้เลี้ยงตนเอง และครอบครัว ในฐานะพลเมืองดีของชาติไม่หลงกระทำความผิดซ้ำให้เป็นที่น่าหวาดระแวง เป็นภาระสังคมภายหลังพ้นโทษอีกต่อไป (กรมราชทัณฑ์. 2536 : 1)

ในด้านการดำเนินงานในการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังนั้น กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดเป็นแผนซึ่งมีกลยุทธ์และเป้าหมายที่ชัดเจนให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมดูแลหรือปกครองผู้ต้องขัง ให้ได้ถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด จากผลสำรวจเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2538 มีผู้ต้องขังทั้งสิ้น จำนวน 111,028 คน (กรมราชทัณฑ์. 2539 ก : 44) จากผู้ต้องขังจำนวนมากจากคดีต่าง ๆ ดังกล่าวมามีผู้กระทำความผิดครั้งแรก จำนวน 72,939 คน คิดเป็นร้อยละ 86.80 กระทำความผิดซ้ำครั้งที่สองจำนวน 8,038 คน คิดเป็นร้อยละ 9.60 กระทำความผิดซ้ำครั้งที่ 3 จำนวน 1,697 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 กระทำความผิดครั้งที่ 4 จำนวน 860 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 และกระทำความผิดครั้งที่ 5 ขึ้นไปจำนวน 519 คน คิดเป็นร้อยละ 0.60 รวมผู้กระทำความผิดซ้ำครั้งที่สอง - ห้าขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 13.20

ปัจจุบันมีเรือนจำและทัณฑสถานทั่วราชอาณาจักร จำนวน 119 แห่ง มีอัตราความจุปกติที่จะรับผู้ต้องขังได้จำนวน 80,000 คน แต่จากการที่ผู้ต้องขังได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจึงทำให้เกิดภาวะผู้ต้องขังแออัดหรือล้นเรือนจำ ในปี พ.ศ. 2538 มีผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ จำนวนถึง 111,028 คน (กรมราชทัณฑ์. 2539 ข : 18)

การใช้หลักจริยธรรม คุณธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการในการโน้มน้าขัดเกลาพัฒนาปรุงแต่งจิตใจผู้ต้องขัง ในระหว่างที่ถูกจองจำอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานในความควบคุมดูแลนั้น กรมราชทัณฑ์ได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่นี้ โดยได้กำหนดให้ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาเป็นนโยบายที่สำคัญยิ่งในแผนพัฒนาแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง เพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ต้องขังเอง และแก่สังคมโดยรวม มุ่งให้ผู้ต้องขังได้ตั้งใจเข้ารับการอบรมทางด้านจิตใจตามหลักพุทธวิธีให้มีจิตใจหนักแน่น เข้มแข็งอดทนมีความรู้สึกสำนึกรู้ผิดชอบชั่วดี มีศีลธรรม คุณธรรมประจำใจ เป็นสัมมาทิฐิขึ้นในเบื้องต้นแล้ว พฤติกรรมการแสดงออกทางกาย วาจา และจิตใจจะดีไปตามดวงจิตที่มีศีลธรรมคุณธรรมนั้นเพราะธรรมชาติของมนุษย์มีจิตใจเป็นเบื้องต้นมีจิตใจเป็นใหญ่ ดังที่สาโรช บัวศรี (2537:118) ได้กล่าวไว้ว่า "จริยธรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ เป็นเครื่องมือควบคุมให้ความประพฤติของมนุษย์ ได้เป็นไปในทางสันติสุขและเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกับสัตว์อย่างเด่นชัด" และนายอานวย สุวรรณศิริ ประธานคณะกรรมการการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมสภาผู้แทนราษฎร ได้มีหนังสือชมเชยและเสนอแนะต่ออธิบดีกรมราชทัณฑ์ ที่ 143/2537 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2537 สรุปว่า "ผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมธรรมะจากกรมราชทัณฑ์ด้วยการปฏิบัติธรรมแล้ว เมื่อพ้นโทษออกไปไม่กระทำความผิดซ้ำอีก ถึงมีบ้างก็น้อยมาก จึงควรส่งเสริมสนับสนุนโครงการให้ผู้ต้องขังปฏิบัติธรรมให้มีปริมาณและคุณภาพให้มากขึ้น"

การมุ่งพัฒนาจิตใจแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้ต้องขังด้วยโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของกรมราชทัณฑ์ จึงเป็นการช่วยรัฐพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2539:13) ซึ่งได้จัดกลุ่มผู้ถูกคุมประพฤติและผู้ต้องขังไว้ว่า เป็นกลุ่มที่ด้อยโอกาสและเป็นกลุ่มที่มีปัญหาในสังคม ซึ่งจะต้องได้รับการแก้ไขพัฒนา เพื่อให้ไม่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยมีเป้าหมายในการพัฒนาไว้ 4 ประการ คือ

1. ให้มีการพัฒนาพฤติกรรม ปลูกฝังทัศนคติที่ถูกต้อง และให้ความเชื่อมั่นทางจิตใจตระหนักในศักยภาพและคุณค่าของคน มีแนวทางในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาในวิถีทางที่สังคมยอมรับ
2. ให้มีการส่งเสริมความรู้พื้นฐานการฝึกอบรม ฝึกอาชีพและพัฒนาฝีมือแรงงานตลอดจนได้รับการส่งเสริมให้มีอาชีพสุจริตและมีรายได้ที่มั่นคงสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

3. ให้ได้รับการพัฒนาให้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ

4. ให้มีการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวชุมชนและสังคม เพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูสังคม เศรษฐกิจผู้ถูกคุมประพฤติและผู้ต้องขัง

การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง ด้วยการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ จากรายงานประจำปีของกรมราชทัณฑ์ เมื่อปี พ.ศ. 2538 ปรากฏว่ามีผู้ต้องขังได้รับการฝึกอบรมจิตตภาวนา ตามหลักสูตรของโครงการเพียง 28,278 คน ซึ่งนับว่าจำนวนสถิติผู้ต้องขังที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนา มีน้อยมากเพียงร้อยละ 25.47 ของจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนยอดผู้ต้องขังทั้งหมดในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งมีอยู่จำนวน 111,028 คน (กรมราชทัณฑ์. 2538 : 57) ทั้ง ๆ ที่กรมราชทัณฑ์ได้ถือเอาโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา เป็นนโยบายหลักที่สำคัญยิ่งนโยบายหนึ่ง ในการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ที่ได้แจ้งเวียน กำชับเป็นหนังสือพร้อมได้นำบุคลากรของเรือนจำ คือ อนุศาสนาจารย์และปฏิบัติหน้าที่อนุศาสนาจารย์ เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้มีรูปแบบและวิธีการฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังให้เป็นแนวทางเดียวกัน และได้ประชุมชี้แจง เน้นย้ำต่อผู้บัญชาการเรือนจำ และผู้อำนวยการทัณฑสถานทั่วประเทศอย่างสม่ำเสมอตลอดมา ตั้งแต่ปลายปี 2529 จนถึงปัจจุบัน ให้เรือนจำและทัณฑสถานเปิดการฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยให้ผู้ต้องขัง ได้หมั่นเวียนเข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาอย่างทั่วถึง แล้วรายงานผลให้กรมราชทัณฑ์ทราบ แต่ปรากฏว่า ในปัจจุบันยังมีสถิติผู้ต้องขัง ที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาจากเรือนจำและทัณฑสถานอยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ 25.47 ของจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด กอปรกับกรมราชทัณฑ์ ได้สั่งการให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ เปิดโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ดังกล่าวแก่ผู้ต้องขังอย่างจริงจังและต่อเนื่อง มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 จนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลานานถึง 10 ปีเศษมาแล้ว

จากสภาพดังที่กล่าวมา จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถานมาแล้วว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร เพื่อให้ได้ทราบความคิดเห็นและสภาพที่แท้จริงของกิจกรรมการฝึกอบรมจิตตภาวนาสำหรับผู้ต้องขังตลอดทั้งสภาพปัญหาและอุปสรรคข้อเสนอนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการดำเนินการฝึกอบรมจิตตภาวนาสำหรับผู้ต้องขัง อันจะสามารถนำไปวางแผนปรับปรุงพัฒนาโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ซึ่งเป็นแผนพัฒนาจิตใจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขังด้วยการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่จิตใจโดยตรง ให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งที่ถึงใจพร้อมที่จะออกสู่สังคมในฐานะพลเมืองดีของชาติให้กว้างขวางมากขึ้นทั้งในปริมาณและคุณภาพอย่างทั่วถึงตามจุดหมายของกรมราชทัณฑ์ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา สำหรับผู้ต้องขังใน 3 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม, ด้านวิธีการฝึกอบรม, และด้านประโยชน์และความสำนึกผิด
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาใน 3 ด้าน จำแนกตามอายุ พื้นฐานความรู้เดิม คดีความผิด ระยะเวลาที่ต้องโทษ สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรม และขนาดของเรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถเป็นประโยชน์กับเรือนจำและทัณฑสถานทั่วราชอาณาจักร ที่จะได้ทราบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาในด้านต่าง ๆ สำหรับนำไปปรับปรุงพัฒนาโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา เพื่อแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยไปในทางที่ดีสำหรับผู้ต้องขังตามนโยบายให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณาวางแผนกำหนดนโยบายปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับแผนการพัฒนাজิตใจผู้ต้องขังให้เกิดความสอดคล้องสมบูรณ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะทำให้ทราบถึงสภาพที่แท้จริง ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ตลอดจนแนวโน้มที่จะนำไปสู่การฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนา เพื่อปรับปรุงแก้ไขพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ให้กลับตนเป็นพลเมืองดีที่สังคมต้องการตามนโยบาย ของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการที่มีหลักสูตรสำหรับการฝึกอบรมอย่างชัดเจน คือ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาสำหรับผู้ต้องขัง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนา ในรุ่นเดือนกรกฎาคม, สิงหาคม และกันยายน 2540 รวม 3 รุ่น ในเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลจำนวน 18 แห่ง รวมจำนวน 2,447 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ประชากรตามข้อ 1. ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) ด้วยการแบ่งเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑลทั้ง 18 แห่ง ออกเป็น 3 ขนาด ตามจำนวนมากน้อยของประชากร คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

2.1 จะจงเลือก เรือนจำและทัณฑสถานทั้ง 3 ขนาด จาก 18 แห่ง เพื่อให้ได้เรือนจำและทัณฑสถานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 แห่ง และในจังหวัดปริมณฑลจำนวน 5 แห่ง ในอัตราร้อยละ 50 ได้เรือนจำและทัณฑสถาน ขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่รวม 9 แห่ง

2.2 สุ่มตัวอย่างจากเรือนจำและทัณฑสถาน ตามข้อ 2.1 ทั้ง 9 แห่ง ตามสัดส่วนประชากร คือกลุ่มขนาดเล็กมีประชากรน้อย สุ่มมาร้อยละ 60 กลุ่มขนาดกลาง มีประชากรปานกลาง สุ่มมาร้อยละ 40 กลุ่มขนาดใหญ่ มีประชากรมาก สุ่มมา ร้อยละ 20 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 393 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่สถานการณ์ของผู้ต้องขัง แบ่งเป็น

3.1.1 อายุ

- 1) ต่ำกว่า 25 ปี
- 2) 26 - 35 ปี
- 3) 36 - 45 ปี
- 4) 46 ปีขึ้นไป

3.1.2 พื้นฐานความรู้เดิม

- 1) ระดับประถมศึกษา
- 2) ระดับมัธยมศึกษา
- 3) สูงกว่ามัธยมศึกษา

3.1.3 คดีความผิด

- 1) เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย
- 2) เกี่ยวกับทรัพย์สิน
- 3) เกี่ยวกับเพศ
- 4) เกี่ยวกับยาเสพติด
- 5) คดีอื่น ๆ

3.1.4 ระยะเวลาที่ต้องโทษ

- 1) ต่ำกว่า 5 ปี
- 2) 5 - 10 ปี
- 3) สูงกว่า 10 ปีขึ้นไป

3.1.5 สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรม

- 1) เพราะถูกส่งตัวมา
- 2) เพราะสมัครใจ

3.1.6 ขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน

- 1) เล็ก
- 2) กลาง
- 3) ใหญ่

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ใน 3 ด้าน คือ

3.2.1 ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม

3.2.2 ด้านวิธีการฝึกอบรม

3.2.3 ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา หมายถึง การแสดงออกซึ่งการรับรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อบุคคล กิจกรรม เหตุการณ์ วัตถุสิ่งของ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ โดยสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด ความคิด หรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรได้ ในที่นี้หมายถึงความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาที่มีต่อกิจกรรมหรือกระบวนการตามแผนพัฒนาฤตินิสัยของผู้ต้องขังที่สำคัญยิ่งของกรมราชทัณฑ์ เรียกว่าโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ใน 3 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม หมายถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมจำนวน 120 ชั่วโมง ตามหลักสูตรของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยที่กรมราชทัณฑ์ได้แจ้งให้เรือนจำและทัณฑสถานเปิดอบรมให้แก่ผู้ต้องขัง เช่นเนื้อหาหลักสูตรส่งเสริมให้มีศีลธรรมประจำใจ ต้องการให้ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้สึกสำนึกในบาปบุญคุณโทษ มีศีลธรรมเมตตาธรรม

เกิดขึ้นในจิตใจ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน ทั้งทางกายวาจา และจิตใจ มีจิตใจสุขุมเยือกเย็น มั่นคง ไม่หลงกระทำความผิดซ้ำอีกต่อไป เป็นต้น

1.2 ด้านวิธีการฝึกอบรม หมายถึงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับกระบวนการ ที่ผู้ดำเนินการฝึกอบรมถ่ายทอดบรรยายให้ความรู้ทั้งด้านเนื้อหาหลักธรรมะและด้านภาคปฏิบัติ (การนั่งสมาธิ และเดินจงกรม) เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้เข้าใจหลักการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา เป็นต้น

1.3 ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์หรืออานิสงส์ที่ผู้ต้องชั่งซึ่งเข้ารับการฝึกอบรมจะได้รับจากการฝึกอบรมจิตตภาวนา เช่น ทำให้เกิดปัญญาเป็นคนฉลาด มีศีลธรรมเมตตาธรรม ทำให้มีสติอยู่เสมอ มีความสงบสุขุมเยือกเย็น ตั้งมั่นในหลักกัตถุญรรู้คุณ เป็นคนมีกายวาจาใจสะอาดบริสุทธิ์ไม่โสโครก ไม่เบียดเบียนหรือเอาเปรียบผู้อื่น รู้จักตนเองและทำให้กิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ เบาบางลง และเกิดความรู้ลึกซึ้งถึง ความผิดพลาดด้วยสาเหตุต่าง ๆ ในอดีต ตั้งใจปรับเปลี่ยนความรู้ลึกซึ้งในมโนคติ ความเชื่อ ไปตามเหตุผลตามผลของกฎแห่งกรรมคือการกระทำของตนเองว่าทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่วหรือบุคคลหว่านพืชเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้นเกิดความเกรงกลัวว่าผลจากการกระทำที่ไม่ดีของตนเองจะมาถึงตนเอง มุ่งประกอบกรรมดีโดยไม่ให้ความหลงผิด ด้วยอำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง มาครอบงำจิตใจของตนและไม่หลงกระทำความผิดซ้ำอีกต่อไป

2. ผู้ต้องชั่ง หมายถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องชั่ง และคนฝากชั่ง ในที่นี้หมายถึงผู้ต้องชั่ง ที่เข้ารับการฝึกอบรมตามโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ในเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 18 แห่งรวม 3 รุ่น คือ รุ่นเดือนกรกฎาคม, สิงหาคม และกันยายน พ.ศ. 2540

3. คดีความผิด หมายถึงผู้ต้องชั่งที่กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดต่าง ๆ ที่ระบุการลงโทษไว้อย่างชัดเจน ทั้งโทษจำคุกและโทษปรับในที่นี้จำแนกออกเป็น 5 ประเภท คือ (หยุด แสงอุทัย 2538 : 521 - 560)

3.1 คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมายถึง ฆ่าผู้อื่น, ทำร้ายร่างกาย, กักขังหน่วงเหนี่ยวทำให้เสียอิสระภาพ และทำแท้ง

3.2 คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หมายถึง การลัก, ฉก, ชิง, วิ่งราว, กรรโชก, รีด, ฉ้อโกงทรัพย์สินของผู้อื่น

3.3 คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ หมายถึง การข่มขืนกระทำชำเรา, อนาจาร, เป็นธุระล่อลวงหรือชักพาไปเพื่ออนาจาร

3.4 คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทโดยตรง เช่น ครอบครองเพื่อเสพหรือครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งเฮโรอีน, ฝิ่น, กัญชา, มอร์ฟีน, ยาม้า นำเข้าหรือส่งออก

3.5 คดีความผิดอื่น ๆ หมายถึง คดีความผิดอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้แก่ คดีเรียกค่าไถ่ คดีที่ทำไปด้วยความประมาท เช่น ขับรถประมาท ปลอมแปลงเอกสารและใช้เอกสารปลอม, การค้า และความผิดลหุโทษ

4. เรือนจำ หมายถึง สถานที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขังกับสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกันและให้หมายความรวมถึงที่อื่นใดที่รัฐมนตรีได้กำหนดไว้และประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าอาณาเขตไว้ชัดเจน ตามมาตรา 4 (1) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479

5. ทัณฑสถาน หมายถึง สถานที่ควบคุมกักขังผู้ต้องขังที่ได้คัดแยกประเภทแล้ว เพื่อประโยชน์ในการควบคุม, บำบัดรักษา, การอบรมแก้ไขและการฝึกวิชาชีพ

6. ขนาดของเรือนจำและทัณฑสถาน หมายถึง เรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สำหรับทำวิจัยครั้งนี้ โดยได้กำหนดขนาดตามจำนวนมากน้อยของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถานนั้น ๆ เป็นการเฉพาะ จำนวน 3 รุ่น คือ รุ่นเดือนกรกฎาคม สิงหาคม และกันยายน 2540 กล่าวคือ เรือนจำและทัณฑสถานที่มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 3 รุ่น รวม จำนวน 30 - 90 คน กำหนดเป็นขนาดเล็ก เรือนจำและทัณฑสถานที่มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 3 รุ่น รวม จำนวน 91 - 140 คน กำหนดเป็นขนาดกลางและเรือนจำและทัณฑสถานที่มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 3 รุ่น รวม จำนวน 141 คนขึ้นไป กำหนดเป็นขนาดใหญ่

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. สภาพของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
2. การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์
3. แผนพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง
4. โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

ปัจจุบันมีเรือนจำและทัณฑสถานจำนวน 119 แห่ง มีผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกในคดีต่างๆอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเหล่านี้ในปี 2538 จำนวน 111,028 คน อาทิตย์ โพนทอง (2538:3 - 4) ได้สรุปสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของผู้ต้องขังว่า มูลเหตุที่ทำให้ประชากรของชาติกระทำความผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองจนถูกคุมขัง เป็นจำนวนมากนับแสนคน ซึ่งในภาระหน้าที่ของรัฐบาลจะต้องเสียงบประมาณในการควบคุมดูแลและเลี้ยงดูปีละหลายพันล้านบาทนั้น ส่วนใหญ่เนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. ความยากจน ประเทศไทยเข้าสู่สภาวะเศรษฐกิจที่ผันแปรสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมีราคาสูงขึ้นแต่รายได้ของประชากรอยู่ในระดับต่ำที่สวนทางกันจึงทำให้บางคนต้องดิ้นรนหาเงินและทรัพย์สินมาเพื่อการดำรงชีพโดยไม่คำนึงความถูกผิด

2. พื้นฐานการศึกษา ประชากรของประเทศไทยส่วนใหญ่มิมีพื้นฐานการศึกษาต่ำ ขาดความรู้พื้นฐานด้านกฎหมายที่ประชาชนควรรู้ หย่อนความสามารถทางด้านความคิด ในการที่จะดำเนินชีวิตและประกอบสัมมาอาชีพให้พอเลี้ยงตนเองและครอบครัว จึงจำเป็นเหตุให้หันเหไปประพฤติปฏิบัติตนไปในทางผิดกฎหมายบ้านเมืองและต้องถูกลงโทษในคดีอาญา

3. สถานภาพทางครอบครัว ในภาวะที่เศรษฐกิจรัดตัวทั้งสามีภรรยาหรือพ่อแม่ต้องช่วยกันประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวทำให้ไม่มีเวลาหรือมีเวลาในการดูแลเอาใจอบรมสั่งสอนบุตรหลานน้อย ทำให้เยาวชนหลงผิดไปกระทำผิดกฎหมาย เพราะขาดผู้ใหญ่คอยแนะนำสั่งสอนและเอาใจใส่ดูแลในวัยที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต

4. สังคมและสภาพแวดล้อม นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่หล่อหลอมโน้มน้าวชักจูงบีบบังคับให้บุคคลกระทำความผิดบุคคลใด ที่เกิด หรือเติบโต หรืออยู่อาศัยในสังคมที่มากไปด้วยอบายมุข เขาผู้นั้นก็มักจะแสดงพฤติกรรมไปในทางนั้น ๆ ด้วย อาจกลายเป็นอาชญากรหรือต้องโทษคดีอาญาในที่สุด

5. สภาพทางจิตใจ โดยบุคคลบางคนมีจิตใจที่อ่อนไหวได้ง่ายใครแนะนำชักจูงให้กระทำความผิดก็เชื่อและทำตาม คนประเภทนี้มักตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพและมักหลงผิดติดยาเสพติดให้โทษ

6. อุปนิสัยและสันดาน มีบุคคลบางคนที่มีนิสัยเกียจคร้านไม่ชอบทำงานหนัก หรืองานที่เหนื่อยยากทั้ง ๆ ที่ตนไม่มีวิชาความรู้ ไม่มีความสามารถที่จะทำงานอื่นได้ หรือทำได้แต่ไม่ชอบทำต่อมาก็ติดเป็นนิสัยสันดานเกียจคร้าน เมื่อจำเป็นต้องหาทรัพย์มาใช้เลี้ยงชีพก็หันไปกระทำในทางมิจฉาชีพลัก ฉก ซึ่ง วังจวน และปล้นทรัพย์ผู้อื่น เป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคมซึ่งนับวันจะมากและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับทางทฤษฎีและแนวคิด

อาทิตย์ โพนทอง (2538 : 5) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการลงโทษในปัจจุบันว่าได้เน้นย้ำในหลักการป้องกันภัยทางสังคมกับการแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดให้กลับประพฤติตนเป็นคนดี วิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ปฏิบัติอยู่กระบวนการยุติธรรมปัจจุบันก็ยังคงมีจุดมุ่งหมายที่ผสมผสานกันไปดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมนี. 2523 : 55 - 69)

1. ลงโทษเพื่อแก้แค้นผู้กระทำความผิด
2. ลงโทษเพื่อข่มขู่และปราบปรามอาชญากรรม
3. ลงโทษเพื่อชดเชยความผิดที่ก่อขึ้น
4. ลงโทษเพื่อป้องกันสังคมหรือตัดโอกาสการกระทำความผิด
5. ลงโทษเพื่อปรุ้งแต่งแก้ไขผู้กระทำความผิด

ตามแนวคิดนักอาชญาวิทยาจากอดีตถึงปัจจุบันประกอบกับนักทฤษฎีจิตวิทยา นักสังคมวิทยา และนักอาชญาวิทยายุคใหม่ต่างมีความเห็นร่วมกันว่า การประกอบอาชญากรรมย่อมขึ้นอยู่กับการปัจจัยบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคมของบุคคลนั้น ๆ ฉะนั้นแนวความคิดจึงพัฒนาทัศนะไปสู่การแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด เรียกว่า " การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล " (Individualization of Punishment) ประกอบไปด้วยการฟื้นฟูสภาพทางสังคมของผู้กระทำความผิด (Resocialization) การแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด เป็นต้น

การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์ ได้ตระหนักถึงหลักทางพระพุทธศาสนา โดยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้เป็นหลักธรรมชาติของมนุษย์ว่า มนุษย์เรานั้นมีจิตใจเป็นใหญ่หรือตัวกำหนดในทุก ๆ อิริยาบถที่เคลื่อนไหวหรือแสดงออกมาทางกาย วาจา และจิตใจที่เรียกกันว่า พฤติกรรม การที่มนุษย์มีพฤติกรรมการแสดงออกที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น มีนิสัยลักขโมย ก้าวร้าว เสพของมีนเมาเหล่านี้ ย่อมแสดงถึงความผิดปกติทางจิตใจเป็นเบื้องต้น พฤติกรรมการแสดงออกทางกาย วาจาใจ จึงเปลี่ยนไปจากเดิมไปสู่หนทางที่ผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายที่เป็นพิษภัยต่อส่วนรวมสังคมไม่ยอมรับเรียกกันว่า ทุจริตชน ทางพระพุทธศาสนาจึงสอนให้มีการฝึกฝนอบรมด้วยการพัฒนาที่จิตของมนุษย์ก่อนด้วยวิธีการให้ศึกษาหลักธรรมแล้วนำมาเข้ามาประพฤติปฏิบัติให้เข้าถึงสังขารธรรมเป็นคนดี สุจริตชน มีศีลธรรม เกิดปัญญา ความรู้แจ้งเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงอย่างถูกต้องรู้บาปบุญคุณโทษประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ เมื่อจิตใจได้รับการพัฒนาดีแล้วก็จะเกิดความละเอียดและความเกรงกลัวต่อบาป มีขันติ ความอดทนที่จะละวางความชั่วทั้งทางกายวาจาและจิตใจ เป็นจิตใจที่มีความเมตตากรุณาต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย เพราะจิตใจได้รับการพัฒนาให้ดีแล้วพฤติกรรมที่แสดงทางกาย วาจา และจิตใจก็จะดีไปตาม ดังที่ สมพล พงษ์พิพัฒน์ (2534 : 6) กล่าวไว้ว่า ที่สำคัญคือ ก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมทางกาย วาจา ออกมานั้นจะต้องมีใจเป็นเบื้องต้นก่อน คือ ถ้าใจดีคิดดีพฤติกรรมทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี ถ้าใจคิดไม่ดีพฤติกรรมทางกายก็ไม่ได้ ทางวาจาก็ไม่ดี นั่นคือ ทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับใจมากที่สุดโดยถือว่าพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาทางกาย วาจา ย่อมถูกกำหนดมาจากใจก่อนเป็นสำคัญกายกรรม วจีกรรม จึงเป็นเพียงผู้รองรับบัญชาจากใจว่าให้แสดงออกไปทางที่ดีหรือชั่ว

การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังในรูปแบบต่างๆ ก็เพื่อยกระดับหรือฟื้นฟูสภาพความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจให้สูงเป็นสัมมาทิฐิขึ้นเกิดสติปัญญารู้แจ้งเห็นจริงว่า อะไรเป็นคุณหรือโทษ อะไรเป็นประโยชน์หรือไม่ใช่ประโยชน์ ละวางความชั่วทั้งปวง สร้างคุณความดีทำให้ผ่องใสเบิกบาน

ธอร์นไดค์ (Thorndike) นักจิตวิทยา ชาวอเมริกัน กล่าวไว้ว่า "สติปัญญาเป็นความสามารถในการตอบสนองและจัดกระทำกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างดี" (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2536 : 99)

บินเน็ต (Binet) นักจิตวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้อธิบายความหมายสติปัญญาไว้ว่า "สติปัญญาเป็นแนวความคิดหรือทิศทางของความคิดและความสามารถในการปฏิบัติตามความคิดนั้น หรือหมายถึง สมรรถภาพในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นตลอดจนมีความคิดริเริ่มกระทำสิ่งใหม่ ๆ" (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2536 : 99)

กรมราชทัณฑ์ จึงได้กำหนดให้มีแผนพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง โดยให้เรือนจำและทัณฑสถานถือปฏิบัติ เพื่อให้การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

แผนพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง

แผนพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง เป็นกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักทฤษฎีพัฒนาใหม่ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องขังออกไปสร้างความเดือดร้อนแก่สังคมและเป็นการพัฒนาฟื้นฟูนิสัยของผู้ต้องขัง ให้เป็นที่ยอมรับและพึงประสงค์ของสังคมกลับตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างปกติสุขด้วยการดำเนินการพัฒนาฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมเสียตามรูปแบบและนโยบาย ได้แก่ การให้การอบรมศีลธรรม จริยธรรม การฝึกอบรมจิตตภาวนา การอบรมธรรมศึกษา การศึกษาเล่าเรียน วิชาสามัญและวิชาชีพ กิจกรรมสันทนาการ การเล่นกีฬา เป็นต้น ประเสริฐ เมฆมณี (2526 : 148) ได้กล่าวถึงนโยบายพัฒนาฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังในรูปแบบต่าง ๆ ว่าเพื่อเป็นการฝึกอบรมนิสัยให้เจริญงอกงาม ด้วยหลัก 4 ประการ คือ

1. พุทธศึกษา ได้แก่การส่งเสริมให้ผู้ต้องขังถึงพร้อมด้วยวิชาความรู้คือมีสติปัญญา
2. จริยศึกษา ได้แก่ถึงพร้อมด้วยความประพฤติมีคุณธรรมประจำใจ
3. พลศึกษา ได้แก่การถึงพร้อมด้วยความสมบูรณ์ แห่งพลานามัย มีสุขภาพร่างกายและจิตใจดี

4. ทดถศึกษา ได้แก่การถึงพร้อมด้วยการมีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ ในทางสุจริตและมีคุณธรรมประจำใจในการดำรงชีพที่ดีงาม และ ประเสริฐ เมฆมณี (2526 : 329 - 330) ได้กล่าวถึงผลที่เกิดจากการพัฒนาอบรมฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ว่ามีผลตอบแทนแก่ผู้ต้องขังที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนการพัฒนาฝึกอบรม วิชาชีพ มีความประพฤติดี มีความอดุสาหะ ทำงานให้บังเกิดผลดีอาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

1. ให้ความสะดวกในเรือนจำตามข้อกำหนดไว้ในข้อบังคับ
2. เลื่อนชั้น
3. ตั้งให้มีตำแหน่งช่วยเหลือเจ้าพนักงาน
4. ลาได้ไม่เกิน 4 วันในคราวหนึ่ง
5. ให้ได้รับการพักการลงโทษ (Parole)
6. ได้รับวันลดวันต้องโทษจำคุก (Good Time Allowance)
7. ได้รับลดวันต้องโทษจำคุกเนื่องจากงานสาธารณะ (Public and Community Work)

ผู้ต้องซึ่งที่ตั้งใจพัฒนาบรมจิตใจ ตั้งใจปฏิบัติงาน ผิดแผนอบรมและตั้งอยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำ ก็ย่อมจะต้องมีความคาดหวังหรือความต้องการผลตอบแทน ตามทฤษฎีแรงจูงใจของมนุษย์ของมาสโลว์

มาสโลว์ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2536:126-127; อ้างอิงมาจาก Maslow.1943)กล่าวว่าบุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุดโดยได้แบ่งความต้องการของบุคคลเป็นลำดับขั้นไว้ 5 ขั้นได้แก่

1. ความต้องการทางด้านร่างกายและสรีรวิทยา(Bodily Needs or Physiological Needs)
2. ความต้องการได้รับความปลอดภัย (Safty Needs)
3. ต้องการความรัก และการเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่ม (Love and Belonging Needs)
4. ต้องการได้รับการยกย่องในด้านความมีชื่อเสียงและเกียรติยศ (Self - Esteem Needs)
5. ต้องการได้กระทำตามความสามารถที่เป็นจริง (Self Actualization)

พวงเพชร วัชรอยู่ (2526 : 50) กล่าวว่า การให้รางวัลตอบแทนแก่บุคคลที่ทำงานดีเด่นให้กับหน่วยงาน เพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความเอาใจใส่เป็นพิเศษ ย่อมเป็นการกระตุ้นให้บุคคลได้แสดงความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ การให้ประโยชน์ตอบแทนหรือรางวัลต่าง ๆ ที่กรมราชทัณฑ์ให้แก่ผู้ต้องซึ่งที่มีความตั้งใจวิริยะ อุตสาหะก็เป็นไปในลักษณะเดียวกันอันจะทำให้การพัฒนาฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องซึ่งประสบผลดียิ่งขึ้น

การมุ่งปฏิบัติต่อผู้ต้องซึ่งตามแผนพัฒนาจิตใจในปัจจุบัน ได้ยึดถือหลักที่ว่าเพื่อแก้ไขมิใช่เพื่อแก้แค้นจึงต้องใช้ทฤษฎีแนวคิดวิธี การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี โดยใช้วิธีการต่าง ๆ หรือโครงการต่าง ๆ ในกระบวนการแก้ไขควบคู่กับการลงโทษจำคุก ยศวันต์ บริบูรณ์ธนา (2537:25) ได้กล่าวว่าปัจจุบันนี้การลงโทษผู้กระทำความผิดไม่ใช่เป็นการแก้แค้นเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี ดังนั้น วิธีการลงโทษจึงไม่อาจกระทำต่อร่างกายภายนอกเท่านั้น แต่ต้องให้ส่งผลถึงจิตใจภายในด้วย เช่น กรณีต่อไปนี้ มานูเอล โลเปซ ชาวเมือง อิลส์ตัน รัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา กระทำความผิดโดยขับรถขณะมึนเมาสุราเป็นผลให้ชนคนตาย เทย์เลอร์เคราห์รัย เป็นครอบครัวเล็ก ๆ ที่ กำลังเดินไปโบสถ์ พ่อแม่ซึ่งยังอยู่ในวัยหนุ่ม - สาว เสียชีวิตทันที ส่วนลูกสาววัย 5 ขวบ และลูกชายวัย 4 ขวบ เป็นอัมพาตที่รัฐต้องรับการเลี้ยงดูต่อไป การกระทำของนายโลเปซ ถือว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความประมาทและขาดความรับผิดชอบในขณะที่ครอบครัวเคราห์รัยไม่มีความผิดและไม่สมควรจะได้รับผลกระทบจากการกระทำของเขาเลย ศาลเมือง-อิลส์ตัน จึงลงโทษให้จำคุกนายโลเปซ 10 ปี พร้อมทั้งให้นายโลเปซ ต้องดูภาพครอบครัว

เคราะห์ร้าย ซึ่งติดอยู่ในห้องซึ่งตลอดการจำคุก วิธีดังกล่าวก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกผิด และเป็นการทรมานใจให้ชัดหลายไม่กล้ากระทำในลักษณะดังกล่าวอีกต่อไป

หลักการและประเภทของการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง

สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง ได้มีบทบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 27 และ 28 ดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมนี. 2532:289)

มาตรา 27 อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง

มาตรา 28 บรรดาเครื่องอุปกรณ์ในการศึกษาและอบรม เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้สมุด หนังสือ รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาให้แก่ผู้ต้องขังจะนำของตนเองมาใช้ก็ได้เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว

ในเรื่องการศึกษาทั้งวิชาสายสามัญและวิชาชีพ กรมราชทัณฑ์ได้มีนโยบายให้จัดควบคู่กันไปกับการอบรมศีลธรรม วัฒนธรรม หน้าทีพลเมืองดีการฝึกอบรมจิตตภาวนาและการอบรมศึกษาอันเป็นแผนการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังโดยตรงอย่างต่อเนื่อง (ประเสริฐ เมฆมนี. 2526:283 - 285)

จากการศึกษาวิเคราะห์ประวัติของผู้ต้องขังที่กระทำความผิดถูกควบคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้มีความบกพร่องทางศีลธรรม หรือไร้จริยธรรม มีพื้นฐานทางการศึกษา ฐานะทางครอบครัว อาชีพรายได้ที่แตกต่างกันและผู้ต้องขังที่มาต้องโทษส่วนใหญ่มีอาชีพที่ไม่ค่อยจะแน่นอนมั่นคง ฐานะยากจน ครอบครัวแตกแยก มีรายได้ต่ำ ดังนั้น เมื่อผู้ต้องขังเข้ามาอยู่ในการควบคุมดูแล และรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์จึงมีเหตุผล และความจำเป็นที่จะต้องมีการบูรณาการและกำหนดประเภทของการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานไว้ 10 ประการ คือ

1. การฝึกอบรมจิตตภาวนา (Mental Development) มุ่งฝึกฝนพัฒนาเกี่ยวกับจิตใจ โดยตรงตามหลักของสมาธิวิปัสสนาแห่งพุทธวิธีให้มีจิตใจตั้งมั่นเป็นสมาธิเข้มแข็ง อดทน รู้จักตนเอง และความผิดพลาดบกพร่องในอดีตของตน ตั้งใจแก้ไขตนเองด้วยการไหว้พระสวดมนต์สมาทานศีล มีสติ ความระลึกได้ สัมปชัญญะ ความรู้ตัวอยู่ทุกขณะในทุกอิริยาบถ มีเมตตาธรรมรักใคร่และกรุณา สงสารตนเองและเพื่อนมนุษย์สัตว์ ยกระดับจิตใจขึ้นสู่ความสงบผ่องใสและเข้มแข็งอดทน รู้ลึกสำนึกในบาปบุญคุณโทษ เชื่อมมั่นในกฎแห่งกรรม มุ่งแสดงพฤติกรรมทางกายคือ ทำดีทางวาจา คือ พูดสิ่งที่ดี มีเหตุผล ทางใจ คิดดีถูกต้องตามทำนองครองธรรมคือ คิดตามเหตุและผลแห่งความเป็นจริงของชีวิตทางพระพุทธศาสนา การฝึกอบรมจิตตภาวนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1.1 ฝึกอบรมจิตตภาวนาทั่วไป คือให้ผู้ต้องขังที่เป็นชาวพุทธได้นั่งสงบสำรวมจิต 5 - 10 นาที หลังเคารพธงชาติในตอนเช้าทุกวันหรือหลังจากเสร็จสิ้น การอบรมโดยพระสงฆ์ อนุศาสนาจารย์และวิทยากรทั่วไป ก่อนนอนหลังจากไหว้พระสวดมนต์จบแล้ว โดยทำทุกวันอย่างสม่ำเสมอ

1.2 ฝึกอบรมตามหลักสูตรการฝึกอบรมจิตตภาวนา เปิดรับสมัครผู้ต้องขังเข้ารับการฝึกอบรมในวันจันทร์-ศุกร์ รุ่นละ 1 เดือน โดยมีพระสงฆ์และอนุศาสนาจารย์เป็นผู้นำ และควบคุมดูแลการฝึกอบรมตั้งแต่ต้นจนจบหลักสูตร แล้วทำการประเมินผลเป็นรายบุคคลรายงานกรมราชทัณฑ์ หลังจากฝึกอบรมจบหลักสูตรในแต่ละรุ่นแล้ว

2. การอบรมธรรมศึกษา เป็นการเปิดรับสมัครผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติอ่านออกเขียนได้เข้ารับการฝึกอบรมธรรมศึกษาตามหลักสูตรของทางคณะสงฆ์ มี 3 ระดับ คือ

ระดับธรรมศึกษาชั้นตรี เป็นระดับเบื้องต้น

ระดับธรรมศึกษาชั้นโท สำหรับผู้ที่ได้สอบผ่านธรรมศึกษาชั้นตรีได้แล้ว

ระดับธรรมศึกษาชั้นเอก สำหรับผู้ที่ได้สอบผ่านธรรมศึกษาชั้นโทได้แล้วอันเป็นขั้น

สูงสุดในการศึกษาธรรมศึกษา

เมื่อสอนไปตามหลักสูตรจบแล้วก็จะเปิดสอบวัดความรู้เป็นการประเมินผลโดยคณะสงฆ์ เรียกว่าแม่กองธรรมสนามหลวง ดำเนินการออกข้อสอบแล้วส่งมาเปิดสอบในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยมีพระภิกษุเข้ามาจัดสอบไล่การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่จิตใจผู้ต้องขังที่สมัครเข้าศึกษาเล่าเรียนได้เกิดความรู้หลักธรรมมีสติปัญญาเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไปในทางดีได้อีกทางหนึ่ง และคณะสงฆ์จะเป็นผู้วัดผลด้วยการจัดสอบไล่ปีละ 1 ครั้ง ในเดือนพฤศจิกายนของทุก ๆ ปี

3. การอบรมจริยธรรมโดยทั่วไป มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้ต้องขังได้สำนึกผิดและมีจิตใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แบ่งออกเป็นประเภท เช่น การอบรมผู้ต้องขัง เข้าใหม่เพื่อให้ทราบระเบียบ ข้อบังคับ การอยู่ร่วมกัน การปฏิบัติตัวระหว่างถูกคุมขังการอบรมทั่วไป เพื่อชี้แจงข้อที่ผู้ต้องขังพึงปฏิบัติและข่าวสารที่ควรรู้ การอบรมเฉพาะตามฐานโทษ เป็นการแยกผู้ต้องขังออกเป็น การอบรมตามลักษณะฐานความผิด โดยอนุศาสนาจารย์หรือผู้ทรงวุฒิต่าง ๆ เพื่อให้รู้สำนึกและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ทวนไปทำเช่นนั้นอีกต่อไป การอบรมรายตัวคือการอบรมผู้ต้องขังที่มีปัญหาทางด้านจิตใจหรือปัญหาด้านอื่น ๆ การอบรมก่อนพ้นโทษเป็นการอบรมผู้ต้องขังเพื่อเตรียมให้พร้อมที่จะได้รับการปล่อยตัวออกไปสู่สังคมและครอบครัว โดยทำการอบรมก่อนปล่อยตัว 7 วัน

4. การอบรมทางสังคมศึกษา มีความมุ่งหมายหลัก เพื่อให้ผู้ต้องขังมีทัศนคติที่ดีต่อเรือนจำ, ทัณฑสถาน, ต่อครอบครัว, ต่อชุมชนและส่งเสริมให้ผู้ต้องขังปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

5. การอบรมทางศาสนา เป็นภารกิจสำคัญอีกภาระหนึ่งเป็นการอบรมโดยพระภิกษุสงฆ์ นักบวชในศาสนาที่ผู้ต้องขังเคารพนับถือ อนุศาสนาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาต่าง ๆ เพื่อมุ่งกล่อมเกล้าให้ผู้ต้องขังละชั่วประพฤติดี

6. การอบรมในวันสำคัญ ของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เช่นวันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันขึ้นปีใหม่ วันตรุษสงกรานต์ พร้อมทั้งจัดกิจกรรมบำเพ็ญบุญเกี่ยวกับวันดังกล่าว

7. การอบรมในสัปดาห์รณรงค์ต่าง ๆ เช่นสัปดาห์รณรงค์ต่อต้านยาเสพติดให้โทษ สัปดาห์รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ สัปดาห์รณรงค์ต่อต้านเอดส์และสัปดาห์ส่งเสริมอุดมการณ์แผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง

8. การให้การศึกษาทั้งวิชาสายสามัญและวิชาชีพ ตั้งแต่ผู้ไม่รู้หนังสือเลยจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษาถึงระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช ส่วนวิชาชีพก็เปิดสอนวิชาชีพสาขาวิชาต่าง ๆ ตามความต้องการของตลาดแรงงานในสังคมภายนอก ตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียนและสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

9. การให้การศึกษาทางอากาศ จัดฉายวิดีโอเทปและเปิดเทปเสียงรายการต่าง ๆ ที่กรมราชทัณฑ์ได้ผลิตแล้วส่งให้เรือนจำและทัณฑสถานเปิดให้ผู้ต้องขังได้รับฟังเนื้อหาสาระด้านการกีฬา อาชีพ ประวัติบุคคลสำคัญ ธรรมะ สารคดีและข่าวคราวความเคลื่อนไหวในวงการของกรมราชทัณฑ์

10. กิจกรรมนันทนาการ ได้จัดระบบห้องสมุดขึ้นบริการด้านการอ่านแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ใช้เวลาว่างจากการฝึกอบรมและการศึกษาเล่าเรียนให้เป็นประโยชน์ด้วยการอ่านหรือศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จัดหาวัสดุอุปกรณ์กีฬาพร้อมทั้งจัดสถานที่ว่างภายในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นสนามกีฬาประเภทต่าง ๆ ให้ผู้ต้องขังได้ออกกำลังกายเพื่อความสุขภาพอนามัยดีด้วยการเล่นกีฬาตลอดปี แล้วเปิดการแข่งขันกีฬาภายในหรือกีฬาสีประจำภายในเรือนจำและทัณฑสถาน เปิดโทรทัศน์รายการปกติจากสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ให้ชมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดและติดตามข่าวคราวสังคม เศรษฐกิจการเมือง ได้จากรายการโทรทัศน์ในวันหยุดและก่อนนอน

โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขัง

ด้วยกรมราชทัณฑ์ได้พิจารณาเห็นว่า แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้ได้ผลเป็นรูปธรรมนั้น ควรจะเป็นการฝึกอบรมทางด้านจิตใจให้รู้ยั้งเห็นจริงด้วยตนเองเป็นสำคัญ การฝึกอบรมจิตตภาวนาจึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่สามารถนำหลักธรรมคำสอนเข้าสู่จิตใจผู้ต้องขังได้โดยตรง (กรมราชทัณฑ์. 2530 : 13 - 17)

จุดกำเนิดของโครงการเมื่อประมาณเดือนตุลาคม 2529 นายสนธิ รุจิณรงค์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ในสมัยนั้นได้พบปะหารือกับ พันเอกปาน จันทราบุตร ซึ่งเป็นอุปนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย และอดีตอนุศาสนาจารย์ทหารบก ทั้ง 2 ฝ่ายได้ตกลงเห็นร่วมกันว่า ควรจัดให้ผู้ต้องขังฝึกสมาธิวิปัสสนาตามหลักพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า จิตตภาวนา ซึ่งจะมีผลเป็นรูปธรรมมากกว่าวิธีอื่น ๆ อาจประสบผลสำเร็จในการพัฒนาจิตใจและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้ดีขึ้นได้ประกอบกับปี พ.ศ. 2530 เป็นวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษารอบ 5 รอบแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และมีพระราชพิธีสมโภชฉัตรในวโรกาสปี พ.ศ. 2531 สมควรที่จำให้ผู้ต้องขังบำเพ็ญจิตตภาวนาเพื่อเฉลิมพระเกียรติและน้อมเกล้าฯ ถวายแด่พระราชกุศล โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังจึงได้กำเนิดขึ้นมาและกรมราชทัณฑ์ ก็ได้มีหนังสือสั่งการให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศดำเนินการตามโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังอย่างจริงจัง โดยขั้นแรกได้เชิญอนุศาสนาจารย์และผู้ปฏิบัติหน้าที่อนุศาสนาจารย์มาประชุมอบรมเพื่อให้ทราบนโยบายและซักซ้อมวิธีการดำเนินการฝึกอบรมจิตตภาวนา วิธีประกอบพิธีเปิดและปิดการอบรมให้มีแนวปฏิบัติเป็นรูปแบบเดียวกันเสียก่อนและเริ่มเปิดรับสมัครผู้ต้องขังเข้ารับการฝึกอบรมโดยพร้อมเพรียงกันทั่วประเทศ ในเดือนมกราคม 2530 เป็นต้นไปเดือนละ 1 รุ่น ปีละ 12 รุ่น พร้อมรายงานพิธีเปิด - ปิด การฝึกอบรมจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวนผู้ผ่านการฝึกอบรมไปยังกรมราชทัณฑ์ ภายในวันที่ 5 ของเดือนถัดไปมาจนถึงปัจจุบัน ดังรายละเอียดของโครงการต่อไปนี้

1. ชื่อโครงการ โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขัง
2. เจ้าของโครงการ งานอนุศาสนาจารย์ ฝ่ายการศึกษาอบรม กองพัฒนาพฤตินิสัย
3. หลักการและเหตุผล กรมราชทัณฑ์มีภารกิจหลักที่สำคัญประการหนึ่ง ได้แก่การให้การอบรมจิตใจแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำผิดได้กลับตนเป็นพลเมืองดี โดยใช้กระบวนการอบรมศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการอบรม แต่เท่าที่ได้ปฏิบัติอยู่ในขณะนี้ เป็นเพียงขั้นศีลธรรมธรรมดา หรือให้เรียนธรรมศึกษาเบื้องต้น ถึงสังฆธรรมหรือคุณธรรมทั้งหลายยังไม่ซึมซาบเข้าสู่จิตใจอย่างแท้จริงเห็นว่า มีวิธีเดียวเท่านั้นที่จะนำสังฆธรรมให้เข้าสู่จิตใจได้คือ การบำเพ็ญจิตตภาวนาหรือปฏิบัติในหลักแห่งสมาธิวิปัสสนาตามแนวทางพุทธวิธี

แต่การปฏิบัติบำเพ็ญจิตตภาวนาเป็นสิ่งลึกซึ้ง มีลำดับ มีขั้นตอนจำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาในการปฏิบัติจึงจะถูกต้องตามหลักพุทธวิธี

ฉะนั้น กรมราชทัณฑ์จึงได้วางนโยบายให้ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งทั่วราชอาณาจักรฝึกอบรมจิตตภาวนาและได้จัดหลักสูตรจิตตภาวนาขึ้น เพื่อให้ปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน

4. วัตถุประสงค์

4.1 เพื่อปลูกฝังคุณธรรมลงในจิตใจของผู้ต้องขัง ด้วยหลักการฝึกสมาธิ หรือหลักวิปัสสนากรรมฐาน

4.2 เพื่อให้การอบรมผู้ต้องขังด้วยหลักการฝึกสมาธิเป็นไปในรูปแบบเดียวกันในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งทั่วราชอาณาจักร

4.3 เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการอบรมผู้ต้องขัง ด้วยหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.4 เพื่อให้ผู้ต้องขังบังเกิดความรู้สึกเลื่อมใสและรู้ซึ่งในหลักพุทธธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์ใจ

4.5 เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เห็นสัจธรรมแห่งชีวิตยิ่งขึ้น ซึ่งจักสามารถละการกระทำ ความชั่ว กระทำความดี ลดปัญหาในการปกครองบังคับบัญชาและถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ กลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี เมื่อพ้นโทษไปแล้ว

5. เป้าหมาย

5.1 สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้แม้พ้นโทษแล้ว

5.2 สามารถเห็นแจ้งสัจธรรมแห่งชีวิตด้วยตนเอง

5.3 เกิดความสำนึกการกระทำของตนได้แล้วกลับตามปฏิบัติแต่ความดี โดยอาศัยหลักจิตตภาวนา

5.4 สะดวกและง่ายแก่การปกครองบังคับบัญชาและถูกคุมขังในเรือนจำ

6. พื้นที่ดำเนินการ เรือนจำและทัณฑสถานทั่วราชอาณาจักร

7. นโยบายของกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับการฝึกอบรม

7.1 ให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งดำเนินการให้มีการฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังให้เป็นอย่างต่อเนื่อง โดยมีอนุศาสนาจารย์ทำหน้าที่ควบคุมการฝึกอบรมแก่ผู้ต้องขังเป็นประจำ

7.2 ให้คัดเลือกผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกอบรมตามโครงการนี้แล้ว ให้ทำหน้าที่เป็นครูฝึกอบรมแก่ผู้ต้องขังอื่น ๆ ต่อไป

7.3 ให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศจัดให้ผู้ต้องขังปฏิบัติสมาธิจิตตามวาระในวันที่ 5 ธันวาคม 2530 เป็นพิเศษเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุครบ 60 พรรษา

7.4 เรือนจำหรือทัณฑสถานใด ไม่มีอนุศาสนาจารย์อยู่ประจำและยังไม่ได้จัดส่งพนักงานคนใดเข้ารับการฝึกอบรม ให้เรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นแต่งตั้งเจ้าพนักงานที่มีคุณสมบัติตามที่กรมฯ สั่งการมาโดยหนังสือกรมฯ ที่ มท 2904/ว 72 ลงวันที่ 15 เมษายน 2525 ให้ปฏิบัติหน้าที่อนุศาสนาจารย์ แล้วส่งไปรับการฝึกอบรมซึ่งกรมฯ จะได้สั่งการมาเป็นครั้งคราว

7.5 ให้เรือนจำและทัณฑสถาน นำผลการฝึกอบรมมาประกอบการพิจารณาเลื่อนขั้นหรือทำหน้าที่ผู้ช่วยเลขาธิการเจ้าพนักงานด้วยเพื่อเป็นเครื่องจูงใจให้ผู้ต้องขังเกิดความกระตือรือร้นหรือสนใจในการที่จะเข้ารับการฝึกอบรม

8. ดำเนินการ การดำเนินการฝึกอบรมมี 2 วิธี ดังนี้

การฝึกอบรมโดยวิธีที่ 1 เป็นการอบรมทั่วไปโดยให้ผู้ต้องขังทุกคนปฏิบัติสมาธิเป็นเวลา 5-10 นาที ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ภายหลังรับประทานอาหารเสร็จแล้วก่อนเข้าทำงานในตอนเช้า
2. ภายหลังหลังสวดมนต์ไหว้พระเสร็จแล้วก่อนนอนในตอนกลางคืน
3. พระสงฆ์แสดงธรรม (แบบ อ.2)
4. อบรมผู้ต้องขังเข้าใหม่ (แบบ อ.3)
5. อนุศาสนาจารย์หรือวิทยากรภายนอกอบรมผู้ต้องขังทั้งหมด (แบบ อ.4)
6. อบรมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ 7 วัน (แบบ อ.5)
7. อบรมผู้ต้องขังเนื่องในวันสำคัญ (แบบ อ.6)

การฝึกอบรมโดยวิธีที่ 2 ให้จัดแบ่งการฝึกอบรมออกเป็นรุ่น ๆ ละ 1 เดือน วันละ 6 ชั่วโมง แต่ละรุ่นกำหนดจำนวนผู้รับการฝึกอบรม ดังนี้

1. เรือนจำและทัณฑสถานระดับอำเภอ รุ่นละไม่น้อยกว่า 10 คน
2. เรือนจำและทัณฑสถานระดับจังหวัด รุ่นละไม่น้อยกว่า 15 คน
3. เรือนจำกลางและทัณฑสถานระดับเรือนจำกลาง รุ่นละไม่น้อยกว่า 20 คน
4. เรือนจำและทัณฑสถานที่แยกเป็นแดนให้แดนต่างๆ จัดการฝึกอบรมรุ่นละไม่น้อยกว่า 10 คน

การจัดหลักสูตร

ในการฝึกอบรมโดยวิธีนี้ได้กำหนดหลักสูตรการอบรมเป็น 2 ภาค คือภาคบรรยายและภาคปฏิบัติ เนื้อหาสาระของหลักสูตรเน้นหนักในภาคปฏิบัติ โดยคำนึงถึงผลการเสริมสร้างให้ผู้รับ

การฝึกอบรมสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ประกอบด้วยลักษณะวิชาที่สำคัญ ดังนี้

ก. ภาคบรรยายธรรม

- อธิบายกรรมฐานเบื้องต้น	1 ชั่วโมง
- นำขั้นกรรมฐาน	1 ชั่วโมง
- บรรยาย อานิสงส์	1 ชั่วโมง
- บรรยาย พระรัตนตรัย	1 ชั่วโมง
- บรรยาย ศีล	1 ชั่วโมง
- บรรยาย อานาปานสติ	1 ชั่วโมง
- บรรยาย จริต 6	1 ชั่วโมง
- บรรยาย นิเวศ 5	1 ชั่วโมง
- บรรยาย ฐาน 5	1 ชั่วโมง
- บรรยาย สติปัญญา	2 ชั่วโมง
- บรรยาย วิปัสสนาญาณ	2 ชั่วโมง
- บรรยาย ไตรลักษณ์	2 ชั่วโมง
- บรรยาย อริยสัจ	2 ชั่วโมง
- บรรยาย ปฏิจจสมุปบาท	2 ชั่วโมง
- บรรยาย ตัดกังวล	1 ชั่วโมง

รวม 20 ชั่วโมง

ข. ภาคปฏิบัติ

- นำสวดมนต์ไหว้พระ สมาทานศีล ปฏิบัติฝึกเดินจงกรม นั่งสมาธิ แผ่เมตตา	80 ชั่วโมง
- สอบอารมณ์ใต้ถ่มสนทนา	20 ชั่วโมง

รวม 100 ชั่วโมง

รวมทั้งสิ้น 120 ชั่วโมง

9. สถานที่ฝึกอบรม จัดสถานที่ฝึกอบรมโดยเลือกมณเฑียรของเรือนจำหรือทัณฑสถาน เช่น โรงเรียน ห้องสมุด

10. บุคลากร เพื่อให้การฝึกอบรมจิตตภาวนาบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ให้
เจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานต่อไปนี้ ร่วมกันดำเนินการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย คือ

- 10.1 ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการ หรือ ผู้ปกครองทัณฑสถาน
- 10.2 หัวหน้าฝ่ายบริหาร

10.3 หัวหน้าฝ่ายควบคุมและรักษาการณ

10.4 หัวหน้าฝ่ายอบรมและฝึกวิชาชีพ

10.5 อนุศาสนาจารย์

ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการ หรือผู้ปกครองทัณฑสถาน เป็นผู้อำนวยการการฝึกอบรม
จิตตภาวนา

หัวหน้าฝ่ายบริหาร อำนวยการความสะดวกในการทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง

หัวหน้าฝ่ายควบคุมและรักษาการณ ร่วมกับหัวหน้าฝ่ายอบรมและฝึกวิชาชีพคัดเลือกผู้ต้องขัง
เข้ารับการฝึกอบรม

หัวหน้าฝ่ายอบรมและฝึกวิชาชีพ ร่วมกับหัวหน้าฝ่ายควบคุมและรักษาการณคัดเลือกผู้ต้องขัง
เข้ารับการฝึกอบรม

อนุศาสนาจารย์เป็นเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะ มีหน้าที่รับผิดชอบในการฝึกอบรมตามโครงการนี้
เจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานนอกจากนี้ มีหน้าที่ช่วยเหลือในการฝึกอบรมตามที่ยังคับ-
บัญชามอบหมาย

ในการนี้ ให้ผู้บังคับบัญชามอบหมายให้เจ้าพนักงานไม่น้อยกว่า 1 คน ทำหน้าที่ช่วยเหลือ
อนุศาสนาจารย์เกี่ยวกับการควบคุมด้วย

11. การติดตามผล

11.1 ให้เรือนจำและทัณฑสถานติดตามผลการฝึกอบรมโดยประเมินจากผลประพฤติก
การปฏิบัติ ตามระเบียบวินัย ความวิริยะอุตสาหะในหน้าที่การงาน และการศึกษาอบรมแล้วรายงาน
ผลให้กรมฯ ทราบ เดือนละ 1 ครั้ง

11.2 ให้สำรวจผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้แล้วพ้นโทษไปกระทำความ
ผิดกลับมาต้องโทษซ้ำอีก แล้วรายงานให้กรมฯ ทราบ เดือนละ 1 ครั้ง

12. งบประมาณ ไม่ใช้เงินงบประมาณ

13. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

13.1 คาดว่า จะทำให้ผู้รับการฝึกอบรมมีสุขภาพจิตดีขึ้น

13.2 การปกครองบังคับบัญชาในระหว่างถูกคุมขังจะเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

13.3 เมื่อพ้นโทษแล้ว จักไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

หลักสูตรภาคปฏิบัติ

คำสมาทาน

นะ โมตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

นะ โมตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

นะ โมตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

อหัง วิปัสสนากรรมฐานัง สมาธิยามิ ทุติยัมปิ อหัง วิปัสสนากรรมฐานัง สมาธิยามิ

ตติยัมปิ อหัง วิปัสสนากรรมฐานัง สมาธิยามิ

สัพพะทุกฺขะ นิสฺสะระณะ

นิพพานะ สัจฉิกะระณิตถายะ

ข้าพเจ้าขอสมาทาน วิปัสสนากรรมฐาน, แม้ในครั้งที่ 2 ข้าพเจ้าขอสมาทานวิปัสสนา-
กรรมฐาน, แม้ในครั้งที่ 3 ข้าพเจ้าขอสมาทาน วิปัสสนากรรมฐาน เพื่อกระทำการนิพพานให้แจ้ง อัน
เป็นที่ลี้ล้นไปแห่งกองทุกข์ทั้งปวงเทอญ

การนั่งบำเพ็ญจิตตภาวนา

ต่อจากนั้นผู้นำฝึกก็จะนำนั่งกำหนดอารมณ์กรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น กำหนดภาวนา
พุทฺโธ ควบคู่กับการกำหนดรู้ลมหายใจเข้าออกเรียกว่าเจริญอานาปานสติกรรมฐานก็ได้แต่ที่ปฏิบัติกัน
ส่วนมากในเรือนจำและทัณฑสถาน ได้ปฏิบัติตามหลักสูตรของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย กำหนด
ภาวนาในให้รู้หรือรียาบทในทุกขณะ เริ่มจาก

ให้นั่งหลับตา ตั้งตัวตรงตามแบบพระพุทธรูป ให้เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ใน
ลักษณะแบ่มือเลื้อนมือให้หัวแม่มือทั้งสองชนกันเบา ๆ

ให้กำหนดจิตสัมผัสที่หน้าท้องระหว่างสะดือกับลิ้นปี่ เมื่อหายใจเข้า ท้องจะพอง เมื่อหายใจ-
ออก ท้องจะยุบ ถ้าไม่รู้สึกรู้สึกลอง ให้ท่านยกมือขวามาจับดู จนรู้สึกว่ามีพองจริง มียุบจริง
เมื่อหายใจเข้าท้องพอง ให้ภาวนาว่า "พอง" เมื่อพองไปจนสุดพองให้ภาวนาว่า "หนอ" เมื่อหายใจ-
ออกท้องยุบ ให้ภาวนาว่า "ยุบ" เมื่อท้องยุบไปจนสุดยุบ ให้ภาวนาว่า "หนอ" การนั่งสมาธิ จงภาวนา
ในใจว่า "พองหนอ" "ยุบ - หนอ" ตลอดเวลาอย่าหยุดภาวนา ให้ภาวนาจนครบเวลาที่กำหนดในการ
เดินจงกรม หรือตามที่อาจารย์สั่งไว้

ข้อสำคัญต้องนั่งให้ได้ปัจจุบันอารมณ์กับท้องพองและท้องยุบ เมื่อท้อง "พอง" ต้องภาวนาว่า
"พอง" ทันที เมื่อสุด "พอง" ให้ภาวนา "หนอ" ทันทีให้เป็นปัจจุบันอารมณ์ จิตจึงจะเสถียรสมาธิ

ถ้าท้องพองไปนานแล้ว เฟ่งภาวนาว่า "พอง" ต่อภายหลัง เช่นนี้เป็นอดีตอาารมณ์หรือท้องยังไม่ทันพอง เฟ่งภาวนา "พอง" ล่วงหน้าไปก่อน เช่นนี้ เป็นอนาคตอาารมณ์

เมื่ออดีตอาารมณ์ หรือ อนาคตอาารมณ์ จิตไม่เสพสมาธิ

ต้องภาวนาจริง ๆ ต้องภาวนาให้เป็นปัจจุบันอาารมณ์จริง ๆ และต้องให้จิตสัมผัสอยู่หน้าท้องจริง ๆ ครบ 3 จริ่งนี้จิตเสพสมาธิ แม้จะปฏิบัติเพียง 5 นาที จิตก็เสพสมาธิ แล้วเพิ่มเวลาการนั่งภาวนาให้มากขึ้นเรื่อย ๆ จนจิตคุ้นเคยสงบเยือกเย็น และเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะในทุกอิริยาบถ เมื่อนั่งภาวนาไปนานพอสมควรแล้ว ผู้นำฝึกอบรมก็จะเปลี่ยนอิริยาบถมาเดินจงกรม สลับ กับการนั่งเจริญภาวนา หรือจะเริ่มต้นปฏิบัติด้วยการเดินจงกรมก่อนแล้วมานั่งบำเพ็ญภาวนาต่อก็ได้ โดยก่อนออกเดินจงกรมให้บุผ้าสำหรับนั่งสมาธิไว้ก่อนหรือกำหนดสถานที่ ๆ จะใช้นั่งสมาธิ ไว้ก่อนเมื่อเดินครบกำหนดเวลาแล้ว ให้เดินช้า ๆ มาหยุดยืนบนผ้าปูนั่งแล้วภาวนาในใจว่า

"ยืน - หนอ" ๆ (3 ครั้ง)

"อยากนั่ง - หนอ" ๆ (3 ครั้ง)

"นั่ง - หนอ" ๆ (3 ครั้ง)

แล้วค่อย ๆ หย่อนตัวลงช้า ๆ ปล่อยมือทั้งสองออก เมื่อมือถูกพื้น ให้ภาวนาในใจว่า "ถูก - หนอ" เมื่อก้นถูกพื้น ให้ภาวนาในใจว่า "ถูก - หนอ" จนกว่าจะนั่งสมาธิเรียบร้อยแล้ว นั่งสมาธิภาวนาต่อเนื่องไป

ประโยชน์ของการเดินจงกรม

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน คัมภีร์พระไตรปิฎกว่าการเดินจงกรมมีประโยชน์ 5 ประการ คือ

1. ทำให้การเดินทางอดทนมาก
2. ทำให้มีความพากเพียรดี
3. ทำให้มีอาหารน้อย
4. ทำให้ช่วยย่อยอาหาร
5. ทำให้สมาธิตั้งมั่นอยู่ได้นาน

ก่อนออกเดินทาง ให้ยืนตัวตรงอย่าก้มหน้าดูเท้า ให้ทอดสายตาไปข้างหน้าประมาณ 4 ศอก มือทั้งสองไขว้ข้างหน้า หรือไขว้ข้างหลัง ตามแต่สะดวก ให้ภาวนาในใจว่า

"ยืน - หนอ" ๆ (3 ครั้ง)

"อยากเดิน - หนอ" ๆ (3 ครั้ง)

"เดิน - หนอ" ๆ (1 ครั้ง)

การเดินจังหวะ 1 มี 1 ทนอ เมื่อก้าวเท้าขวา ให้ภาวนาในใจว่า "ขวา" ให้จิตมาสัมผัสที่ฝ่าเท้าขวาเตรียมตัวไว้อย่างไม่ก้าว โดยเริ่มจากจังหวะที่ 1 ก่อนเสมอ คือ

เมื่อก้าวเท้าขวาออกไป ให้ภาวนาในใจว่า "ย่าง" เมื่อวางแผ่นเท้าจรดพื้นให้ภาวนาว่า "ทนอ"

เมื่อจะก้าวเท้าซ้าย ให้ภาวนาในใจว่า "ซ้าย" ให้จิตสัมผัสที่ฝ่าเท้าซ้าย เตรียมตัวไว้อย่างไม่ก้าว เมื่อก้าวเท้าซ้ายออกไปให้ภาวนาในใจว่า "ย่าง" เมื่อวางแผ่นเท้าซ้ายจรดพื้นให้ภาวนาในใจว่า "ทนอ"

การเดินจังหวะ 1 จึงภาวนาในใจว่า "ขวาย่าง - ทนอ" "ซ้ายย่าง - ทนอ" เมื่อเดินไปสุดฝ่าเท้า หรือสักระยะที่กำหนดไว้ให้หยุด แล้วภาวนาว่า

"ยืน - ทนอ" ฯ (3 ครั้ง)

"อยากกลับ - ทนอ" ฯ (3 ครั้ง)

"กลับ - ทนอ" (1 ครั้ง)

การกลับตัวให้หมุนกลับทางขวา โดยยกปลายเท้าขวา แล้วหมุนตัวด้วยสันเท้าขวาร่วมกับภาวนาในใจว่า

"กลับ" ยกปลายเท้าขวา

"ทนอ" หมุนเท้าขวาไปหยุดในะยะประมาณ 1 ฝ่ามือ แล้วภาวนาว่า

"กลับ" ยกปลายเท้าซ้าย

"ทนอ" หมุนสันเท้าซ้ายตามเท้าขวาไปในระยะเท่ากัน

ให้ภาวนา "กลับ - ทนอ" สลับเท้าขวาครั้งหนึ่ง เท้าซ้ายครั้งหนึ่ง คงภาวนา "กลับ - ทนอ" เรื่อย ๆ ไปจนกว่าจะหมุนกลับไปตรงทิศทางที่เราเดินมา แล้วภาวนาว่า

"ยืน - ทนอ" (3 ครั้ง)

"อยากเดิน - ทนอ" (3 ครั้ง)

"เดิน - ทนอ" (1 ครั้ง)

แล้วภาวนา "ขวาย่าง - ทนอ" "ซ้ายย่าง - ทนอ" เดินกลับไปกลับมาจนครบเวลาที่กำหนดไว้ แล้วเพิ่มการเดินจงกรม จากจังหวะที่ 1 เป็นจังหวะที่ 2 จังหวะที่ 3 จังหวะที่ 4 จังหวะที่ 5 และจังหวะที่ 6 ตามความชำนาญที่เพิ่มขึ้นจิตก็จะเป็นสมาธิมากยิ่งขึ้น

ตารางการเดินจงกรรมมี 6 จังหวะ

จังหวะที่ 1	จังหวะที่ 2	จังหวะที่ 3
ขว้าง – ทนอ ซ้ายข้าง – ทนอ	ยก – ทนอ เทียบ – ทนอ (เหมือนกันทั้ง 2 เท้า)	ยก – ทนอ ย่าง – ทนอ เทียบ – ทนอ

หมายเหตุ

"ยก – ทนอ"	ยกเท้าขึ้นตรง ๆ
"เทียบ – ทนอ"	วางแผ่นเท้าจกดพื้นให้ห่างข้างหน้า ประมาณ 1 คืบ
"ยกส้น – ทนอ"	ยกส้นขึ้นปลายเท้ายังจกดพื้นอยู่
"ย่าง – ทนอ"	ย่างเท้าไปแขนไว้
"เทียบ – ทนอ"	ก้าวไปจนแผ่นเท้าลงพื้น
"ลง – ทนอ"	ลดเท้าลงเล็กน้อยอย่าให้จกดพื้นลดลงมาแขนไว้
"ถู – ทนอ"	จกดปลายเท้าจกดพื้น แต่ให้แขนสั่นไว้ ยังไม่จกดพื้น

จังหวะที่ 4	จังหวะที่ 5	จังหวะที่ 6
ยกส้น – ทนอ ยก – ทนอ ย่าง – ทนอ เทียบ – ทนอ	ยกส้น – ทนอ ยก – ทนอ ย่าง – ทนอ ลง – ทนอ เทียบ – ทนอ	ยกส้น – ทนอ ยก – ทนอ ย่าง – ทนอ ลง – ทนอ ถู – ทนอ กด – ทนอ

(ตัวอย่าง)

แบบรายงานการฝึกอบรมสมาธิแก่ผู้ต้องขัง

เรือนจำ - ทักษสถาน.....

ประจำเดือน.....พ.ศ.....

ก.แบบฝึกอบรมตามหลักสูตรจิตตภาวนา

1. ผู้ต้องขังรับการฝึกอบรม

ที่	ชื่อ - สกุล	อายุ	การศึกษา	ศาสนา	ชั้น	ฐานโทษ	โทษจำคุก			จำนวนแล้ว			ก่อนฝึก เคยถูกลง โทษทาง วินัย/ครั้ง
							ปี	เดือน	วัน	ปี	เดือน	วัน	
1.	น.ช.หรือ น.ญ ก	30	ม.3	พุทธ	ดีมาก	ฆ่าฯ	10	-	-	5	-	-	2
2.	น.ช.หรือ น.ญ ข	25	ป.6	คริสต์	ดี	ลักทรัพย์	3	4	-	2	-	-	1
3.	น.ช.หรือ น.ญ ค	23	ปวช.	พุทธ	กลาง	พ.ร.บ ยาเสพติด	5	-	-	3	6	-	3
	ฯลฯ												

2. ผลการอบรม ประเมินผลการฝึกอบรมได้จากความประพฤติ การปฏิบัติตามระเบียบวินัย
ของเรือนจำ - ทักษสถาน สภาพจิตใจและความวิริยะอุตสาหะในหน้าที่การงานการศึกษาอบรม
โดยเปรียบเทียบระหว่างพฤติกรรมก่อนเข้าฝึกอบรม และภายหลังได้รับการฝึกอบรมแล้วตามในข้อ 1

ที่	ชื่อ - นามสกุล	อายุ	ชั้น	ฝึกอบรม ครบหลักสูตร	ผลการฝึกอบรม				ความเห็น ผู้ฝึกอบรม
					ดีมาก	ดี	พอใช้	ไม่ได้ผล	
1.	น.ช. หรือ น.ญ. ก	30	ดีมาก						ควรให้ฝึกอบรม เพิ่มเติมในรุ่น ต่อไป
2.	น.ช. หรือ น.ญ. ข	25	ดี						
3.	น.ช. หรือ น.ญ. ค	23	กลาง						
	ฯลฯ								

(กรมราชทัณฑ์. 2530 : 13 - 19)

ความหมายของจิตตภาวนา

จิตตภาวนา เป็นคำสมาสในภาษาบาลีประกอบด้วยคำว่า จิตต และคำว่า ภาวนา เมื่อนำมาเขียนเป็นภาษาไทยนิยมตัด ต ที่คำว่าจิตต เป็นจิตตภาวนาก็มี

จิตต แปลว่า คิด, ก่อ, สังสมเป็นธรรมชาติที่ก่อหรือปรุงแต่งซึ่งอารมณ์ต่างๆ หมายถึง จิต, ใจ, เป็นนามธรรมไม่มีรูปร่างลักษณะรับรู้อารมณ์ (กรมราชทัณฑ์. 2532 : 1)

ภาวนา แปลว่า การอบรม, การพัฒนา, การให้เกิด, การให้เจริญ

จิตตภาวนา จึงหมายความว่า การอบรมจิต, การพัฒนาจิต, การยังจิตให้เจริญ อันได้แก่ สมาธิภาวนา และวิปัสสนา คือการอบรมจิตตั้งมั่นและรู้เท่าทันตามความเป็นจริง (กรมราชทัณฑ์. 2532 : 2 - 3)

พระราชวรานี้ (ประยูรค์ ปยุตโต) (2528 : 166) ได้กล่าวถึงสมาธิภาวนาไว้ว่า หมายถึง การเจริญสมาธิ วิธีฝึกสมาธิแบบต่าง ๆ จำแนกตามวัตถุประสงค์ คือ

1. สมาธิภาวนาที่เป็นไปเพื่อทิวฐธรรมสุขวิหาร คือเพื่อการอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน เช่น ใช้เป็นเครื่องพักผ่อนจิตหาความสุม่ขามว่าง เป็นต้น
2. สมาธิภาวนาที่เป็นไปเพื่อการได้ญาณทัสสนะ
3. สมาธิภาวนาที่เป็นไปเพื่อสติและสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้และความรู้ตัวอยู่ทุกขณะ
4. สมาธิภาวนาที่เป็นไปเพื่อความความสันติอาสวะ

พระราชวรคุณ (ปยุตต์ ปยุตโต) (2528:81-82) ได้อธิบายไว้ว่าภาวนาคือ การเจริญ, การทำให้มีขึ้นให้เป็นขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา มี 4 ประการ คือ

1. กายภาวนา คือการเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งแวดล้อม ทั้งกายภายนอกอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณไม่ให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2. ศีลภาวนา คือการเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน

3. จิตตภาวนา คือการเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตสาหะสมาธิและสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

4. ปัญญาภาวนา คือการเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นจริงแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

การอบรมจิตตภาวนาเป็นวิธีการขัดเกลาฝึกฝนอบรม เพื่อให้ผู้ต้องชั่งได้มีอารมณ์ระทมร่ำ คำสั่งสอนเข้าสู่จิตใจโดยตรงสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังสุภาษิตที่ว่า อัมมจารี สุขังเสติ ผู้ประพฤติธรรมอยู่เป็นสุข อัมโม หเว รักษติธัมมจารี พระธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม (คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2535:28-29)

การดำเนินการฝึกอบรมหลักสูตรจิตตภาวนา จึงเป็นการจัดให้ผู้ต้องชั่งได้เกิดมีประสบการณ์ด้านเนื้อหาหลักธรรมแล้วนำมาไปประพฤติปฏิบัติยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ใช้ธรรมชนะกิเลสที่จรมาทองดา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยมีสติสัมปชัญญะมาเป็นเครื่องควบคุมมุ่งแก้ไขพฤติกรรมทางกาย วาจา และจิตใจไปสู่หนทางแห่งความดี มีปัญญารู้เท่าทันสภาวะที่เกิดขึ้นกับกายและใจมีจิตใจเข้มแข็งอุตุนเป็นการณ์มุ่งพัฒนาผู้ต้องชั่งให้เกิดปัญญาทำลายอวิชชา คือ ความไม่รู้ หรือความหลงผิดให้รู้จักธรรมชาติของตนเองรู้จักสังคมและวิธีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมให้เกิดความสงบสุขซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (2536 : 7 - 8) ได้กล่าวถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ พ.ศ. 2535 ว่ามีความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่เน้นการพัฒนาบุคคลในด้าน 4 ด้าน อย่างกลมกลืนกัน ดังนี้

1. ด้านปัญญา บุคคลที่ได้รับการศึกษาเป็นผู้มีปัญญา คือรู้จักเหตุและผล รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี และโทษสิ่งที่ดีควรทำ และไม่ควรทำบนพื้นฐานของความจริงรู้จักแก้ไขปัญหอย่างฉลาดและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลายมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เพื่อความก้าวหน้าทางความรู้และวิทยาการต่าง ๆ รู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทยและรู้จักเลือกรับวิทยาการและวัฒนธรรมจากภายนอก

2. ด้านจิตใจ บุคคลที่ได้รับการศึกษา พึงรู้จักฝึกฝนจิตใจของตนให้มีความเจริญงอกงามทางคุณธรรม ได้แก่ มีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักควบคุมตนเองให้มีความประพฤติตามกรอบความถูกต้องที่พึงงาม มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจรู้จักพอมีสมาธิและมีความอดทน หนักแน่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่การงาน และการดำรงชีพ

3. ด้านร่างกายบุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงสร้างร่างกายที่เจริญเติบโตเหมาะสมกับวัยรู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของร่างกายทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัวและสามารถพัฒนาสมรรถภาพของร่างกายให้เหมาะสมกับการงานและอาชีพ

4. ด้านสังคมบุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงงามทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวองค์กรและสังคมรู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันและกันโดยไม่เห็นแก่ตัว มีความสามารถ และทักษะในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องกับนานาประเทศได้ สามารถดำรงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่พึงงามของไทยตระหนักและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบที่พึงมีต่อผู้อื่นต่อสังคม และต่อมนุษยชาติมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมให้สันติสุข รู้จักและเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่ดี ตลอดจนร่วมส่งเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมโลกในทางที่เหมาะสม

พระเทพสิทธิมนี พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร (กรมราชทัณฑ์. 2530 : 25 - 28) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

1. ศีลสิกขา แปลว่าการศึกษาในเรื่องของศีลคือความประพฤติที่เป็นไปทางกายและทางวาจา เป็นศึกษาขั้นต้นเปรียบเสมือนขั้นประถม

2. สมาธิสิกขา แปลว่าการศึกษาในเรื่องของสมาธิ คือการปรับปรุงฝึกอบรมจิตใจให้หนักแน่น แน่วแน่ มั่นคง ไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ เป็นการศึกษาชั้นกลางเปรียบเหมือนขั้นมัธยม

3. ปัญญาสิกขา แปลว่าการศึกษาในเรื่องของปัญญาให้รู้แจ้งเห็นจริงในสภาวะธรรม คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตาและสังขารธรรมคือ ความจริงของสิ่งทั้งหลายซึ่งได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นการศึกษาขั้นสูง เปรียบเสมือนขั้นอุดมศึกษา... เมื่อบุคคลทั้งหลายได้บำเพ็ญวิปัสสนากัมมัฏฐาน อบรมสมาธิภาวนาให้สมบูรณ์บริบูรณ์แล้วย่อมจะได้รับผลานิสงส์หลายประการเช่น

1. มีดวงจิต ที่สงบ ผ่องใส เข้าใกล้พระนิพพาน
2. สามารถบรรเทาวิภว 5 ประการได้
3. ย่อมจะประสบความสุขในปัจจุบันและอนาคต
4. ย่อมเป็นกัลยาณบุรุษ (คนดี) มีความเห็น-
บริสุทธิ์สะอาด
5. ย่อมได้รับปัญญาวิมล หมดพ้นจากกิเลสด้วยปัญญา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการจิตตภาวนาสมาธิ หรือผลของสมาธิซึ่งถูกนำไปใช้เป็นกระบวนการในการทดสอบเพื่อเปรียบเทียบผลระหว่างผู้ฝึกจิตตภาวนาสมาธิในรูปแบบต่าง ๆ กับผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกหรือทดลอง, สภาพปัญหาการนำหลักจิตตภาวนาไปใช้กับการอบรมพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังและผลการเจริญสมาธิ ก่อนเริ่มเรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนเจตคติ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความคงทนในการเรียนรู้ดังต่อไปนี้ :

ชมชื่น สมประเสริฐ (ทวิรัตน์ นาคเนียม. 2530 : 50 อ้างอิงมาจาก ชมชื่น สมประเสริฐ. 2526 : 30) คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดลได้ทำการวิจัย เรื่อง สมาธิช่วยในการศึกษาเพียงใด โดยใช้อาณาปานสติสมาธิในการฝึกอบรม ให้กับนักศึกษาแพทย์ปีที่ 1 ปีการศึกษา 2513-2514 จำนวน 32 คน เป็นชาย 20 คน หญิง 12 คน อายุระหว่าง 19-23 ปี ใช้เวลาในการฝึกอบรม 20 สัปดาห์ ๆ ละ 5 วัน ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีความตั้งใจเรียนมากขึ้น (ร้อยละ 31) มีประโยชน์ต่อการเรียน (ร้อยละ 65) และเมื่อใช้ Disit Symbol ทดสอบก็พบว่านักศึกษาที่อบรมสมาธิมีความจำและคล่องแคล่วในการทำงานดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการอบรมอย่างชัดเจนส่วนในด้านจิตใจโดยใช้แบบสอบถามพบว่าความหงุดหงิดฉุนเฉียวโกรธง่ายน้อยลง (ร้อยละ 85) จิตสงบเบาสบาย (ร้อยละ 50) ในด้านสุขภาพพบว่านักศึกษาที่ได้รับการอบรมสมาธิเจ็บป่วยน้อยกว่านักศึกษาที่ไม่ได้อบรมสมาธิ

ทวิรัตน์ นาคเนียม (2530 บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลของการฝึกสมาธิที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ต้องขัง พบว่าผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุก 25 ปี ขึ้นไป ถึงตลอดชีวิตและประหารชีวิต ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน กลุ่มทดลองหลังฝึกสมาธิแล้ว ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างจากกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน และจากการสอบถามผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกสมาธิทุกคนยอมรับว่าดีมีประโยชน์มาก ทำให้จิตใจสงบเยือกเย็นลง อารมณ์โกรธน้อยลง มีเหตุผลมากขึ้นเป็นแนวทางที่จะหาความสุขทางใจได้

พระมหากษัตริย์ ธานีรัตน์ (2533 บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพปัญหาการนำหลักจิตตภาวนาในพุทธศาสนาไปใช้ในการอบรม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังศึกษาเปรียบเทียบกรณีของเรือนจำกลางคลองเปรมกับทัณฑสถานหญิงกรุงเทพมหานคร พบว่านโยบายกรมราชทัณฑ์แผนใหม่เน้นการอบรม เพื่อปรุงแต่งแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังด้วยวิธีการทางศาสนา ใช้หลักผสมผสาน ทั้งการควบคุมและการผ่อนคลายให้สอดคล้องไปกับพฤติกรรมของผู้ต้องขัง เป็นเป้าประสงค์หลักเจ้าพนักงานส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนามาใช้กับตัวผู้ต้องขัง แต่ในทางปฏิบัติแล้ว พนักงานเพศหญิง ประสบปัญหามากกว่าเพศชาย แต่ในการฝึกอบรมผู้ต้องขังเพศชายประสบปัญหาต่าง ๆ มากกว่าเพศหญิง ในการกำหนดนโยบายและการบริหารโครงการฝึกอบรมให้ประสบผลนั้น ผู้มีอำนาจควรเน้นการปฏิบัติหลักจิตตภาวนาในพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับการฝึกวิชาชีพและอำนวยความสะดวกทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้โครงการบรรลุเป้าหมาย

สมพล พงษ์นิวัฒน์ (2534 : 38) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพจิตและพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนา ของเรือนจำกลางบางขวาง พบว่าผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ควบคุมความโลภ ความอิจฉาลดน้อยลง มีสติสัมปชัญญะมากขึ้น ในด้านการให้ความรักแก่ผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่น การให้อภัย การมีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว ได้เปลี่ยนแปลงจากระดับปานกลางเป็นระดับมาก ทำให้มีการพัฒนาด้านความมีเมตตา กรุณา มุทิตา ตีขึ้น เกิดความรักอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

อาทิตย์ โพนทอง (2535 บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้ต้องขังตามแผนการอบรมฟื้นฟูผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์ผลการวิจัยพบว่า เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งได้ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้ต้องขัง ในแนวทางเดียวกันเท่าที่ระเบียบข้อบังคับจะเอื้ออำนวยแต่มีจำนวนครั้ง จำนวนกลุ่ม และจำนวนผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกัน ดังนี้

กิจกรรมที่เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งจัดได้จำนวนครั้งที่ใกล้เคียงกันและจำนวนผู้ต้องขังเป็นไปตามสัดส่วนที่มีผู้ต้องขังอยู่คือ การฝึกอบรมจิตตภาวนาสมาธิ การให้การศึกษาสายสามัญ การอบรมในวันหยุดประจำสัปดาห์ การอบรมเนื่องในวันสำคัญ การให้การศึกษาทางธรรมศึกษา การอบรมก่อนปล่อยตัวออกจากเรือนจำ การให้การศึกษาทางอากาศ การส่งเสริมและพัฒนาการฝึกอาชีพ การจัดนิทรรศการผลิตภัณฑ์ประจำปีและการส่งผู้ต้องขังออกไปปลูกสวนป่า

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารเรือนจำ เกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้ต้องขัง ตามแผนการอบรมแก้ไขและฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการจัดกิจกรรมในเรือนจำและทัณฑสถาน ดังต่อไปนี้

ผู้บริหารเรือนจำเห็นว่ากิจกรรมการจัดฝึกอบรมจิตตภาวนาสมาธิการอบรมในวันหยุดประจำสัปดาห์ การให้การอบรมในวันสำคัญ การให้การศึกษาทางธรรมศึกษา การอบรมก่อนปล่อยจากเรือนจำและทัณฑสถาน และการให้การศึกษาทางอาภาศ มีปัญหาปานกลาง น้อยและน้อยที่สุดทั้งนี้เป็นเพราะว่ากิจกรรมดังกล่าว เรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ สามารถปฏิบัติได้โดยไม่ต้องอาศัยความร่วมมือด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์มากนัก

สมมติฐานในการวิจัย

1. ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน
2. ผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน
3. ผู้ต้องขังที่มีสติความผิตต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน
4. ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน
5. ผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการเข้ารับการฝึกอบรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน
6. ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานที่มีความต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำ และทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในครั้งนี้มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยโดยแบ่งออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 18 แห่ง รวม 3 รุ่น คือ รุ่นเดือนกรกฎาคม, สิงหาคม, และกันยายน 2540 มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 2,447 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ประชากรตามข้อ 1 ที่ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) ด้วยการแบ่งเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑลทั้ง 18 แห่ง ออกเป็น 3 ขนาดตามจำนวนมากน้อยของประชากร ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

2.1 เจาะจงเลือกเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้ง 3 ขนาดจาก 18 แห่ง ในอัตราร้อยละ 50 ได้เรือนจำและทัณฑสถานที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมทั้งสิ้น 9 แห่ง โดยมีเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครจำนวน 4 แห่ง คือ เรือนจำกลางคลองเปรม, เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร, ทัณฑสถานหญิงกลาง, ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง, และจังหวัดในปริมณฑล จำนวน 5 แห่ง คือ เรือนจำกลางบางขวาง, เรือนจำจังหวัดปทุมธานี, เรือนจำจังหวัดชัยภูมิ, ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง, และเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร

2.2 สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากเรือนจำและทัณฑสถานทั้ง 9 แห่ง ตามข้อ 2.1 ตาม สัดส่วนของประชากรคือเรือนจำและทัณฑสถานขนาดเล็กมีจำนวน 180 คน สุ่มมาร้อยละ 60 ได้ จำนวน 108 คน ขนาดกลางมีจำนวน 364 คน สุ่มมาร้อยละ 40 ได้จำนวน 146 คน ขนาดใหญ่ มีจำนวน 965 คน สุ่มมาร้อยละ 20 ได้จำนวน 139 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 393 คน ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจาก เรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล จำแนกตามขนาดของเรือนจำและทัณฑสถาน

เรือนจำและทัณฑสถาน	จังหวัด	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
<u>ขนาดเล็ก</u>				
ทัณฑสถานหญิงกลาง	กรุงเทพฯ	60	36	9.10
เรือนจำพิเศษธนบุรี	กรุงเทพฯ	72	—	
เรือนจำพิเศษธนบุรี	กรุงเทพฯ	60	—	
เรือนจำจังหวัดปทุมธานี	ปริมณฑล	30	18	5.00
เรือนจำจังหวัดชัยภูมิ	ปริมณฑล	90	54	14.00
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ —				
หญิงชัยภูมิ	ปริมณฑล	46	—	
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษชัยภูมิ	ปริมณฑล	58	—	
เรือนจำจังหวัดนนทบุรี	ปริมณฑล	45	—	
เรือนจำจังหวัดฉะเชิงเทรา	ปริมณฑล	60	—	
เรือนจำกลางนครปฐม	ปริมณฑล	32	—	
เรือนจำจังหวัดสมุทรปราการ	ปริมณฑล	85	—	
<u>ขนาดกลาง</u>				
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง	กรุงเทพฯ	122	49	12.40
เรือนจำกลางคลองเปรม	กรุงเทพฯ	122	49	12.40
เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร	ปริมณฑล	120	48	12.20

ตาราง 1 (ต่อ)

เรือนจำและทัณฑสถาน	จังหวัด	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
<u>ขนาดใหญ่</u>				
เรือนจำกลางบางขวาง	ปริมณฑล	340	68	17.30
เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ	กรุงเทพฯ	210	42	11.00
ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง	ปริมณฑล	145	29	7.30
ทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรี	กรุงเทพฯ	750	-	
รวม	-	2,447	393	100

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมจิตตภาวนาเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถาน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลทั้ง 9 แห่ง ใน 3 ด้าน คือ

1. ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม
2. ด้านวิธีการฝึกอบรม
3. ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด

โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่หนึ่ง เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องขัง มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check - list)

ตอนที่สอง เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาทั้ง 3 ด้าน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์ 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (Likert Scale) ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่สาม เป็นแบบสอบถามที่มีข้อความปลายเปิด (Open - Ended Form)

เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตภาวนานอกเหนือจากที่ได้กำหนดไว้ในตอนที่สอง

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎี หลักการโครงการ และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำสมาธิหรือจิตภาวนามาใช้ทดสอบ เพื่อเปรียบเทียบผลระหว่างผู้ที่ได้รับการทดลอง และผู้ไม่ผ่านการทดลอง การนำหลักจิตภาวนาไปใช้พัฒนาจิตใจผู้ต้องขังและโครงการฝึกอบรมจิตภาวนา
2. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert Scale)
3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในข้อ 1-2 มาสร้างแบบสอบถามแบบมีโครงสร้างเพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตภาวนา ใน 3 ด้าน
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอประธานกรรมการควบคุม ปรินซิพัลและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้โดยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์เป็นการหาความเที่ยงตรง
5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try - Out) กับผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตภาวนามาแล้ว ซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 30 คน ในเรือนจำกลางคลองเปรม 15 คน และในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร 15 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach. 1970:161) ได้ค่าระดับความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.97

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ขอให้ออกหนังสือรับรองถึงอธิบดีกรมราชทัณฑ์ เพื่ออนุญาตขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนาจากผู้บัญชาการเรือนจำ และผู้อำนวยการทัณฑสถาน ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำนวน 9 แห่ง ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของกรมราชทัณฑ์ ได้แก่

เรือนจำกลางคลองเปรม	แขวงลาดยาว	เขตจตุจักร	กรุงเทพฯ
เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร	แขวงลาดยาว	เขตจตุจักร	กรุงเทพฯ
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง	แขวงลาดยาว	เขตจตุจักร	กรุงเทพฯ
ทัณฑสถานหญิงกลาง	แขวงลาดยาว	เขตจตุจักร	กรุงเทพฯ
ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง	อำเภอคลองหลวง	จังหวัดปทุมธานี	
เรือนจำกลางบางขวาง	อำเภอเมือง	จังหวัดนนทบุรี	
เรือนจำจังหวัดปทุมธานี	อำเภอเมือง	จังหวัดปทุมธานี	
เรือนจำจังหวัดฉะเชิงเทรา	อำเภอฉะเชิงเทรา	จังหวัดฉะเชิงเทรา	
เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร	อำเภอเมือง	จังหวัดสมุทรสาคร	

2. นำแบบสอบถามพร้อมหนังสืออนุญาตจากกรมราชทัณฑ์ ไปพบผู้บัญชาการเรือนจำ และผู้อำนวยการทัณฑสถาน จำนวน 9 แห่ง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ หรือ อนุศาสนาจารย์ แจกจ่ายแบบสอบถามให้ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างตอบ แล้วรวบรวมแบบสอบถามไว้ให้ ผู้วิจัยกำหนดไปรับแบบสอบถามคืน ในสัปดาห์ถัดไปโดยใช้เวลาในระหว่างวันที่ 1 - 30 พฤศจิกายน 2540 รวมเป็นเวลา 30 วัน

3. เมื่อครบกำหนดเวลา 30 วัน ได้ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาปรากฏว่าครบทั้ง 393 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด

4. เมื่อผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามได้แล้ว ก็ได้นำแบบสอบถามมาพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบพบว่ามีความสมบูรณ์ทั้งจำนวน 393 ฉบับ สามารถนำไปวิเคราะห์ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังนี้

1. นำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์มาตรวจให้คะแนนแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical-Package for the Social Sciences Version 7.5) (Nie. 1975 : -465 - 514)
2. วิเคราะห์ข้อมูลสถานะภาพส่วนตัวของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ
3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนา ทั้ง 3 ด้าน โดยทำการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ หาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
4. เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยจำนวนกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มใช้ t-test และกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่มขึ้นไปใช้ F-test หากพบว่ามีความแตกต่างระหว่างกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method)
5. สำหรับข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. การคำนวณค่าสถิติพื้นฐาน การคำนวณค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนมีดังนี้ (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2531:59)

1.1 หาอัตราร้อยละ ใช้สูตร

$$\text{ร้อยละของรายการใด} = \frac{\text{ความถี่ของรายการนั้น}}{\text{ความถี่ทั้งหมด}} \times 100$$

1.2 ค่าเฉลี่ยใช้สูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทนค่าเฉลี่ย

$\sum x$ แทนผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทนจำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

1.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร

(ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2534 : 74)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N (\sum X^2) - (\sum X)^2}{N (n - 1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของทั้งหมดยกกำลังสอง

N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2. วิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตร

สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ของครอนบาค (Cronbach. 1970:161)

$$\alpha = \frac{n}{n - 1} \left[1 - \frac{S^2_1}{S^2_t} \right]$$

เมื่อ α แทนค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ

N แทนจำนวนข้อในแบบสอบถาม

$\sum S^2_1$ แทนผลรวมของค่าคะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ

S^2_t แทนคะแนนความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

3. สถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

3.1 ใช้ t - test ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2534 : 180)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{N_1} + \frac{S_2^2}{N_2}}}$$

เมื่อ	t	แทนค่าสถิติที่ใช้การแจกแจงความถี่
	$\bar{X}_1, \bar{X}_2$	แทนคะแนนของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2
	S_1, S_2	แทนค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2
	n_1, n_2	แทนจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และกลุ่มที่ 2

3.2 ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนตัวประกอบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม โดยใช้ F - test (ล้วน สายศและอังคณา. 2531 : 95)

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ	F	แทน ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยที่มากกว่า 2 กลุ่ม
	MS_b	แทน ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
	MS_w	แทน ความแปรปรวนภายในกลุ่ม

ในการวิเคราะห์ข้อมูลความแปรปรวนแล้วมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์.- 2533 : 240)

$$s = \sqrt{(k-1) F(\alpha, df_b, df_w) \cdot ms_w (1/n_1 + 1/n_2)}$$

เมื่อกำหนดให้	s	แทนวิกฤตของ เซฟเฟ
F	(α, df_b, df_w)	แทน ค่า F ที่เปิดจากตารางแจกแจงของค่า F ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ = α โดยมีค่า $df_b = k-1$ และ $df_w = n-k$ เมื่อ k แทนจำนวนกลุ่มตัวอย่าง
MS _w		แทนค่า Mean Square ภายในกลุ่มที่ได้คำนวณแล้วในการวิเคราะห์ความแปรปรวน
n_1, n_j		แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างคู่ที่นำมาเปรียบเทียบ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	สถิติทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม (t - Distribution)
F	แทน	สถิติทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยมากกว่าสองกลุ่ม-ตัวอย่าง (F - Distribution)
q	แทน	สถิติทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่
df	แทน	ชั้นของความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลบวกของค่าความเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยความเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Mean of Square)
*	แทน	ค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การแปลความหมายค่าคะแนน

การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนา ผู้วิจัยได้แปลความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ยในแต่ละด้าน ดังนี้

1.00 - 1.49	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด
1.50 - 2.49	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อย
2.50 - 3.49	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับปานกลาง
3.50 - 4.49	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมาก
4.50 - 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง แบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนา เป็นรายด้าน

ตอนที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนา ตามตัวแปรอิสระ

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ต้องขังจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

เป็นการวิเคราะห์โดยนำข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถามมาแจกแจงความถี่แล้วนำเสนอเป็นค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามอายุพื้นฐานความรู้เดิม คดีความผิด ระยะเวลาที่ต้องโทษ สาเหตุที่เข้ารับการอบรมและกลุ่มขนาดเรือนจำ ดังตาราง 2

ตาราง 2 ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
<u>อายุ</u>		
ต่ำกว่า 25 ปี	118	30.02
26 - 35 ปี	120	30.53
36 - 45 ปี	85	21.64
46 ปีขึ้นไป	70	17.81
รวม	393	100.00
<u>พื้นฐานความรู้เดิม</u>		
ระดับประถมศึกษา	206	52.40
ระดับมัธยมศึกษา	136	34.60
สูงกว่ามัธยมศึกษา	51	13.00
รวม	393	100.00
<u>คติความผิด</u>		
เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	102	25.96
เกี่ยวกับทรัพย์สิน	119	30.28
เกี่ยวกับเพศ	27	6.88
เกี่ยวกับยาเสพติด	126	32.06
คดีอื่น ๆ	19	4.82
รวม	393	100.00

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
<u>ระยะเวลาที่ต้องโทษ</u>		
ต่ำกว่า 5 ปี	191	48.60
5 - 10 ปี	72	18.32
สูงกว่า 10 ปีขึ้นไป	130	33.08
รวม	393	100.00
<u>สาเหตุที่เข้ารับการอบรม</u>		
เพราะถูกส่งตัวมา	82	20.87
เพราะสมัครใจ	311	79.13
รวม	393	100.00
<u>ขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน</u>		
ขนาดเล็ก	108	27.48
ขนาดกลาง	146	37.16
ขนาดใหญ่	139	35.36
รวม	393	100.00

จากตาราง 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำนวน 393 คน จำแนกตาม อายุ ส่วนมากมีอายุ ระหว่าง 26 - 35 ปี จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.53 อายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 30.02 อายุระหว่าง 36 - 45 ปี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.64 และอายุตั้งแต่ 46 ปีขึ้นไป จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.81 พื้นฐานความรู้เดิม ระดับประถมศึกษา จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 52.40 ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.60 และสูงกว่า

มัธยมศึกษา จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 คดีความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 32.06 คดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 30.28 คดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 25.96 คดีเกี่ยวกับเพศจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.88 และคดีอื่น ๆ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.82 ระยะเวลาที่ต้องโทษต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 48.60 สูงกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 33.08 และระหว่าง 5 - 10 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18.32 สาเหตุที่เข้ารับการอบรม เพราะสมัครใจ จำนวน 311 คน คิดเป็นร้อยละ 79.13 และเพราะถูกส่งตัวมา จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.87 และมีเรือนจำและทัณฑสถานที่ตั้งใกล้ ขนาดเล็ก จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27.48 ขนาดกลาง จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 37.16 และขนาดใหญ่ จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 35.36

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความคิดเห็น ของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา

เป็นการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรม และด้านประโยชน์และความสำนึกผิด รวม 3 ด้าน และเป็นรายด้านโดยใช้ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังรายละเอียดปรากฏในตาราง 3 - 6 ต่อไปนี้

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวมและรายด้าน

โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็นด้วย
ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม	4.10	0.58	มาก
ด้านวิธีการฝึกอบรม	3.81	0.78	ปานกลาง
ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด	4.27	0.57	มาก
รวม	4.09	0.54	มาก

จากตาราง 3 พบว่าผู้ต้องขังมีความเห็นด้วยกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ต้องขังเห็นด้วย

ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.10$) และด้านประโยชน์และความสำนึกผิด ($\bar{X} = 4.27$) อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านวิธีการฝึกอบรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.81$)

เพื่อให้เห็นรายละเอียดของความคิดเห็นแต่ละด้าน จึงได้นำเสนอความคิดเห็นในแต่ละด้านดังตาราง 4

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม

ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็นด้วย
1. มีเนื้อหาที่มุ่งจะพัฒนาจิตใจเข้ารับการฝึกอบรมให้ดีขึ้นอย่างแท้จริง	4.45	0.87	มาก
2. มีเนื้อหาส่งเสริมให้รู้จักตัวเองและธรรมชาติของมนุษย์สัตว์ทั่วไป	4.26	0.81	มาก
3. มีเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.06	0.95	มาก
4. สามารถนำไปประพฤติดิปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันของทุก ๆ คน	4.35	0.86	มาก
5. มีเนื้อหาชัดเจน เข้าใจง่าย	4.01	0.89	มาก
6. มีเนื้อหายืดหยุ่นเหมาะสม	3.82	0.98	มาก
7. มีเนื้อหาทันสมัยทันเหตุการณ์	3.81	1.03	มาก
8. ช่วยให้เห็นสังขารแห่งชีวิตมากขึ้น	4.44	0.75	มาก
9. การบรรยายเรื่องอันสงฆ์ของสมาธิ	4.25	0.85	มาก
10. การบรรยายศีลเบื้องต้น	4.17	0.88	มาก
11. การบรรยายเรื่อง สมาธิเบื้องต้น	4.22	0.83	มาก
12. การบรรยายเกี่ยวกับเรื่อง วิปัสสนา	4.04	0.99	มาก
13. การบรรยายเรื่อง จริต 6 ประการ	3.89	1.02	มาก

ตาราง 4 (ต่อ)

ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็นด้วย
14. การบรรยายเรื่อง นิเวศ 5 ประการ	3.88	1.04	มาก
15. การบรรยายเรื่อง อริยสัจ 4 ประการ	4.06	0.97	มาก
16. การบรรยายเรื่อง ชั้น 5	4.03	0.98	มาก
17. การบรรยายเรื่อง สติปัฏฐาน 4	3.96	1.04	มาก
18. การบรรยายเรื่อง กฎแห่งกรรมและประสบการณ์ ของพระวิปัสสนาจารย์	4.04	1.09	มาก
รวม	4.10	0.58	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ผู้ต้องขังมีความเห็นด้วยกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีเนื้อหาที่มุ่งจะพัฒนาจิตใจผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ดีขึ้นอย่างแท้จริง ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ช่วยให้รู้เห็นสัจธรรมแห่งชีวิตมากขึ้น ($\bar{X} = 4.44$) และสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันของทุกๆ คน ($\bar{X} = 4.35$)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับ
โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านวิธีการฝึกอบรม

ด้านวิธีการฝึกอบรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็นด้วย
1. การประชาสัมพันธ์เชิญชวนเข้ารับการฝึกอบรมได้ กระทำอย่างทั่วถึง	3.92	1.11	มาก
2. การปฐมนิเทศให้เข้าใจเรื่องการเตรียมตัวมีความ จำเป็น	4.01	0.99	มาก
3. การทดสอบความรู้พื้นฐานก่อนเข้ารับการอบรมมี ความจำเป็น	3.92	0.99	มาก
4. ผู้นำฝึกอบรมใช้เทคนิควิธีการในการฝึกอบรมเหมาะ กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.07	0.90	มาก
5. ผู้เข้าอบรมสามารถซักถามปัญหาและแสดงความคิด เห็นอย่างอิสระในระหว่างการฝึกอบรม	4.18	0.93	มาก
6. ผู้นำฝึกอบรมต้องมีประสบการณ์และมีความรู้ความ สามารถในการถ่ายทอด	4.26	0.88	มาก
7. มีการเรียงลำดับการฝึกอบรมจากง่ายไปหายาก	3.99	0.94	มาก
8. จำนวนวันในการฝึกอบรมน้อยเกินไป	3.50	1.18	มาก
9. ระยะเวลาในการฝึกอบรมแต่ละวันมีความเหมาะสม	3.67	1.17	มาก
10. ได้จัดแบ่งเวลาระหว่างนั่งสมาธิกับการเดินจงกรม อย่างเหมาะสม	3.73	1.17	มาก
11. ได้จัดสื่อและหนังสือคู่มือแจกจ่ายแก่ผู้เข้ารับการฝึก อบรมอย่างเพียงพอ	3.69	1.14	มาก
12. ใช้สื่ออุปกรณ์ในการฝึกอบรมเหมาะสมกับเนื้อหา	3.56	1.16	มาก
13. สถานที่ในการฝึกอบรมกว้างขวางเพียงพอ	3.17	1.36	ปานกลาง
14. สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึก อบรมมีความเหมาะสม	3.46	1.35	มาก

ตาราง 5 (ต่อ)

ด้านวิธีการฝึกอบรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็นด้วย
15. ผู้นำฝึกอบรมอยู่กับผู้รับการฝึกอบรมตลอดเวลาที่มีการฝึกอบรมในแต่ละวัน	4.03	1.06	มาก
16. การเชิญผู้มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญทางด้านสมาธิวิธีสแนมมาบรรยายเสริมในบางเวลาที่มีความเหมาะสมระดับใด	3.94	1.14	มาก
17. การประเมินผลโดยพิจารณาจากความตั้งใจความสนใจและการสอบอารมณ์ในระหว่างฝึกอบรม เพื่อดูความก้าวหน้ามีความเหมาะสมระดับใด	3.78	0.98	มาก
รวม	3.81	0.78	มาก

จากตาราง 5 พบว่า ผู้ต้องขังมีความเห็นด้วยกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านวิธีการฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อ สถานที่ในการฝึกอบรมกว้างขวางเพียงพอ ($\bar{X} = 3.17$) อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้นำฝึกอบรมต้องมีการประสบการณ์และมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด ($\bar{X} = 4.26$) รองลงมา คือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถซักถามปัญหาและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในระหว่างการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.18$) และผู้นำฝึกอบรมใช้เทคนิควิธีในการฝึกอบรมเหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.07$)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการ
ฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด

ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็นด้วย
1. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง	4.31	0.79	มาก
2. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด	4.28	0.79	มาก
3. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้มีสติ(ความระลึกได้) สัมปชัญญะ (ความรู้ตัว) มากขึ้น	4.46	0.70	มาก
4. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง และผู้อื่น	4.31	0.86	มาก
5. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้รู้เห็นความทุกข์ยาก ของตนเองเพื่อนมนุษย์ และ สัตว์โลกทั่วไป	4.31	0.86	มาก
6. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้จิตมีเมตตาต่อตนเอง เพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั่วไป	4.34	0.79	มาก
7. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้รู้จักรักษาศีล 5 และ ตั้งใจละชั่วประพฤติดี	4.44	0.80	มาก
8. การฝึกอบรมจิตตภาวนา ช่วยให้เกิดความละเอียดแก่ ใจ(หิริ)และเกรงกลัวต่อผลของความชั่ว(โอตตัปปะ)	4.38	0.80	มาก
9. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยลดความโลภ ความโกรธ ความหลงให้เบาบางลง	4.28	0.82	มาก
10. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้มีสุขภาพกายและ สุขภาพจิตสมบูรณ์	4.22	0.83	มาก
11. การฝึกอบรมจิตตภาวนา ทำให้จิตใจผ่องใสเยือก เย็นไม่วิตก	4.16	0.89	มาก
12. การฝึกอบรมจิตตภาวนาก่อให้เกิดปัญญารู้จัก พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง	4.27	0.87	มาก
13. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใส ในพระรัตนตรัยและรู้หลักธรรมคำสอน	4.42	0.84	มาก
14. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้ปรับตัวเข้ากับผู้ต้อง ขังอื่นได้	4.05	0.84	มาก

ตาราง 6 (ต่อ)

ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็นด้วย
15. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยลดภาระด้านการ ควบคุมของเจ้าพนักงานเรือนจำ	4.07	0.93	มาก
16. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้รู้จักยับยั้งจิตใจและ ควบคุมตนเองได้	4.26	0.73	มาก
17. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้มีขวัญและกำลังใจดี	4.09	0.83	มาก
18. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้เกิดความสำนึกผิด ยอมรับโทษทัณฑ์ตามกฎหมายแห่งกรรม	4.24	0.80	มาก
19. การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้เกิดความสำนึกผิด ซึ่งหลุดจากการหลงกระทำผิดที่ผ่านมา	4.27	0.84	มาก
20. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้ต้องการพึ่งพาตนเอง	4.23	0.84	มาก
21. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้ต้องการแผ่เมตตาและ อิทธิกรรมต่อกันผู้ที่มีความสำนึกผิด	4.24	0.84	มาก
22. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้ต้องการแก้ไขพัฒนา ตนเองให้สามารถเข้ากับสังคมโดยทั่วไปได้ภายหลัง พ้นโทษ	4.34	0.77	มาก
23. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้ต้องการใช้คุณธรรม ศีลธรรมมาควบคุมตนเองไม่ให้หลงกระทำผิด ซ้ำอีก	4.29	0.84	มาก
24. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้เกิดความรู้สึกเห็นใจ และสงสารบุคคลในครอบครัว	4.44	0.72	มาก
25. การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้เกิดสำนึกผิดว่าตนเอง ต้องตกเป็นภาระของครอบครัวและประเทศชาติ- บ้านเมืองอย่างไม่น่าจะเป็น	4.32	0.94	มาก
รวม	4.27	0.57	มาก

จากตาราง 6 พบว่าผู้ต้องขังมีความเห็นด้วยกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านประโยชน์ และความสำนึกผิดโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้มีสติ (ความระลึกได้) และสัมปชัญญะ (ความรู้ตัว) มากขึ้น ($\bar{X} = 4.46$) รองลงมา คือ การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้รู้จักรักษาศีล 5 ตั้งใจละชั่ว ประพฤติดี ($\bar{X} = 4.44$) และการฝึกอบรมจิตตภาวนา ทำให้เกิดความรู้สึกเห็นใจและสงสารบุคคลในครอบครัว ($\bar{X} = 4.44$)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาตามตัวแปร

เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาใน 3 ด้าน จำแนกตามตัวแปร อายุ พื้นฐานความรู้เดิม คติความผิด ระยะเวลาที่ต้องโทษ สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรม และขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) และค่า เอฟ (F-test) ดังต่อไปนี้

3.1 เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตาม อายุ ตามสมมติฐานที่ว่าผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน ดังตาราง 7 - 10 ต่อไปนี้

ตาราง 7 เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรม	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม	ระหว่างกลุ่ม	3	1.55	0.52	1.52
	ภายในกลุ่ม	389	132.47	0.34	
	รวม	392	134.02		
ด้านวิธีการฝึกอบรม	ระหว่างกลุ่ม	3	9.27	3.09	5.21 *
	ภายในกลุ่ม	389	230.67	0.59	
	รวม	392	239.95		
ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด	ระหว่างกลุ่ม	3	3.91	1.30	4.09 *
	ภายในกลุ่ม	389	123.92	0.32	
	รวม	392	127.83		
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	3	4.01	1.31	4.79 *
	ภายในกลุ่ม	398	108.50	0.28	
	รวม	392	112.51		

จากตาราง 7 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านวิธีการฝึกอบรมและด้านประโยชน์และความสำนึกผิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ

เพื่อให้ทราบว่าผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกันนั้น มีช่วงอายุใดบ้างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแตกต่างกันจึงนำไปทดสอบความแตกต่างกันเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ ผลดังแสดงในตาราง 8 - 10 ต่อไปนี้

ตาราง 8 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามอายุโดยรวม

อายุ	$\bar{X}$	46 ปีขึ้นไป	26-35 ปี	36-45 ปี	ต่ำกว่า 25 ปี
		3.97	4.01	4.09	4.23
46 ปีขึ้นไป	3.97	-	0.04	0.12	0.26 *
26 - 35 ปี	4.01		-	0.08	0.22 *
36 - 45 ปี	4.09			-	0.14
ต่ำกว่า 25 ปี	4.23				-

จากตาราง 8 พบว่าผู้ต้องขังที่มีอายุ ต่ำกว่า 25 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวมแตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีอายุ 26 - 35 ปี และอายุ 46 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 9 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามอายุ ด้านวิธีการฝึกอบรม

อายุ	$\bar{X}$	26-35 ปี	46 ปีขึ้นไป	36-45 ปี	ต่ำกว่า 25 ปี
		3.66	3.68	3.85	4.02
26 - 35 ปี	3.66	-	0.02	0.19	0.36 *
46 ปีขึ้นไป	3.68		-	0.17	0.34 *
36 - 45 ปี	3.85			-	0.17
ต่ำกว่า 25 ปี	4.02				-

จากตาราง 9 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ
ฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านวิธีการฝึกอบรมแตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีอายุ 46 ปีขึ้นไป และอายุ 26-35 ปี
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 10 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามอายุ ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด

อายุ	$\bar{X}$	46 ปีขึ้นไป	26-35 ปี	36-45 ปี	ต่ำกว่า 25 ปี
		4.12	4.23	4.26	4.40
46 ปีขึ้นไป	4.12	-	0.11	0.14	0.28 *
26 - 35 ปี	4.23		-	0.03	0.17 *
36 - 45 ปี	4.26			-	0.14
ต่ำกว่า 25 ปี	4.40				-

จากตาราง 10 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านประโยชน์และความสำนึกผิดแตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีอายุ 26 - 35 ปี และ อายุ 46 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง จำแนกตามพื้นฐานความรู้เดิม ตามสมมติฐานที่ว่าผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน ดังตาราง 11 ต่อไปนี้

ตาราง 11 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตาม
พื้นฐานความรู้เดิม โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการฝึกอบรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม	ระหว่างกลุ่ม	2	5.56	2.78	8.43 *
	ภายในกลุ่ม	390	128.47	0.33	-
	รวม	392	134.02	-	-
ด้านวิธีการฝึกอบรม	ระหว่างกลุ่ม	2	13.50	6.76	11.63 *
	ภายในกลุ่ม	390	226.45	0.59	-
	รวม	392	239.95	-	-
ด้านประโยชน์และความสำนึก ผิด	ระหว่างกลุ่ม	2	4.70	2.36	7.46 *
	ภายในกลุ่ม	390	123.12	0.32	
	รวม	392	127.83	-	-
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	6.98	3.49	12.90 *
	ภายในกลุ่ม	390	105.53	0.28	
	รวม	392	112.51		

จากตาราง 11 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมต่างกันนั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ
โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เมื่อพิจารณา
เป็นรายด้านพบว่า ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อให้ทราบว่าผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมแตกต่างกันนั้น มีพื้นฐานความรู้เดิมระดับใดบ้างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแตกต่างกัน จึงนำไปทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เซฟเฟ่ ผลดังแสดงในตาราง 12 - 15 ต่อไปนี้

ตาราง 12 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามพื้นฐานความรู้เดิม โดยรวม

พื้นฐานความรู้เดิม	$\bar{X}$	มัธยมศึกษา	สูงกว่ามัธยมศึกษา	ประถมศึกษา
		3.95	3.96	4.22
มัธยมศึกษา	3.95	-	0.01	0.27 *
สูงกว่ามัธยมศึกษา	3.96		-	0.26 *
ประถมศึกษา	4.22			-

จากตาราง 12 พบว่าผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมประถมศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวมแตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมสูงกว่ามัธยมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 13 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามพื้นฐานความรู้เดิม ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม

พื้นฐานความรู้เดิม		มัธยมศึกษา	สูงกว่ามัธยมศึกษา	ประถมศึกษา
	$\bar{X}$	3.97	3.97	4.21
มัธยมศึกษา	3.97	-	-	0.24 *
สูงกว่ามัธยมศึกษา	3.97		-	0.24 *
ประถมศึกษา	4.21			-

จากตาราง 13 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านหลักสูตรการฝึกอบรมแตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมสูงกว่ามัธยมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 14 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามพื้นฐานความรู้เดิม ด้านวิธีการฝึกอบรม

พื้นฐานความรู้เดิม	$\bar{X}$	สูงกว่ามัธยมศึกษา	มัธยมศึกษา	ประถมศึกษา
		3.60	3.63	3.99
สูงกว่ามัธยมศึกษา	3.60	–	0.03	0.39 *
มัธยมศึกษา	3.63		–	0.36 *
ประถมศึกษา	3.99			–

จากตาราง 14 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านวิธีการฝึกอบรมแตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมมัธยมศึกษา และสูงกว่ามัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 15 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามพื้นฐานความรู้เดิม ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด

พื้นฐานความรู้เดิม	$\bar{X}$	มัธยมศึกษา	สูงกว่ามัธยมศึกษา	ประถมศึกษา
		4.14	4.19	4.37
มัธยมศึกษา	4.14	-	0.05	0.23 *
สูงกว่ามัธยมศึกษา	4.19		-	0.18 *
ประถมศึกษา	4.37			-

จากตาราง 15 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมประถมศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านประโยชน์และความสำนึกผิดแตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมสูงกว่ามัธยมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขังที่มี
คติความผิดต่างกัน ตามสมมติฐานที่ว่าผู้ต้องขังที่มีคติความผิดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ
ฝึกอบรมจิตตภาวนาทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน ดังตาราง 16

ตาราง 16 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง จำแนกตามคดีความผิด โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรม	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม	ระหว่างกลุ่ม	4	11.19	2.80	8.84 *
	ภายในกลุ่ม	388	126.83	0.317	-
	รวม	392	134.02	-	-
ด้านวิธีการฝึกอบรม	ระหว่างกลุ่ม	4	19.29	4.82	8.48 *
	ภายในกลุ่ม	388	220.66	0.57	-
	รวม	392	239.95	-	-
ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด	ระหว่างกลุ่ม	4	12.67	3.17	10.66 *
	ภายในกลุ่ม	388	115.17	0.292	-
	รวม	392	127.83	-	-
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	4	13.48	3.37	13.20 *
	ภายในกลุ่ม	388	99.03	0.26	-
	รวม	392	112.51	-	-

จากตาราง 16 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีคดีความผิดต่างกันนั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทั้ง 3 ด้าน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อให้ทราบรายละเอียดของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาด้าน
หลักสูตร ด้านวิธีการฝึกอบรมและด้านประโยชน์และความสำนึกผิดของผู้ต้องขังที่มีความผิดแตกต่าง
กันนั้น มีคตึความผิดใดบ้างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแตกต่างกัน จึงนำ
ไปทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เซฟเฟ ผลดังแสดงในตาราง 17 - 20 ต่อไปนี้

ตาราง 17 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามคตึความผิด โดยรวม

คตึความผิด	$\bar{X}$	คตึอื่น ๆ	เกี่ยวกับ ยาเสพติด	เกี่ยวกับ ทรัพย์สิน	เกี่ยวกับ เพศ	เกี่ยวกับชีวิต และร่างกาย
		3.80	3.93	4.05	4.09	4.38
คตึอื่น ๆ	3.80	-	0.13	0.25	0.29	0.58 *
เกี่ยวกับยาเสพติด	3.93		-	0.12	0.16	0.45 *
เกี่ยวกับทรัพย์สิน	4.05			-	0.04	0.33 *
เกี่ยวกับเพศ	4.09				-	0.29
เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	4.38					-

จากตาราง 17 พบว่า ผู้ต้องขังคตึความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย มีความคิดเห็น
เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวมแตกต่างจากผู้ต้องขังคตึความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน
คตึความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและคตึอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกัน
อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 18 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามคติความผิด ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม

คติความผิด	$\bar{X}$	คติอื่น ๆ	เกี่ยวกับ ยาเสพติด	เกี่ยวกับ เพศ	เกี่ยวกับ ทรัพย์สิน	เกี่ยวกับชีวิต และร่างกาย
		3.92	3.96	4.03	4.05	4.37
คติอื่น ๆ	3.92	-	0.04	0.11	0.13	0.45 *
เกี่ยวกับยาเสพติด	3.96		-	0.07	0.09	0.41 *
เกี่ยวกับเพศ	4.03			-	0.02	0.34
เกี่ยวกับทรัพย์สิน	4.05				-	0.32 *
เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	4.37					-

จากตาราง 18 พบว่า ผู้ต้องขังคติความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาด้านหลักสูตรการฝึกอบรมแตกต่างจากผู้ต้องขังคติความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน คติความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและคติอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 19 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามคติความผิด ด้านวิธีการฝึกอบรม

คติความผิด	$\bar{X}$	คติอื่น ๆ	เกี่ยวกับ ยาเสพติด	เกี่ยวกับ ทรัพย์สิน	เกี่ยวกับ เพศ	เกี่ยวกับชีวิต และร่างกาย
		3.45	3.65	3.72	3.98	4.15
คติอื่น ๆ	3.45	-	0.20	0.27	0.53	0.70 *
เกี่ยวกับยาเสพติด	3.65		-	0.07	0.33	0.50 *
เกี่ยวกับทรัพย์สิน	3.72			-	0.26	0.43 *
เกี่ยวกับเพศ	3.98				-	0.17
เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	4.15					-

จากตาราง 19 พบว่า ผู้ต้องขังคติความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาด้านวิธีฝึกอบรมแตกต่างจากผู้ต้องขังคติความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน คติความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและคติอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 20 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามคติความผิด ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด

คติความผิด	คตินี้	คติอื่น ๆ	เกี่ยวกับ ยาเสพติด	เกี่ยวกับ เพศ	เกี่ยวกับ ทรัพย์สิน	เกี่ยวกับชีวิต และร่างกาย
		3.96	4.11	4.21	4.26	4.54
คติอื่น ๆ	3.96	-	0.16	0.26	0.31	0.59 *
เกี่ยวกับยาเสพติด	4.11		-	0.10	0.15	0.43 *
เกี่ยวกับเพศ	4.21			-	0.05	0.33
เกี่ยวกับทรัพย์สิน	4.26				-	0.28 *
เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	4.54					-

จากตาราง 20 พบว่า ผู้ต้องขังคติความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาด้านประโยชน์และความสำนึกผิดแตกต่างจากผู้ต้องขังคติความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน คติความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและคติอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง
จำแนกตามระยะเวลาที่ต้องโทษ ตามสมมติฐานที่ว่าผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาทั้ง 3 ด้านแตกต่างกัน ดังตาราง 21

ตาราง 21 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง
จำแนกตามระยะเวลาที่ต้องโทษ โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการฝึกอบรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.64	0.82	2.41
	ภายในกลุ่ม	390	132.38	0.37	-
	รวม	392	134.02	-	-
ด้านวิธีการฝึกอบรม	ระหว่างกลุ่ม	2	8.00	4.00	6.73 *
	ภายในกลุ่ม	390	231.95	0.59	-
	รวม	392	239.95	-	-
ด้านประโยชน์และความสำนึก ผิด	ระหว่างกลุ่ม	2	1.32	0.66	2.03
	ภายในกลุ่ม	390	126.51	0.32	-
	รวม	392	127.83	-	-
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	2.43	1.21	4.29 *
	ภายในกลุ่ม	390	110.08	0.28	-
	รวม	392	112.51	-	-

จากตาราง 21 พบว่า ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาที่ต้องโทษจำคุกต่างกันนั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิธีการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เพื่อให้ทราบว่าผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาที่ต้องโทษจำคุกต่างกัันนั้น ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาที่ต้องโทษจำคุกระยะใดบ้างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแตกต่างกันจึงนำไปทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ เซฟเฟ ผลดังแสดงในตาราง 22 -23 ต่อไปนี้

ตาราง 22 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามระยะเวลาที่ต้องโทษ โดยรวม

ระยะเวลาที่ต้องโทษ	$\bar{X}$	สูงกว่า 10 ปีขึ้นไป	5 - 10 ปี	ต่ำกว่า 5 ปี
		3.99	4.12	4.15
สูงกว่า 10 ปีขึ้นไป	3.99	-	0.13	0.16 *
5 - 10 ปี	4.12		-	0.03
ต่ำกว่า 5 ปี	4.15			-

จากตาราง 22 พบว่าผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาที่ต้องโทษต่ำกว่า 5 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวมแตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาที่ต้องโทษสูงกว่า 10 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 23 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามระยะเวลาที่ต้องโทษ ด้านวิธีการฝึกอบรม

ระยะเวลาที่ต้องโทษ	$\bar{X}$	สูงกว่า 10 ปีขึ้นไป	ต่ำกว่า 5 ปี	5 - 10 ปี
		3.62	3.89	3.97
สูงกว่า 10 ปีขึ้นไป	3.62	-	0.27 *	0.35 *
ต่ำกว่า 5 ปี	3.89		-	0.08
5 - 10 ปี	3.97			-

จากตาราง 23 พบว่าผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาที่ต้องโทษ 5 - 10 ปี และต่ำกว่า 5 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านวิธีการฝึกอบรม แตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาดังโทษสูงกว่า 10 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.5 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง
จำแนกตามสาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรม ตามสมมติฐานที่ว่า ผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการเข้ารับการ
 ฝึกอบรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน
 ดังตาราง 24

ตาราง 24 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง
 จำแนกตามสาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรม โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การฝึกอบรม	เพราะถูกล่วงตัวมา N = 82		เพราะสมัครใจ N = 311		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม	4.23	0.56	4.06	0.59	2.34 *
ด้านวิธีการฝึกอบรม	4.04	0.71	3.75	0.79	3.02 *
ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด	4.44	0.46	4.22	0.59	3.56 *
รวม	4.27	0.46	4.04	0.55	3.40 *

จากตาราง 24 พบว่าผู้ต้องขัง ที่มีสาเหตุการเข้ารับการฝึกอบรมต่างกัน มีความคิดเห็น
 เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อ
 พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.6 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง
จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถานที่สังกัด ตามสมมติฐานที่ว่า ผู้ต้องขังในเรือนจำและ
 ทัณฑสถานที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาทั้ง 3 ด้าน
 แตกต่างกัน ดังตาราง 25

ตาราง 25 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง
 จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การฝึกอบรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม	ระหว่างกลุ่ม	2	10.33	5.17	16.28*
	ภายในกลุ่ม	390	123.69	0.317	-
	รวม	392	134.02	-	-
ด้านวิธีการฝึกอบรม	ระหว่างกลุ่ม	2	26.60	13.30	24.31 *
	ภายในกลุ่ม	390	213.35	0.55	-
	รวม	392	239.95	-	-
ด้านประโยชน์และความสำนึก ผิด	ระหว่างกลุ่ม	2	4.57	2.29	7.23 *
	ภายในกลุ่ม	390	123.25	0.32	-
	รวม	392	127.83	-	-
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	2	9.91	4.96	18.82 *
	ภายในกลุ่ม	390	102.60	0.27	-
	รวม	392	112.51	-	-

จากตาราง 25 พบว่า ผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อให้ทราบรายละเอียดของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาทั้ง 3 ด้านของผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานที่มีขนาดต่างกันั้น ขนาดใดบ้างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแตกต่างกัน จึงนำไปทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ ผลดังตาราง 26 - 29 ต่อไปนี้

ตาราง 26 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน โดยรวม

		เล็ก	กลาง	ใหญ่
ขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน	$\bar{X}$	3.89	4.04	4.29
เล็ก	3.89	-	0.15	0.04 *
กลาง	4.04		-	0.25 *
ใหญ่	4.29			-

จากตาราง 26 พบว่า ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ขนาดใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวมแตกต่างจากผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานขนาดกลาง และขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 27 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม

ขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน		เล็ก	กลาง	ใหญ่
	$\bar{X}$	3.96	3.99	4.32
เล็ก	3.96	-	0.03	0.36 *
กลาง	3.99		-	0.33 *
ใหญ่	4.32			-

จากตาราง 27 พบว่า ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ขนาดใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม แตกต่างจากผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานขนาดกลางและขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 28 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านวิธีการฝึกอบรม

ขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน		เล็ก	กลาง	ใหญ่
	$\bar{X}$	3.42	3.86	4.07
เล็ก	3.42	-	0.44 *	0.65 *
กลาง	3.86		-	0.21
ใหญ่	4.07			-

จากตาราง 28 พบว่า ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ขนาดใหญ่และขนาดกลางมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านวิธีการฝึกอบรมแตกต่างจากผู้ต้องขัง

ในเรือนจำและทัณฑสถานขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกัน
อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 29 ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรม
จิตตภาวนา จำแนกตามขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด

		เล็ก	กลาง	ใหญ่
ขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน	$\bar{X}$	4.17	4.20	4.41
เล็ก	4.17	—	0.03	0.24 *
กลาง	4.20		—	0.21 *
ใหญ่	4.41			—

จากตาราง 29 พบว่า ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ขนาดใหญ่มีความคิดเห็น
เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด แตกต่างจากผู้ต้องขังใน
เรือนจำและทัณฑสถานขนาดกลางและขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้น
แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรม และด้านประโยชน์และความสำนึกผิดซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 288 คน โดยใช้ค่าความถี่ ดังรายละเอียดตาราง 30 - 31 ต่อไปนี้

ตาราง 30 ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง

ความคิดเห็น	ความถี่
1. สถานที่สำหรับใช้ในการฝึกอบรมแออัดและขาดความสงบ	155
2. ขาดแคลน สื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น วีดีโอ, เทปคาสเซต, ภาพสไลด์ หรือ ภาพโปสเตอร์ต่าง ๆ มาประกอบ	144
3. ใช้เวลาในการฝึกอบรมน้อยเกินไป	114
4. ขาดความร่วมมือจากเจ้าพนักงานบางระดับชั้น เช่น ไม่ลดหยอดงานแก่ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการฝึกอบรมจิตตภาวนา	104
5. โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาเป็นโครงการที่ดีสามารถพัฒนาจิตใจผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้รู้สึกสำนึกตน มีจิตใจมั่นคง เยือกเย็น สุขุม รู้จักละชั่วประพฤติดี	95
6. ขาดด้านวิธีการปูพื้นฐานทางจิตใจให้ดีก่อนเพราะผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่มีความ - วิตกกังวลสูง	81
7. ขาดแคลนหนังสือคู่มือและหนังสืออ่านประกอบนอกเวลา	66
8. ภาษามือที่เกี่ยวข้องอ้างอิงเข้าใจยากควรอธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายจะได้ ผลดีมาก	56
9. ขาดแคลนวิทยากรประจำและวิทยากรเสริม	52
10. ขาดแคลนผ้าปูรองสำหรับนั่งสมาธิเนื่องจากพื้นแข็งทำให้นั่งไม่ได้นาน	48

N = 288 คน

จากตาราง 30 พบว่าความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ด้านต่าง ๆ จำนวน 288 คน มีผู้แสดงความคิดเห็นมากที่สุด คือ สถานที่ใช้ฝึกอบรมแออัด และขาดความสงบ ความถี่ 155 คน รองลงมาคือ ขาดแคลนสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น วีดีโอ, เทปคาสเซต, สไลด์หรือภาพโปสเตอร์ต่างๆ ความถี่ 144 คน และเวลาในการฝึกอบรมน้อยเกินไปความถี่ 144 คน ขาดความร่วมมือจากเจ้าพนักงานบางระดับชั้น เช่น ไม่ลดหย่อนงานแก่ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการฝึกอบรมจิตตภาวนา ความถี่ 104 คน โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาเป็นโครงการที่ดีสามารถพัฒนาจิตใจ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้รู้สึกสำนึกตน มีจิตใจมั่นคง เยือกเย็น สุขุม รู้จักละชั่วประพฤติดี ความถี่ - 95 คน ขาดด้านวิธีการปูพื้นฐานทางจิตใจให้ดีก่อนเพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความวิตกกังวลสูง ความถี่ 81 คน

ตาราง 31 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	ความถี่
1. ควรจัดสถานที่อบรมจิตตภาวนาให้เป็นเอกเทศ	129
2. ควรจัดหาหนังสือคู่มือและหนังสืออ่านประกอบให้เพียงพอกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม	122
3. วิทยากรที่นำฝึกอบรมควรมีประสบการณ์ด้านจิตตภาวนาให้มากกว่าที่เป็นอยู่	109
4. ควรจัดหาหรือรับบริจาคสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยมาเสริม เช่น วีดีโอ, เทปคาสเซต หรือภาพโปสเตอร์ มาประกอบ	99
5. ควรส่งเสริมการฝึกอบรมจิตตภาวนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรมมีจิตใจผ่องใส รับประทานอาหารและลดภาระด้านการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานเรือนจำ	98
6. ควรฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังชาวพุทธทุกคน โดยเฉพาะก่อนพ้นโทษ	88
7. หากมีผู้ต้องขังมีปัญหาทางจิตใจหรือศรัทธาจะฝึกอบรมควรได้รับการฝึกอบรมทันที เพราะผู้ที่มีศรัทธาหรือมีความพร้อมจะได้ผลดีมากและรวดเร็ว	87
8. ควรประยุกต์อธิบายให้ทันสมัยทันเหตุการณ์ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย	85
9. ควรนิมนต์พระวิปัสสนาจารย์เข้าบรรยายเสริมเป็นครั้งคราว	84
10. ควรฝึกอบรมเจ้าพนักงานเรือนจำ/ทัณฑสถานให้เข้าใจถึงโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา เพื่อจะได้มุ่งส่งเสริมผู้ต้องขังให้เข้ารับการฝึกอบรมให้มากขึ้น	59

N = 288 คน

จากตาราง 31 พบว่า ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาด้านต่าง ๆ จำนวน 288 คน ได้ให้ข้อเสนอแนะที่ควรจะดำเนินการมากที่สุด คือ ควรจัดสถานที่ฝึกอบรมจิตตภาวนาให้เป็นเอกเทศ ความถี่ 129 คน รองลงมา คือ ควรจัดหาหนังสือคู่มือและหนังสืออ่านประกอบให้เพียงพอกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ความถี่ 122 คน วิทยากรที่นำฝึกอบรมควรมีประสบการณ์ด้านจิตตภาวนาให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ความถี่ 109 คน ควรจัดหาหรือรับบริจาคสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยมาเสริม เช่น วีดีโอ, เทปคาสเซต หรือภาพโปสเตอร์ มาประกอบ ความถี่ 99 คน

และควรส่งเสริมการฝึกอบรมจิตตภาวนาอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพราะช่วยให้ผู้รับเข้ารับการ
ฝึกอบรมมีจิตใจผ่องใส รัฐบาลปณณคุณไทยและลดภาระด้านการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานเรือนจำ
ความถี่ 98 คน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาสำหรับผู้ต้องขังใน 3 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรมและด้านประโยชน์และความสำคัญ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาใน 3 ด้าน จำแนกตามอายุ พื้นฐานความรู้เดิม คดีความผิด ระยะเวลาที่ต้องโทษ สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรม และขนาดของเรือนจำและทัณฑสถาน
3. เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาใน 3 ด้าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ในเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 18 แห่งจำนวน 3 รุ่น คือรุ่นเดือนกรกฎาคม สิงหาคม และกันยายน 2540 มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 2,447 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอนโดยเจาะจงเลือกเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 9 แห่ง จาก 18 แห่ง แล้วแบ่งออกเป็น 3 ขนาด ตามจำนวนมากน้อยของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนา คือ ขนาดเล็กจำนวน 3 แห่ง ขนาดกลาง จำนวน 3 แห่ง และขนาดใหญ่จำนวน 3 แห่ง แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจากกลุ่มเรือนจำและทัณฑสถานขนาดเล็กร้อยละ 60 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 108 คน

ขนาดกลางร้อยละ 40 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 146 คน และขนาดใหญ่ร้อยละ 20 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 139 คน รวมทั้งสิ้น 393 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง ใน 3 ด้าน โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่หนึ่ง แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องขัง

ตอนที่สอง แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ช่องคะแนน ตามแบบของ ลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยจำแนกความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาเป็น 3 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม จำนวน 18 ข้อคำถาม ด้านวิธีการฝึกอบรม จำนวน 17 ข้อคำถาม และด้านประโยชน์และความสำนึกผิด จำนวน 25 ข้อคำถาม รวมทั้งสิ้น 60 ข้อ ซึ่งเมื่อนำไปทดลองใช้แล้วปรากฏว่ามีค่าความเชื่อมั่น 0.97

ตอนที่สาม แบบสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open - Ended Form)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม จำนวน 393 ฉบับ ไปขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการเรือนจำ และผู้อำนวยการทัณฑสถาน จำนวน 9 แห่ง เพื่อแจกแบบสอบถามให้กับผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกำหนดวันรับคืนแบบสอบถามในสัปดาห์ถัดไป โดยใช้เวลาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างวันที่ 1-30 พฤศจิกายน 2540 รวมเวลาทั้งสิ้น 30 วัน ปรากฏว่าได้แบบสอบถามคืนมา 393 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมดและเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ สามารถนำไปวิเคราะห์ผลการวิจัยได้ทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences Version 7.5) เพื่อหาค่าสถิติดังต่อไปนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
2. ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้ในการวิเคราะห์ ระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
3. การทดสอบค่าที (t - test) ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม
4. การทดสอบค่าเอฟ (F - test) ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่มขึ้นไป
5. การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของ เชฟเฟ (Scheffe's Method) ใช้ในการหาค่าเอฟแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 393 คน จำแนกตามอายุ มีต่ำกว่า 25 ปี 118 คน อายุ 25 - 35 ปี 120 คน อายุ 36 - 45 ปี 85 คน และอายุ 46 ปีขึ้นไป 70 คน คิดเป็นร้อยละ 31.02, 30.53, 21.64 และ 17.81 ตามลำดับ มีพื้นฐานความรู้เดิมระดับประถมศึกษา 206 คน ระดับมัธยมศึกษา 136 คน ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา 51 คน คิดเป็นร้อยละ 52.40, 34.60 และ 13.00 ตามลำดับ มีคติความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย 102 คน คดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน 119 คน คดีเกี่ยวกับเพศ 27 คน คดีเกี่ยวกับยาเสพติด 126 คน และคดีอื่นๆ 19 คน คิดเป็นร้อยละ 25.96, 30.28, 6.88, 32.06 และ 4.82 ตามลำดับ มีระยะเวลาที่ต้องโทษต่ำกว่า 5 ปี 191 คน 5 - 10 ปี 72 คน และสูงกว่า 10 ปีขึ้นไป 130 คน คิดเป็นร้อยละ 48.60, 18.32 และ 33.08 ตามลำดับ มีสาเหตุที่เข้ารับการอบรมเพราะถูกส่งตัวมา 82 คน เพราะสมัครใจ 311 คน คิดเป็นร้อยละ 20.87 และ 79.13 ตามลำดับ เป็นผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน กลุ่ม

ขนาดเล็ก 108 คน ขนาดกลาง 146 คน และ ขนาดใหญ่ 139 คน คิดเป็นร้อยละ 27.48, 37.16 และ 35.36 ตามลำดับ

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์และความสำนึกผิดและด้านหลักสูตรการฝึกอบรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27, 4.10 ตามลำดับ ส่วนด้านวิธีการฝึกอบรม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.81$)

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขังใน 3

ด้าน ตามสมมติฐานสรุปการวิจัยได้ดังนี้

3.1 ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวม ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด และด้านวิธีการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านหลักสูตรการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 ผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวม ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด ด้านวิธีการฝึกอบรมและด้านหลักสูตรการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ผู้ต้องขังที่มีคดีความผิดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวม ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด ด้านวิธีการฝึกอบรม และด้านหลักสูตรการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาที่ต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวม และด้านวิธีการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านประโยชน์และความสำนึกผิด และด้านหลักสูตรการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.5 ผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการเข้ารับการฝึกอบรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวม ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด ด้านวิธีการฝึกอบรมและด้านหลักสูตรการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.6 ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา โดยรวม ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด ด้านวิธีการฝึกอบรมและด้านหลักสูตรการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า สถานที่ใช้ฝึกอบรมแออัดและขาดความสงบ ขาดแคลนสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น วีดีโอ, เทปคาสเซต สไลด์หรือภาพโปสเตอร์ต่างๆ เวลาในการฝึกอบรมน้อยเกินไป ขาดความร่วมมือจากเจ้าพนักงานบางระดับชั้น เช่น ไม่ยอมลดหย่อนงานประจำวันในระหว่างฝึกอบรม ควรปูพื้นฐานทางจิตใจให้พร้อมก่อนเพราะผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีความวิตกกังวลสูง และขาดแคลนหนังสือคู่มืออ่านประกอบนอกเวลา

5. ข้อเสนอแนะของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ผู้ต้องขังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา ดังนี้ ควรจัดสถานที่ฝึกอบรมจิตตภาวนาให้เป็นเอกเทศ ควรจัดหาหนังสือคู่มือและหนังสืออ่านประกอบให้เพียงพอกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากรผู้นำฝึกอบรมควรมีประสบการณ์ด้านจิตตภาวนาให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ควรจัดหาหรือรับบริจาคสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยมาเสริม เช่น วีดีโอ, เทปคาสเซต หรือ ภาพโปสเตอร์ มาให้ชม และควรส่งเสริมการฝึกอบรมจิตตภาวนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีจิตใจผ่องใส ไร้บาปบุญคุณโทษและลดภาระการควบคุมของเจ้าพนักงานเรือนจำ

การอภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง พบว่าโดยรวมผู้ต้องขังเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด และด้านหลักสูตรการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านวิธีการฝึกอบรมที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง การที่ผู้ต้องขังเห็นด้วยในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ ขณะที่ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเริ่มมีความคิดรู้สึกสำนึกถึงการกระทำผิดในคดีของตนเอง จนตกเป็นภาระของสังคม ทำให้สูญเสียอิสระเสรีภาพห่างเหินจากครอบครัวจึงมุ่งที่จะปรับปรุงพัฒนาแก้ไขพฤติกรรมของตนเอง เพื่อไม่ให้หลงผิดต่อไปด้วยการฝึกอบรมจิตตภาวนา คือมุ่งฝึกจิตใจตนเอง ตามหลักธรรมคำสอน เพราะเห็นว่าการพัฒนาตนเองหรือบุคคลทั่วไปต้องพัฒนาที่จิตใจก่อน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ เปรม ติณสูลานนท์ (พระครูพรหมญาณวิกรม. ม.ป.ป.; อ้างอิงมาจาก เปรม ติณสูลานนท์. ม.ป.ป.:6) ในพิธีเปิดศูนย์ฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม

แผ่นดินทอง ณ วิทยาลัยครูสงขลา เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2529 ได้กล่าวถึงเรื่องการพัฒนาจิตใจ ว่า การพัฒนาจิตใจ ถือเป็นรากฐานที่สำคัญ ของการพัฒนาสังคมและพัฒนาเศรษฐกิจ คนที่มีความรู้สูงหรือมีทรัพย์สินสมบัติมาก หากจิตใจไม่ได้รับการพัฒนาให้ยึดมั่นในคุณธรรมและศีลธรรมให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและถูกต้อง เป็นผู้เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมอาจจะใช้ความรู้และทรัพย์สินสมบัติในทางที่ผิด เป็นคนทุจริต คดโกง เห็นแก่ตัว ทำความเสียหายเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและสังคม การพัฒนาจิตใจยึดถือศาสนาธรรมเป็นหลัก เพื่อให้จิตใจใฝ่ธรรม ใฝ่รักษาสถาบันส่วนรวมให้เป็นผู้มีศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดี มีความเมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ อุตสาห มีระเบียบวินัย ชยันต์มั่นเพียร ไม่เป็นทาสอบายมุข ผู้ต้องขังจึงต้องการพัฒนาตนเองด้วยการฝึกอบรมจิตตภาวนา เพื่อจะได้นำหลักธรรมคำสอนที่ได้ฝึกฝนเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และหน้าที่การงานของตนเองทั้งขณะอยู่ในเรือนจำและหลังจากพ้นโทษไปแล้วได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โนลส์ (Knowles) ที่กล่าวว่าผู้ใหญ่มาเรียนเพื่อนำความรู้ไปใช้ได้ทันที (สุนทร - โคตรบรรเทา. 2526 : 97) จากการศึกษาความคิดเห็นเป็นรายด้านปรากฏผลดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม พบว่า ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาด้านหลักสูตรการฝึกอบรมโดยรวม เห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก การที่ผู้ต้องขังเห็นด้วยในระดับมากอาจเป็นเพราะว่าการฝึกอบรมจิตตภาวนา มีโครงสร้างเนื้อหาที่มุ่งจะพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมส่งเสริมให้รู้จักตัวเองและธรรมชาติของมนุษย์สัตว์ทั่วไป สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ มีเนื้อหาชัดเจนช่วยให้รู้สังขารแห่งชีวิตตามความเป็นจริงมากขึ้น และภาควรรยายเกี่ยวกับเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา จริตนิเวศน์ อริยสัจ 4 ชั้น 5 สติปัฏฐาน 4 ตลอดถึงกฎแห่งกรรมและประสบการณ์ของพระวิปัสสนาจารย์ต่าง ๆ มาเสริมให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง ปลุกศรัทธาความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรมและบาปบุญคุณโทษอย่างแท้จริง เพราะหลักสูตรการฝึกอบรม เป็นกระบวนการกล่อมเกล้าให้หลักการวิธีการให้จิตใจสงบเป็นสมาธิผ่องใสไม่ฟุ้งซ่าน เมื่อจิตสงบนิ่ง เป็นสมาธิแล้วผู้เข้ารับการฝึกอบรมย่อมได้คุณประโยชน์มากมายมหาศาลอีกทั้งยังเป็นบุญกุศลแก่ผู้ฝึกอบรมอย่างใหญ่หลวง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2538:9) ว่าสมาธิซึ่งเป็นเป้าหมายของอิทธิจิตตสิกขานั้น หมายถึงภาวะจิตที่มีคุณภาพและมีสมรรถภาพดีที่สุด จิตที่เป็นสมาธิหรือมีคุณภาพดีมีสมรรถภาพสูงนั้นมีลักษณะที่สำคัญ คือ

1. แข็งแรง มีพลังมาก ตูจกระแสน้ำที่ถูกควบคุมให้ไหลมุ่งไปในทิศทางเดียวย่อมมีกำลังแรงกว่าน้ำที่ถูกปล่อยให้ไหลพวักกระจายออกไป

2. ราบเรียบสงบซึ่งเหมือนสระหรือบึงน้ำใหญ่ที่มีน้ำนิ่ง ไม่มีลมพัดต้อง ไม่มีสิ่งรบกวนให้กระเพื่อมไหว

3. ใส่ กระจ่างมองเห็นอะไร ๆ ได้ชัด เหมือนน้ำสงบนิ่งไม่เป็นริ้วคลื่นและผ่น-ละอองที่มีก่อกตะกอนนอนก้นหมด

4. นุ่มนวล ควรแก่การทำงานหรือเหมาะแก่การใช้งาน เพราะไม่เครียดไม่กระด้างไม่ขุ่น ไม่ขุ่นมัว ไม่สับสน ไม่เร่าร้อน ไม่กระวนกระวาย

1.2 ด้านวิธีการฝึกอบรม พบว่า ผู้ต้องขัง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาด้าน วิธีการฝึกอบรมโดยรวม เห็นด้วยในระดับมาก อาจเนื่องมาจากผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนา ได้ทราบข้อจำกัดเรื่องสถานที่ในเรือนจำและทัณฑสถานและความขาดแคลนสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น วีดีโอเทป, เทปธรรมบรรยาย เป็นต้น ที่มาช่วยเสริมวิธีการฝึกอบรม แต่เจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้องก็ได้รับสมัครผู้ต้องขังเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อมุ่งพัฒนาจิตใจอย่างต่อเนื่องตลอดมา เพราะเห็นว่าธรรมใด ๆ ก็ไร้ผลถ้าทุกคนไม่ปฏิบัติ โดยมุ่งนำผู้ต้องขังเข้าสู่ภาคปฏิบัติโดยตรงเพื่อช่วยแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี จนเป็นที่ยอมรับของผู้ต้องขังเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ข้อจำกัดหรือความขาดแคลนด้านต่าง ๆ ภายในเรือนจำและทัณฑสถานไม่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการฝึกอบรมจิตตภาวนาแต่อย่างใด เนื่องจากโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังเป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้ต้องขังที่ไม่ใช้เงินงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์มากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาทิตย์ โพนทอง (2535:96) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้ต้องขังตามแผนการอบรมฟื้นฟูผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์ พบว่า ผู้บริหารเรือนจำเห็นว่าการจัดฝึกอบรมจิตตภาวนาสมาธิ การอบรมในวิทยุตอบประจำสัปดาห์ การให้การอบรมวันสำคัญ การให้การศึกษา ธรรมศึกษา การอบรมก่อนปล่อย และการให้การศึกษาทางอากาศ มีปัญหาปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด เพราะกิจกรรมดังกล่าว เรือนจำและทัณฑสถานสามารถปฏิบัติได้โดยไม่ต้องอาศัยด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์มากนัก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นด้วยในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ 13 สถานที่ฝึกอบรมกว้างขวางเพียงพอ ซึ่งเห็นด้วยในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ปัจจัยด้านอาคารสถานที่สำหรับฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถาน ยังไม่เหมาะสมเนื่องจากมีสถานที่จำกัดคับแคบและไม่เอื้อต่อการฝึกอบรมจิตตภาวนาซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือเรื่องสถานที่ที่เป็นเอกเทศ มีความสงบเงียบและไม่แออัดจนเกินไปดังที่ สมพล พงษ์นิพนธ์ (2534:40) ได้วิจัยโครงการศึกษาสุขภาพจิตและพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาของเรือนจำกลางบางขวาง ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า สถานที่ฝึกอบรมจิตตภาวนา ควรเป็นสถานที่ที่ไม่คับแคบจนเกินไปและจัดเป็นสัดส่วนสำหรับฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยเฉพาะ

1.3 ด้านประโยชน์และความสำคัญผิด พบว่า ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาด้านประโยชน์และความสำคัญผิดโดยรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายข้อพบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมาก อาจจะเป็นเพราะว่าผู้ต้องขังที่ได้ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนามาแล้ว จิตใจได้สัมผัสกับจริยธรรม คือ ไตรสิกขา 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ศีล คือเครื่องควบคุมกาย วาจา ใจ ให้เป็นปกติ ทำดี พุทธิ คิตติ สมาธิ คือ ความสงบตั้งมั่นของจิตที่มีอารมณ์เป็นหนึ่งเดียว เมื่อจิตสงบตั้งมั่นเป็นหนึ่งเดียวก็ย่อมผ่องใสเกิดปัญญารู้แจ้ง เห็นจริงตาม สภาวธรรม คือ การมีความรู้เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ดังที่พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2538:80) ได้กล่าวไว้ว่า สมาธิหมายถึง การฝึกอบรมจิตใจให้สงบ แน่วแน่มั่นคงเพื่อให้เป็นจิตใจที่สามารถทำงาน หรือ ใช้การได้ดีโดยเฉพาะในการคิดพิจารณาให้เกิดปัญญา หรือใช้ปัญญาย่างได้ผล และเป็นจิตใจที่เอื้อเหมาะต่อการพัฒนาของคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น คุณธรรมทั้งหลายที่จะเจริญเพิ่มพูนพ่วงมาด้วยในจิตนั้นอยู่ในภาวะที่ปลอดพ้นจากการรบกวนของความเศร้าหมอง ชั่วช้า ความเร่าร้อนสับสนวุ่นวาย ต่าง ๆ เป็นจิตที่เบิกบานสดชื่นผ่องใส เป็นสุข เป็นการฝึกฝนพัฒนาจิตใจทำให้บุคคลมีสมรรถภาพจิต คุณภาพจิตและสุขภาพจิต ผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนา ซึ่งอยู่ในวัยผู้ใหญ่มาด้วยประสบการณ์ เมื่อได้รับการอบรมชี้แจง และมีประสบการณ์จากการปฏิบัติจึงทำให้เกิดความรู้ลึกซึ้งน่าประทับใจชอบชั้วดี มีเหตุผลกล่าวคือ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสียไปในทางที่ดีขึ้น มีคุณธรรมในจิตใจสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อโนชา จังจรัส (2529:147) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการบวชชีพรามณ์ ต่อระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษาในจังหวัดภาคกลาง กลุ่มตัวอย่างเป็น นักศึกษาชั้น ป.กศ.สูง ชั้นปีที่ 1 พบว่า นักศึกษาที่บวชชีพรามณ์ มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้บวชชีพรามณ์

2. การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง จำแนกตามตัวแปร อายุ พื้นฐานความรู้เดิม คติความผิด ระยะเวลาที่ต้องโทษ สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรม และขนาดเรือนจำและทัณฑสถาน มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง ที่มีอายุแตกต่างกัน พบว่า โดยรวมด้านวิธีการฝึกอบรมและด้านประโยชน์และความสำคัญผิดแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน อาจจะเป็นเพราะผู้ต้องขัง ซึ่งมีอายุแตกต่างกันส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นกับวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง มีภาระหน้าที่และประสบการณ์ด้านชื่อเสียง หน้าที่การงานเคยได้รับความยอมรับนับถือในสังคมมาก่อน

ผู้ที่มีอายุมาก คือ อยู่ในวัยช่วงตอนกลางคนก็ย่อมมีประสบการณ์ชีวิตด้านต่าง ๆ มากสนใจด้านวิธีการฝึกอบรม หรือเข้ารับการฝึกอบรม โดยมุ่งประโยชน์และมีความรู้ลึกซึ้งในในระดับสูง หรือมุ่งเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนามากกว่าผู้ใหญ่ที่อยู่ในวัยตอนต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิน เซ็นท์ และ มาร์ติน (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2536:168 ; อ้างอิงมาจาก Vincent and Martin. 1961) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกลุ่มของวัดและการไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ พบว่าผู้ใหญ่จะปฏิบัติกิจด้านนี้มากในช่วงอายุระหว่าง 40 - 50 ปี และได้พบว่า ในวัยชรา นั้น ผู้หญิงมักจะไปประกอบกิจกรรมทางศาสนามากกว่าผู้ชาย

2.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมแตกต่างกันพบว่าโดยรวม ด้านหลักสูตรการอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรมและด้านประโยชน์และความลึกซึ้ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน อาจเป็นเพราะว่าผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนาซึ่งเป็นผู้ใหญ่มีพื้นฐานความรู้เดิมแตกต่างกัน มีประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกัน แต่ละคนก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานการศึกษาจึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาที่ตนได้ผ่านมาในลักษณะที่แตกต่างกันมีเป้าหมายของชีวิตที่แตกต่างกัน ผู้ที่มีพื้นฐานความรู้เดิมระดับประถมศึกษา ก็มีความคิดเห็นหรือโลกทัศน์แตกต่างจากผู้ที่มีความรู้เดิมระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า และเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีพื้นฐานความรู้เดิมประถมศึกษา มีจำนวนมากกว่าถึงร้อยละ 52.40 จึงแสดงให้เห็นความแตกต่างด้านความคิดเห็นที่เด่นชัดมากขึ้น ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นฐานความรู้เดิม ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 34.60 และสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 13.00 นับว่ามีจำนวนน้อยย่อมแสดงว่าผู้มีการศึกษาสูง มีความคิดเห็นและโลกทัศน์ที่แตกต่างกัน และยังชี้ให้เห็นได้ว่า ผู้มีพื้นฐานความรู้สูงกระทำความผิดน้อยกว่าผู้มีพื้นฐานความรู้ต่ำกว่า แต่ผู้ต้องขังที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามพื้นฐานความรู้เดิมส่วนมากจะอยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นและตอนกลาง ยอมรับและมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะออกไปสู่สังคมภายนอก อย่างผู้มีจริยธรรม โดยเห็นว่าการฝึกอบรมจิตตภาวนาเป็นกระบวนการตามพุทธวิธีเพื่อพัฒนาตนเอง ให้มีสติความระลึกได้ อยู่ตลอดเวลา ควบคู่กับสัมปชัญญะความรู้ตัว เพื่อให้เกิดความไม่ประมาทผลัดตัวเป็นเบื้องต้น เพราะสติเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์รู้ตัวเอง จดจำได้ดีไม่หลงเผลอ จากบทเรียนชีวิตในอดีต เป็นคติคอยเตือนใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยาพร พุทธะกุล (2531 : คัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องฝึกการเจริญสติตามวิธีการของ หลวงพ่อเทียน จิตตสุโก ต่อความจำปัจจุบันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนชินโรสวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร พบว่า ภายหลังการฝึกเจริญสติตามวิธีของ หลวงพ่อเทียน จิตตสุโก นักเรียนมีความจำปัจจุบันสูงขึ้น ดังที่พระราชวิสุทธิญาณมงคล (หลวงพ่ोजรัญ จิตธัมโม. 2539 : 92) ได้กล่าวไว้ว่า การเจริญกรรมฐานให้มีศีลมีสติติดตัวเอง

ตลอดเกิดสมาธิมีสัมปชัญญะทำให้เกิดความรู้ตัวรู้ทั่วทำงานที่ไม่มีโทษ และมีประโยชน์ต่อไปก็จะได้รับผลสมความมุ่งมาดปรารถนาทุกประการ

2.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขังที่มีคติความผิดต่างกัน พบว่า โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งตรงกับสมมติฐาน และผู้ต้องขังคติความผิดอื่น ๆ คติความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และคติความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มีความคิดเห็นโดยรวม และรายด้านทุกด้านแตกต่างจากผู้ต้องขังคติความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากสาเหตุ คือ ผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกในคติความผิดอื่น ๆ คติความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและคติความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ตกอยู่ในสภาพที่มีฐานะทางครอบครัวยากจน ครอบครัวแตกแยกหรือประสบปัญหาการว่างงาน หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีเป็นแหล่งสลับมาก่อนจึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาแตกต่างจากผู้ต้องขังคติความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้มีอาชีพมีรายได้หรือมีฐานะทางครอบครัวตั้งแต่ปานกลางถึงชั้นดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผ่องพรรณ แววิเศษ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องลักษณะจิตสังคมเพื่อการป้องกันพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น พบว่า นักศึกษาที่มีพฤติกรรมทะเลาะวิวาทมากคือ นักศึกษาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูง และการฝึกอบรมจิตตภาวนาจะช่วยให้ผู้ต้องขังที่มีคติความผิดต่างกันมีการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม คือ การแสดงทางกาย วาจา และจิตใจได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพล พงษ์พิณงค์ (2534:38) ได้วิจัยโครงการศึกษาสภาพจิตและพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำกลางบางขวาง พบว่า ภายหลังจากการฝึกอบรมจิตตภาวนาแล้วผู้ต้องขังสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ความโลภ ความอิจฉาลดน้อยลง มีสติสัมปชัญญะมากขึ้น มีความเมตตา กรุณาดีขึ้น มีความรักอยากช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์

2.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาที่ต้องโทษต่างกัน พบว่า โดยรวมและด้านวิธีการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานอาจเป็นเพราะว่าผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุกเป็นเวลาดำกว่า 5 ปี และ 5-10 ปี ต้องใช้ชีวิตอยู่ภายในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นเวลานาน เพราะคิดว่าโทษจำคุกไม่มาก โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาอาจจะช่วยให้อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานได้ดีพร้อมกับมุ่งพัฒนาตนเองให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี ผู้ต้องขังดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินและเสพยาเสพติดอันเนื่องมาจากการคบเพื่อนไม่ดี ขาดสติปัญญา ไม่มีหลักจริยธรรม เช่น คีล 5 มาประพฤติปฏิบัติ ปลอยตนเองไปตามกระแสสิ่งชั่วๆ ครั้นเมื่อถูกลงโทษจำคุก ก็ไม่วิตกกังวล หรือเป็นทุกข์มากนัก เพราะคิดว่าในไม่ช้าก็จะได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ จึงมีความคิดเห็น

แตกต่างจากผู้มีระยะเวลาที่ต้องโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี ซึ่งต้องใช้เวลาอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานยาวนาน อาจเข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนา เพื่อสงบสติอารมณ์ ไม่ให้ฟุ้งซ่านเป็นส่วนใหญ่ วิธีการฝึกอบรมจิตตภาวนา ก็อาจจะเป็นเครื่องปลอบประโลมจิตใจให้สงบหรือเกิดความรู้สึกดี ยอมรับผลกรรมที่ตนได้กระทำไว้ และผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาจำคุกต่างกันได้มีประสบการณ์ทางสังคมมาเป็นส่วนใหญ่ตั้งแต่ การต่อสู้คดี จนถึงถูกศาลสั่งจำคุกทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องเหตุผลและการถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ทำให้ถูกตัดขาดจากสังคมภายนอก อาจทำให้เกิดการยอมรับผิดสำนึกผิด ยอมชดใช้แบบยอมรับตนเองตามสภาพที่เป็นจริง จึงทำให้เกิดการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นในเรือนจำและทัณฑสถานได้ระดับหนึ่ง ดังที่ เพียเจต์ (Piaget. 1932) และโคลเบอร์ก- (Kohlberg. 1958) ต่างก็มองพัฒนาการทางจริยธรรมว่าเป็นผลผลิตของ อิทธิพลระหว่างพัฒนาการของสติปัญญากับประสบการณ์ทางสังคม (โกศล มีคุณ. 2524:18) และสอดคล้องกับที่ พระราชสุทธินานนท (หลวงพ่อจรัญ ฐิตธัมโม. 2539:13) ได้กล่าวไว้ว่า การเจริญกรรมฐานเป็นเมตตาธรรม ทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่ดี ถ้าบุคคลใดปฏิบัติได้มันจะเปลี่ยนพฤติกรรมหรือจะขยันและเกิดเมตตา มุ่งเสียสละ ลดความเห็นแก่ตัว ไม่มีวอยามมุข มีรูปแบบที่เรียกว่าพฤติกรรมต่อสังคมที่ดีให้สังคมเขาได้เห็น เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติศาสน์กษัตริย์สมาธิช่วยทำให้เปลี่ยนพฤติกรรมจากจิตใจร้ายกลายเป็นดีได้

ความร้ายในโลกล้วน	เหลือหลาย
รุมรอบรกายกาย	เกลื่อนแท้
สิ่งอื่นจรพาพอน	มีฤา
เว้นแต่ความดีเข้าแก้	กลับร้ายกลายเป็นดี

2.5 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการเข้ารับการฝึกอบรมแตกต่างกัน พบว่า โดยรวมและรายด้านทุก ๆ ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน อาจเนื่องมาจากว่าผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างจำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.87 ที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยถูกส่งตัวมาซึ่งไม่มีความศรัทธา ไม่ต้องการเข้ามาฝึกอบรมมาก่อน แต่เมื่อตั้งใจเข้ารับการฝึกอบรมย่อมได้ผลจากการฝึกอบรมบางประการทางด้านจิตใจ จึงมีความคิดเห็นแตกต่างกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยความศรัทธาเลื่อมใส คือ สมัครใจเข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 311 คน คิดเป็นร้อยละ 79.10 ทำให้มองได้ว่า สมัครใจเข้าฝึกอบรมจิตตภาวนา เพื่อหลีกเลี่ยงงานการฝึกวิชาชีพ แต่ในความเป็นจริงหลังจากผ่านการฝึกอบรมไปแล้วจะทำให้ผู้ต้องขังทั้งสองกลุ่มนี้มีคุณธรรม จริยธรรม ด้านมองตนเองและผู้อื่นในแง่ดี คือ มีโลกทัศน์ที่ดีขึ้นมีความสามัคคีและความเมตตา ติดตัวไปอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ทำงานหรือฝึกอบรมวิชาชีพ

รวมกลุ่มกับผู้ต้องขังอื่น ได้ดีขึ้นกว่าก่อนที่ได้รับการฝึกอบรมและการฝึกอบรมจิตตภาวนาจัดว่าเป็นกิจกรรมการพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขัง โดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อปลูกฝังจริยธรรมแก่ผู้ต้องขัง ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีมีเมตตา รู้จักคุณค่าของตนเองและผู้อื่นทำให้จิตใจได้รับการพัฒนาให้มีคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศพร มณีศรีขำ (2524:52) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาการทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีด้วยกิจกรรมกลุ่มของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดโคกเกตุ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าพัฒนาการ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความสามัคคีของนักเรียนหลังการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมกลุ่มสูงขึ้นกว่า ก่อนการเรียนรู้ ทั้งนี้ก็เพราะว่าผู้ต้องขังได้ให้พระสวดมนต์ร่วมกัน ฟังธรรมบรรยายร่วมกัน ชักถาม ปัญหาร่วมกัน เติมน้ำใจร่วมกัน เน้นสมาธิร่วมกัน มุ่งศึกษาและปฏิบัติเพื่อรู้จักตนเองและสังคมร่วมกัน ก่อให้เกิดความซาบซึ้งในกิจกรรมและรู้จักมักคุ้นซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ สิบปันท์ เกตุทัต (2518:14) กล่าวว่าไว้ว่าต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความคิดทักษะและทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิตและสังคม สิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาและสร้างชีวิต และสังคมให้ดีขึ้น โดยกลมกลืนกับธรรมชาติ

2.6 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง ที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานที่มีขนาดต่างกัน พบว่า โดยรวมและรายด้านทุก ๆ ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน อาจเนื่องมาจากสภาพของเรือนจำ และทัณฑสถานขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปัจจุบันมีผู้ต้องขังจำนวนมาก มีความแออัด พื้นที่ภายในเรือนจำ เรือนนอน โรงเลี้ยงอาหาร โรงฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ไม่เพียงพอ ปัจจัยด้านสถานที่จึงมีความจำเป็นต่อสภาพจิตใจและความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาเป็นอย่างยิ่ง คือสถานที่ต้องไม่แออัดและไม่มีเสียงรบกวนขณะนั่งสมาธิ หรือให้พระสวดมนต์และเดินจงกรม ผู้ที่อยู่ในเรือนจำขนาดใหญ่จะมีสถานที่ดีกว่า ผู้ที่อยู่ในเรือนจำขนาดเล็กก็จริง เมื่อกล่าวโดยภาพรวมก็ยังคงประสบปัญหาความแออัด จึงทำให้ผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน ทั้ง 3 ขนาด มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารการประเมินผล โครงการสัมมนาอนุศาสนาจารย์ เรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั่วประเทศ วันที่ 26 - 27 มิถุนายน 2540 (กรมราชทัณฑ์. 2540:4) จากการสัมมนาได้แบ่งสภาพปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงานพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอาคารสถานที่อนุศาสนาจารย์ ส่วนใหญ่ร้อยละ 75 เห็นว่าอาคารสถานที่ ที่ใช้ในการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังคับแคบไม่เป็นสัดส่วน ประกอบกับสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำและทัณฑสถาน เช่น เสียงดังรบกวน เป็นต้น ทำให้การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังไม่ได้ผล ควรมีสถานที่เพื่อใช้ในการอบรมพัฒนาจิตใจเป็นสัดส่วน ปราศจากเสียงรบกวนต่าง ๆ จะทำให้การอบรมพัฒนาจิตใจได้ผลดีขึ้น

3. ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ สถานที่ฝึกอบรมแออัดและขาดความสงบ ขาดแคลนสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น วีดีโอ, เทปคาสเซต, สไลด์และภาพโปสเตอร์ต่าง ๆ และเวลาในการฝึกอบรมน้อยเกินไปคิดเป็นร้อยละ 39.44, 36.64, 29.00 ตามลำดับ

3.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องสถานที่ฝึกอบรมแออัดและขาดความสงบ อาจเนื่องมาจากเรือนจำและทัณฑสถานมีพื้นที่ภายในสำหรับควบคุมและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังน้อย ถึงแม้รัฐบาลได้จัดหาเงินงบประมาณเพื่อก่อสร้างเรือนจำและทัณฑสถานใหม่แทนที่เก่าบางแห่ง ซึ่งมีเนื้อที่น้อยและอยู่ในย่านชุมชนแออัดโดยย้ายออกไปอยู่นอกเมือง แต่ก็ได้เนื้อที่ไม่มากนักเพราะราคาที่ดินสูงขึ้นมาก กังวลกับปัญหาเรื่องพื้นที่ภายในเรือนจำและทัณฑสถานไม่เพียงพอได้ไม่มากนัก และสำหรับการฝึกอบรมจิตตภาวนา เป็นการฝึกอบรมทางจิตใจ เพื่อควบคุมจิตใจให้สงบเย็นผ่องใส ตามพุทธวิธีจึงจำเป็นต้องอาศัยความพร้อมด้านสถานที่ ที่เพียงพอไม่แออัดและมีความสงบจากเสียงรบกวนก็จะทำให้เกิดผลดีแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพล พงษ์พิพัฒน์ (2534:39) ได้วิจัยโครงการศึกษาสภาพจิตและพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำกลางบางขวางได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า เพื่อให้การฝึกอบรมจิตตภาวนาได้ผลเท่าที่ควร คือสามารถพัฒนาจิตใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ต้องขังไปในทางที่ดีการจัดฝึกอบรมจิตตภาวนา แต่ครั้งควรคำนึงถึงสถานที่โดยสถานที่ฝึกอบรมจิตตภาวนา ควรเป็นสถานที่ที่ผู้ต้องขังรู้สึกว่าเป็นที่สบายใจไปและจัดเป็นสัดส่วนสำหรับฝึกอบรมจิตตภาวนา

3.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องขาดแคลนสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น วีดีโอ, เทปคาสเซต สไลด์และภาพโปสเตอร์ต่าง ๆ อาจเนื่องจากเรือนจำและทัณฑสถานได้รับเงินงบประมาณด้านนี้น้อยหรือแทบจะไม่มีเลย จึงทำให้ขาดแคลนสื่อ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยเสริมเป็นแบบอย่างเพื่อเป็นสิ่งเร้าจูงใจให้เกิดศรัทธา เลื่อมใสในการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจของตนเอง ในสังคมยุคปัจจุบันสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยซึ่งนำมาใช้ผสมผสานฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังนับว่าเป็นเรื่องจำเป็นและควรจะมีอย่างเพียงพอตามความเหมาะสมของสภาพเรือนจำและทัณฑสถาน แต่เมื่อเงินงบประมาณมีน้อยหรือไม่มีเงินงบประมาณจัดซื้อสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยก็ส่งผลให้การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังบรรลุสู่เป้าหมายได้น้อย ซึ่งสอดคล้องกับการสรุปการประเมินผลการสัมมนาอนุศาสนาจารย์เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 26 - 27 มิถุนายน 2540 ของกรมราชทัณฑ์ (2541:3) ปรากฏว่า อนุศาสนาจารย์ร้อยละ 85 ประสบปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์และสื่อในการอบรมที่ทันสมัย อุปกรณ์และสื่อการฝึกอบรมที่ทันสมัยจะช่วยให้การอบรมและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังได้ผลยิ่งขึ้น

3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเวลาในการอบรมน้อยเกินไป อาจเนื่องมาจาก เรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่ได้จัดเวลาให้ผู้ต้องขังศึกษาและเล่าเรียนและฝึกอบรมจิตตภาวนา เพียงครั้งวัน อีกครั้งวันต้องเข้าโรงฝึกวิชาซึ่งผู้ต้องขังถนัดหรือสมัครใจ อันเป็นผลให้ผู้ต้องขัง ได้มีรายได้ เป็นรางวัลปันผลจากการฝึกวิชาซึ่งขณะอยู่ในเรือนจำ และอนุศาสนาจารย์ที่นำฝึกอบรม หรือเป็นวิทยากรฝึกอบรมก็ต้องปฏิบัติงานในหน้าที่หลายด้านจะเป็นวิทยากรนำฝึกอบรมจิตตภาวนา แก่ผู้ต้องขังอย่างเดียวยังภาคเช้าและภาคบ่าย ก็จะทำให้งานด้านอื่น ๆ บกพร่องจึงเป็นเหตุให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่า การได้เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนา รุ่นละ 1 เดือน และทำการ ฝึกอบรมเพียงครั้งวัน ในวันจันทร์ - ศุกร์ ตลอดหลักสูตรเป็นเวลา 1 เดือนนั้น เป็นระยะเวลา ที่น้อยเกินไป และได้ผลจากการฝึกอบรมน้อย ซึ่งสอดคล้องกับสรุปการประเมินผลการสัมมนา อนุศาสนาจารย์ เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 26 - 27 มิถุนายน 2540 ของ กรมราชทัณฑ์ ปรากฏว่าอนุศาสนาจารย์ ร้อยละ 44 มีความเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานพัฒนาจิตใจ ผู้ต้องขัง ไม่บรรลุผลบางประการ คือ การจะพัฒนาจิตใจคนให้ดีขึ้นขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจของผู้นั้นด้วย รวมทั้งต้องอาศัยวิธีการที่เหมาะสมกับบุคคลและต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร (กรมราชทัณฑ์. 2540:3)

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาที่ควรจะดำเนินการมากที่สุด คือ ควรจัดหาสถานที่ สำหรับการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถานให้เป็นเอกเทศโดยเฉพาะ ควรจัดหาหนังสือ คู่มือ หนังสืออ่านประกอบให้เพียงพอสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม และวิทยากรผู้นำฝึกอบรมจิตตภาวนา ควรมีความรู้และประสบการณ์ด้านจิตตภาวนาให้มากกว่าที่เป็นอยู่ คิดเป็นร้อยละ 32.82, 31.04 และ 27.73 ตามลำดับ

4.1 ข้อเสนอแนะเรื่องควรจัดหาสถานที่สำหรับการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำ และทัณฑสถานให้เป็นเอกเทศโดยเฉพาะ ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมได้เสนอแนะเรื่องสถานที่ สำหรับฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถาน ว่าควรจัดหาสถานที่ให้เป็นเอกเทศโดยเฉพาะ ก็เพื่อให้มีความสงบขณะไหว้พระสวดมนต์ นั่งสมาธิ และเดินจงกรม เพื่อให้จิตเป็นสมาธิได้เร็วและ ไม่มีเรื่องรบกวนแทรกแซงขณะฟังบรรยายจากวิทยากร ย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความตั้งใจที่จะมุ่งพัฒนาตนเอง ด้วยการฝึกพัฒนาจิตใจตามกระบวนการของการฝึกอบรมจิตตภาวนา อย่างจริงจังตั้งแต่เรื่องสถานที่การฝึกอบรม ยังเป็นปัญหาเรื่องความแออัด ขาดความสงบอันอาจ เนื่องมาจากพื้นที่ภายในเรือนจำและทัณฑสถานมีน้อย ดังอธิบายมาแล้วในข้อ 3.1 ถ้าหากเรือนจำ และทัณฑสถานสามารถจัดหาสถานที่ให้เป็นเอกเทศโดยไม่แออัด ไม่มีเสียงจากภายนอกรบกวนมากนัก

และมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น ห้องสุขา พัดลม ผ้าปูรองสำหรับนั่งสมาธิให้พร้อมก็อาจจะทำให้การฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังได้ผลมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ผู้ต้องขังได้รับการพัฒนาจิตใจให้กลับตนเป็นพลเมืองดีมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแผนทิศทางของกรมราชทัณฑ์ ในทศวรรษหน้า

ภารกิจที่ 2 คือการแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับสังคมโดยทั่วไปได้ภายหลังพ้นโทษ (กรมราชทัณฑ์. 2538 : 9)

4.2 ข้อเสนอแนะเรื่องควรวัดหาหนังสือคู่มือและหนังสืออ่านประกอบให้เพียงพอกับ
ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เนื่องมาจากผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาต้องการหนังสือคู่มือและหนังสืออ่านประกอบเพื่อใช้ศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองที่สามารถนำติดตัวไปในแดน โดยการยืมอ่านเสร็จแล้วส่งคืน เพราะการฝึกอบรมจิตตภาวนานั้นเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับผู้ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมมาก่อน บทให้พระสวดมนต์ก็เป็นคำภาษาบาลี และมีคำแปลเป็นภาษาไทยและอาจจะยากในการอ่านและสะกดการันต์ โดยอนุศาสนาจารย์วิทยากรผู้นำฝึกอบรมจะแจกจ่ายให้ยืมชั่วคราว เพื่อใช้สวดเสร็จแล้วส่งคืนไม่ให้ติดตัวไปในแดน เพราะหนังสือคู่มือที่กรมราชทัณฑ์ ได้จัดพิมพ์ส่งให้เรือนจำและทัณฑสถานมีจำกัดและที่มีอยู่ปัจจุบันก็ผ่านการใช้งานมานานเก่า ชำรุดเป็นส่วนใหญ่ ส่วนภาคปฏิบัติการนั่งสมาธิการควบคุมจิต การประคองจิตให้อยู่กับองค์ภาวนาและการกำหนดสติในการเดินจงกรม ก็อาศัยคำแนะนำควบคู่ไปกับการปฏิบัติ คือนำปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน แต่จากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมนี้จะทำให้เห็นว่า หนังสือคู่มือต่าง ๆ มีความจำเป็นสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่ต้องใช้เพื่อศึกษาทบทวนด้วยตนเองและใช้เป็นคู่มือปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะทั่วไปในงานวิจัยของ ทวีรัตน์ นาคเนียม (2530 : 108) ได้ศึกษาวิจัยผลของการฝึกสมาธิที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ต้องขังได้ให้ข้อเสนอแนะทั่วไปไว้ว่า ทางกรมราชทัณฑ์และทางเรือนจำควรวัดหาหนังสือธรรมะให้ผู้ต้องขังได้อ่านอย่างกว้างขวางและเพียงพอ เรือนจำและทัณฑสถานที่มุ่งหวังจะให้โครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาเพื่อพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจึงควรจัดเตรียมหนังสือคู่มือและหนังสืออ่านประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมจิตตภาวนาไว้บริการอย่างเพียงพอ

4.3 ข้อเสนอแนะเรื่องวิทยากรผู้นำฝึกอบรมควรมีความรู้และประสบการณ์ด้านการ
ฝึกอบรมจิตตภาวนาให้มากกว่าที่เป็นอยู่ อาจเนื่องมาจากอนุศาสนาจารย์หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่อนุศาสนาจารย์ ซึ่งเป็นวิทยากรนำฝึกบางท่านในเรือนจำและทัณฑสถานบางแห่งอาจจะผ่านหรือมีประสบการณ์ทางด้านจิตตภาวนามาน้อยทำให้ขาดความชำนาญ ไม่เกิดความซาบซึ้งหรือแตกฉานอย่างเพียงพอ จึงทำให้การถ่ายทอดหลักการวิธีการฝึกอบรม เช่น การประคองจิต การสอบอารมณ์ การแนะนำหรือแก้ปัญหาทางจิตแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมและการบรรยายแนะนำหลักธรรมต่าง ๆ

มาใช้พิจารณาให้จิตเข้าสู่สมาธิความสงบไม่ชัดเจนหรือดีพอ ซึ่งบทบาทหน้าที่ในฐานะวิทยากรที่สำคัญ คือต้องฝึกฝนอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจหรือมีประสบการณ์ด้วยตนเองอย่างเพียงพอเกี่ยวกับการฝึกอบรมจิตตภาวนามาก่อนก็จะสามารถนำฝึกอบรมหรือถ่ายทอดได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาษิตในอุทฺทกนิกาย อัมมบท ว่า อุตตานิญฺเจ ตถา กยิรา ยถฺยญฺมนุสฺสสตี ความว่า ถ้าร่ำสอนผู้อื่นนั้นใด ก็ควรทำตนนั้น (คณะจารย์แห่งโรงพิมพ์เลียงเชียง.2535 : 5)

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการศึกษาวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาเป็นข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. เรือนจำและทัณฑสถาน ควรปรับปรุงแก้ไขด้านวิธีการฝึกอบรมจิตตภาวนา ให้มีสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยมาประกอบ เช่น วีดีโอเทป, เทปธรรมบรรยายของพระวิปัสณาจารย์, ภาพสไลด์, ภาพโปรเตอร์, และหนังสือคู่มือต่าง ๆ เพื่อบริการแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างเพียงพอ หากขาดแคลนเงินงบประมาณก็ควรขอบริจาคสนับสนุนจาก วัด สำนักปฏิบัติธรรม และมูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น

2. เรือนจำและทัณฑสถาน ควรจัดหาสถานที่สำหรับฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขังอย่างเหมาะสมเพียงพอ ไม่แออัด เป็นสัดส่วน มีความสงบ มีพัดลมหรืออากาศถ่ายเทได้ดี เพื่อสร้างบรรยากาศด้านสถานที่ให้ดีเหมาะสมกับเป็นสถานที่สำหรับบำเพ็ญจิตตภาวนา ก็อาจก่อให้เกิดผลดีมากขึ้น

3. ควรนิมนต์พระวิปัสณาจารย์ร่วมกับอนุศาสนาจารย์ของเรือนจำและทัณฑสถานมาบรรยายเรื่องประโยชน์ของจิตตภาวนาร่วมทั้งนำเจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานฝึกอบรมจิตตภาวนาเป็นครั้งคราว เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ต้องขังและบุคคลทั่วไปพร้อมทั้งให้เจ้าพนักงานได้เกิดความรู้ความเข้าใจเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการฝึกอบรมจิตตภาวนาแล้ว จะได้ร่วมกันส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้เข้าฝึกอบรมจิตตภาวนาอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

4. วิทยากรผู้นำฝึกอบรมจิตตภาวนาเพื่อพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังควรมีความรู้ ความเข้าใจ มีประสบการณ์ด้วยการปฏิบัติจิตตภาวนาด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้แนะนำบรรยายตอบข้อซักถามของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งสงสัยหรือมีปัญหาทางจิตใจหรือการควบคุมจิตใจในขณะปฏิบัติ เพื่อให้การปฏิบัติเกิดความสงบและเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

5. การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และมีอายุ 26 - 35 ปี มีจำนวนมาก เมื่อรวมเข้าด้วยกันคิดเป็นร้อยละ 60.55

ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ผู้ที่อยู่ในวัยดังกล่าวถือว่าอยู่ในวัยแรงงานที่มีสมรรถภาพทางร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ เรือนจำและทัณฑสถานจึงควรให้ผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยดังกล่าว ได้เข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนา เพื่อพัฒนาพฤติกรรมให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับผลของการฝึกอบรมจิตตภาวนาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และ บุคลิกภาพของผู้ต้องขัง
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับการฝึกอบรมจิตตภาวนาว่าสามารถช่วยให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตและรู้เรื่องจริยธรรมแตกต่างกันมากน้อยระดับใด
3. ควรศึกษาการนำหลักการฝึกอบรมจิตตภาวนาไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนา จิตใจตนเองของผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมจิตตภาวนาไปแล้วขณะที่ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ว่ามีมากน้อยประการใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรหรือไม่

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- โกศล มีคุณ. การวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะในการสมทบบาทของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา. ปรินยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- คณะกรรมการกองตำรา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พุทธศาสนสุภาษิต เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, 2535.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539.
- คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงช้าง. พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1 ฉบับมาตรฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง, 2535.
- ชมชื่น สมประเสริฐ. ผลของการฝึกสมาธิต่อระดับความวิตกกังวล. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2526. อัดสำเนา.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- ณรงค์ศักดิ์ ทะละกัญและคณะ. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ : พรนิศ การพิมพ์, 2532.
- ทวีรัตน์ นาคเนียม. ผลของการฝึกสมาธิที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ต้องขัง, ปรินยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- ทศพร มณีศรีขำ. การพัฒนาจริยธรรมด้านความสามัคคีโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ปรินยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- ประเสริฐ เมฆมณี. คำอธิบายเปรียบเทียบพระราชนิพนธ์ราชทัณฑ์ เรียงมาตรากับกฎกระทรวง, กรุงเทพฯ : บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, 2526.
- _____. คู่มือการราชทัณฑ์ : การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ เรือนจำกลางคลองเปรม, 2532.
- _____. หลักทัณฑวิทยา, กรุงเทพฯ : บริษัทบพิธการพิมพ์ จำกัด, 2523.

ผ่องพรรณ แว่ววิเศษ. ลักษณะจิตสังคมเพื่อการป้องกันพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น.

ปริญญาโท วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,

2534. อัดสำเนา.

พระครูพรหมญาณวิกรม. การพัฒนาจิตใจ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประทีปวิทย, ม.ป.ป.

พระมหาพเยาว์ศักดิ์ ธาณรัตน์. สภาพปัญหาการนำหลักจิตตภาวนาในพุทธศาสนาไปใช้ในการอบรมเพื่อ

พัฒนาจิตนิสัยผู้ต้องขัง ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของเรือนจำกลางคลองเปรมและ

ทัณฑสถานหญิงกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ สค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล,

2533. อัดสำเนา.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). สมาธิฐานสู่สุขภาพจิตและปัญญาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2538.

_____. ปฏิบัติตามให้ถูกทาง. พิมพ์ครั้งที่ 36. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด,

2538.

พระราชวรคุณ (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528.

พระราชสุทธิญาณมงคล (จรัญ ฐิตธัมโม). กรรมฐานแก้ปัญหาชีวิต. กรุงเทพฯ : ลิเบอร์ตี้เพลส,

2539.

พวงเพชร วัชรอยู่. แรงจูงใจกับการทำงาน. วิทยานิพนธ์ สค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์, 2526. อัดสำเนา.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2533.

ยศวันต์ บริบูรณ์ธนา. "ลงโทษให้สำนึกผิด," วารสารราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2 - 3. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ เรือนจำกลางคลองเปรม, 2537.

ราชทัณฑ์, กรม. กฎกระทรวงราชทัณฑ์วัดบัพนิคมชาววิฑาร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์

เรือนจำกลางคลองเปรม, 2530.

_____. คู่มือฝึกอบรมจิตตภาวนาแก่ผู้ต้องขัง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์

เรือนจำกลางคลองเปรม, 2532.

_____. แผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย ระยะแรก 2537 - 2540.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ เรือนจำกลางคลองเปรม, 2538.

ราชทัณฑ์, กรม. รายงานประจำปี 2536, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ เรือนจำกลาง
คลองเปรม, 2536.

_____. สรุปการประเมินผลการสัมมนาอนุศาสนาจารย์ เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ. ระหว่าง 26 - 27 มิถุนายน 2540 ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม,
อัสสัมชัญ.

_____. สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.
2540 - 2544. 2539 ก. อัสสัมชัญ.

_____. รายงานประจำปี 2538, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ เรือนจำกลาง
คลองเปรม, 2539 ข.

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ศึกษาการ, 2531.

วิชัย ตันศิริ. มองแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ (2536). กรุงเทพฯ : บริษัท T.P. พรินท์
จำกัด, 2536.

สมใจ ทองเรือง. "กศน. กับการพัฒนาคนในแผนฯ 8," เดลินิวส์. 25 มิถุนายน 2538.
หน้า 23.

สมพล พงษ์นิพนธ์. โครงการศึกษาสภาพจิตและพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรม
จิตตภาวนาของเรือนจำกลางบางขวาง. รายงานการฝึกภาคปฏิบัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534. อัสสัมชัญ.

สาโรช บัวศรี. ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรีรำลึก กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537.

ลีปนันทน์ เกตุทัต. การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม : จุดยืนและทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, 2518.

สุนทร โคตรบรรเทา. การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์, 2526.

สุริยาพร ฟูตระกูล. ฝึกการเจริญสติตามวิธีการของหลวงปู่เทียมน จิตตสุโข ต่อความจำเป็นปัจจุบัน
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชินโนรสวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์.
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัสสัมชัญ.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2536. อัสสัมชัญ.

หยุด แสงอุทัย. กฎหมายอาญาเรียนด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2538.

- อวยชัย โรจนนรินทร์กิจ. ผลของการฝึกอบรมอานาปานสติสมาธิในพุทธศาสนาคู่ต่อการพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ต้องขัง. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- อโนชา จังจรง. ผลของการบวชชีพราหมณ์ต่อระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษาในจังหวัดภาคกลาง. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.
- อาทิตย์ โพนทอง. การศึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังตามแผนงานอบรมฟื้นฟูผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์. ปรินิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2535. อัดสำเนา.
- _____. การอบรมแก้ไขและการพัฒนาทัศนียผู้ต้องขังที่อยู่ในความควบคุมดูแลของกรมราชทัณฑ์ รายงานการศึกษาล้วนบุคคลผู้เข้าฝึกอบรมหลักสูตร นบส. 1 รุ่นที่ 17 สำนักงาน กพ. กรุงเทพฯ : 2538. อัดสำเนา.
- อุทัย หิรัญโต. ประมุขศิลป์ : ศิลปะของการเป็นผู้นำ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2536.
- Cronbach, Lee J. Essential of Psychological Testing. 3rd ed. New York : Harper and Row, 1970.
- Kohlberg, L. "Moral Stage and Moralization : The Cognitive Development Approach," in Moral Development and Behavior. p.31 - 53. New York: Holt Rinehart and Winston, 1976.
- Nie, Norman H. SPSS : Statistical Package for the Social Science. 2 nd ed. New York : McGraw-Hill Book Company, 1925.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

สำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์ติดต่อแบบสอบถาม
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

(สำเนา)

ที่ ทม 1007/3475

(ครุฑ) ภัณฑิวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

22 สิงหาคม 2540

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน อธิบดีกรมราชทัณฑ์

ภัณฑิวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายจวน คงแก้ว เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอก
การศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำ และ
ทัณฑสถาน ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

รศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลัย ประธาน

ดร.ไพฑูรย์ โปธิสาร กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอหนังสือราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในการขอความ
ร่วมมือจากเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 9 แห่ง คือ เรือนจำกลางคลองเปรม, เรือนจำกลาง
บางขวาง, เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ, ทัณฑสถานหญิงกลาง, ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง,
ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง, เรือนจำอำเภอธัญบุรี, เรือนจำจังหวัดปทุมธานี และเรือนจำจังหวัด
สมุทรสาคร ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ โดยขอความร่วมมือให้ผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนามา
แล้ว ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือน สิงหาคม - กันยายน 2540 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำ
วิทยานิพนธ์

ภัณฑิวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณใน
ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ศิริฎา พูลสุวรรณ

(นางสาวศิริฎา พูลสุวรรณ)

คณบดีภัณฑิวิทยาลัย

ภัณฑิวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

โทร. 2584119

(สำเนา)

ที่ มท 0904/1057

(ครุฑ)

กรมราชทัณฑ์

222 ถนนนนทบุรี 1 ตำบลสวนใหญ่

อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

29 สิงหาคม 2540

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ชุด

กรมราชทัณฑ์ อนุญาตให้นายจวน คงแก้ว นักประชาสัมพันธ์ 6 เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร นิสิตปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนาแล้ว โดยการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ที่ได้รับการอบรมมา เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถาน ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล" โดยนายจวน คงแก้ว จะมาติดต่อขอความร่วมมือด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง.

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ดุสิต บัณฑิตย์

(นายดุสิต บัณฑิตย์)

ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาพฤตินิสัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิบดีกรมราชทัณฑ์

สำนักพัฒนาพฤตินิสัย

ส่วนส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

โทร. 9673558 - 9

โทรสาร 9673558

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์	<p>อาจารย์ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร กรุงเทพฯ</p>
2. รองศาสตราจารย์ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์	<p>อาจารย์ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร กรุงเทพฯ</p>
3. อาจารย์ มงคล พรพลทอง	<p>หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาจิตใจ
สำนักพัฒนาพฤติกรรม
กรมราชทัณฑ์ จังหวัดนนทบุรี</p>

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามการวิจัย

แบบสอบถามสำหรับงานวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาใน
เรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

คำชี้แจง

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาด้านหลักสูตร
การฝึกอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรม ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด โดยให้ท่านที่ผ่านการฝึก
อบรมจิตตภาวนามาแล้ว อ่านข้อความแล้วพิจารณาตอบแบบสอบถามตามความรู้สึกระหว่างการฝึก
การอบรมและตามความคิดเห็นของท่านตามความเป็นจริง

1. แบบสอบถามมี 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา รวมทั้ง 3
ด้าน คือด้านหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรม ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับโครงการ
ฝึกอบรมจิตตภาวนา

2. ขอให้ตอบทุกข้อ ถ้าเว้นข้อใดข้อหนึ่งจะทำให้แบบสอบถามไม่สมบูรณ์

3. แบบสอบถามนี้ไม่มีคำถามถูกหรือผิด ท่านสามารถตอบได้อย่างอิสระตามความคิดเห็น
ของท่านที่เป็นจริง

4. ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามฉบับนี้ไว้เป็นความลับ จะนำมาใช้เพื่อการ
วิเคราะห์ผลรวมสำหรับการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น และท่านไม่ต้องเขียนชื่อ - นามสกุล ลงในแบบสอบ
ถามนี้แต่อย่างใด

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ขอให้ตอบคำถามเกี่ยวกับตัวท่าน โดยขีดเครื่องหมายถูก () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง ดังต่อไปนี้ :

1. อายุ

- () ต่ำกว่า 25 ปี
- () 26 - 35 ปี
- () 36 - 45 ปี
- () 46 ปีขึ้นไป

2. พื้นฐานความรู้เดิม

- () ระดับประถมศึกษา
- () ระดับมัธยมศึกษา
- () สูงกว่ามัธยมศึกษา

3. คดีความผิด

- () เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย
- () เกี่ยวกับทรัพย์สิน
- () เกี่ยวกับเพศ
- () เกี่ยวกับยาเสพติด
- () และคดีอื่น ๆ

4. ระยะเวลาที่ต้องโทษ

- () ต่ำกว่า 5 ปี
- () 5 - 10 ปี
- () สูงกว่า 10 ปีขึ้นไป

5. สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรม

- () เพราะถูกส่งตัวมา
- () เพราะสมัครใจ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อทราบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนาที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาในเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

คำชี้แจง ขอให้ใส่เครื่องหมายถูก () ในช่องระดับความคิดเห็นช่องใดช่องหนึ่งตามความคิดเห็นหรือตามความรู้สึกของท่านโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา	ระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วย				
		5 (มากที่สุด)	4 (มาก)	3 (ปาน- กลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อย ที่สุด)
	ด้านหลักสูตรการฝึกอบรมจิตตภาวนา					
1.	มีเนื้อหาที่มุ่งจะพัฒนาจิตใจผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ดีขึ้นอย่างแท้จริง.....					
2.	มีเนื้อหาส่งเสริมให้รู้จักตัวเองและธรรมชาติของมนุษย์สัตว์ทั่วไป.....					
3.	มีเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....					
4.	สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันของทุกคน.....					
5.	มีเนื้อหาชัดเจน เข้าใจง่าย.....					
6.	มีเนื้อหายืดหยุ่นเหมาะสม.....					
7.	มีเนื้อหาทันสมัยทันเหตุการณ์.....					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา	ระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วย				
		5 (มากที่สุด)	4 (มาก)	3 (ปาน- กลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อย ที่สุด)
8.	ช่วยให้รู้เห็นสังขารแห่งชีวิตมากขึ้น.....					
9.	การบรรยายเรื่องอานิสงส์ของสมาธิ.....					
10.	การบรรยายศิลปะป้องกัน.....					
11.	การบรรยายเรื่อง สมาธิป้องกัน.....					
12.	การบรรยายเกี่ยวกับเรื่อง วิปัสสนา.....					
13.	การบรรยายเรื่อง จริต 6 ประการ.....					
14.	การบรรยายเรื่อง นิ वर्ณ 5 ประการ.....					
15.	การบรรยายเรื่อง อริยสัจ 4 ประการ.....					
16.	การบรรยายเรื่อง ชั้น 5.....					
17.	การบรรยายเรื่อง สติปัฏฐาน 4.....					
18.	การบรรยายเรื่อง กฎแห่งกรรมและประสบการณ์ของ พระวิปัสณาจารย์.....					
<u>ด้านวิธีการฝึกอบรมจิตตภาวนา</u>						
19.	การประชาสัมพันธ์เชิญชวนเข้ารับการฝึกอบรมได้ กระทำอย่างทั่วถึง.....					
20.	การปฐมนิเทศให้เข้าใจเรื่องการเตรียมตัวมีความ จำเป็น.....					
21.	การทดสอบความรู้พื้นฐานก่อนเข้ารับการอบรมมีความ จำเป็น.....					
22.	ผู้นำฝึกอบรมใช้เทคนิควิธีการในการฝึกอบรมเหมาะกับ ผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา	ระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วย				
		5 (มากที่สุด)	4 (มาก)	3 (ปาน- กลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อย ที่สุด)
23.	ผู้เข้าอบรมสามารถซักถามปัญหาและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในระหว่างการฝึกอบรม.....					
24.	ผู้นำฝึกอบรมต้องมีประสบการณ์และมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด.....					
25.	มีการเรียงลำดับการฝึกอบรมจากง่ายไปหายาก.....					
26.	จำนวนวันในการฝึกอบรมน้อยเกินไป.....					
27.	ระยะเวลาในการฝึกอบรมแต่ละวันมีความเหมาะสม.....					
28.	ได้จัดแบ่งเวลาระหว่างนั่งสมาธิกับการเดินจงกรมอย่างเหมาะสม.....					
29.	ได้จัดสื่อและหนังสือคู่มือแจกจ่ายแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างเพียงพอ.....					
30.	ใช้สื่ออุปกรณ์ในการฝึกอบรมเหมาะสมกับเนื้อหา.....					
31.	สถานที่ในการฝึกอบรมกว้างขวางเพียงพอ.....					
32.	สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม.....					
33.	ผู้นำฝึกอบรมอยู่กับผู้เข้ารับการอบรมตลอดเวลาที่มีการฝึกอบรมในแต่ละวัน.....					
34.	การเชิญผู้มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญทางด้านสมาธิวิปัสสนาบรรยายเสริมในบางเวลาที่มีความเหมาะสมระดับใด.....					
35.	การประเมินผลโดยพิจารณาจากความตั้งใจความสนใจและการสอบอารมณ์ในระหว่างฝึกอบรม เพื่อดูความก้าวหน้ามีความสมระดับใด.....					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา	ระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วย				
		5 (มากที่สุด)	4 (มาก)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อยที่สุด)
	ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด					
36.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง...					
37.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด.					
38.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้มีสติ (ความระลึกได้) สัมผัสปัญหา (ความรู้ตัว) มากขึ้น.....					
39.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง และผู้อื่น.....					
40.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้รู้เห็นความทุกข์ยากของตนเอง, เพื่อนมนุษย์และสัตว์โลกทั่วไป.....					
41.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้จิตมีเมตตาต่อตนเอง เพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั่วไป.....					
42.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้รู้จักรักษาศีล 5 และ ตั้งใจละชั่วประพฤดี.....					
43.	การฝึกอบรมจิตตภาวนา ช่วยให้เกิดความละเอียดแก่ใจ (หิริ) และเกรงกลัวต่อผลของความชั่ว (โอตตัปปะ).					
44.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยลดความโลภ ความโกรธ ความหลงให้เบาบางลง.....					
45.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตสมบูรณ์.....					
46.	การฝึกอบรมจิตตภาวนา ทำให้จิตใจผ่องใสเยือกเย็น ไม่วิตก.....					
47.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาก่อให้เกิดปัญญารู้จักพิจารณา สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง.....					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา	ระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วย				
		5 (มากที่สุด)	4 (มาก)	3 (ปาน- กลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อย ที่สุด)
48.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยและรู้หลักธรรมคำสอน.....					
49.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้.....					
50.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยลดภาระด้านการควบคุมของเจ้าพนักงานเรือนจำ.....					
51.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้รู้จักยับยั้งจิตใจและควบคุมตนเองได้.....					
52.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้มีขวัญและกำลังใจ.....					
53.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้เกิดความสำนึกผิดยอมรับโทษทัณฑ์ตามกฎหมาย.....					
54.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาช่วยให้เกิดความสำนึกผิดชัด - หลาบจากการหลงกระทำผิดที่ผ่านมา.....					
55.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้ต้องการพึ่งพาตนเอง.....					
56.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้ต้องการแผ่เมตตาและขอโทษกรรมต่อกันด้วยความสำนึกผิด.....					
57.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้ต้องการแก้ไขพัฒนาตนเองให้สามารถเข้ากับสังคมโดยทั่วไปได้ภายหลังพ้นโทษ...					
58.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้ต้องการใช้คุณธรรมศีล-ธรรม มาควบคุมตนเอง ไม่ให้หลงกระทำผิดซ้ำอีก.....					
59.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้เกิดความรู้สึกเห็นใจและสงสารบุคคลในครอบครัว.....					

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา	ระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วย				
		5 (มากที่สุด)	4 (มาก)	3 (ปาน- กลาง)	2 (น้อย)	1 (น้อย ที่สุด)
60.	การฝึกอบรมจิตตภาวนาทำให้เกิดสำนึกผิดว่าตนเองต้อง ตกเป็นภาระของครอบครัวและประเทศชาติบ้านเมือง อย่างไม่น่าจะเป็น.....					

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่มีข้อความปลายเปิด เพื่อให้ท่านในฐานะที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนามาแล้วแสดงความคิดเห็น ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วในตอน ที่ 2 โดยขอให้เขียนแสดงข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของท่านเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาตามความรู้สึกที่เป็นจริงลงในช่องว่างดังต่อไปนี้

1. ด้านหลักสูตรการฝึกอบรมจิตตภาวนา (ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน)

ความคิดเห็น _____

ข้อเสนอแนะ _____

2. ด้านวิธีการฝึกอบรม

ความคิดเห็น _____

ข้อเสนอแนะ _____

3. ด้านประโยชน์และความสำนึกผิด

ความคิดเห็น _____

ข้อเสนอแนะ _____

4. ด้านอื่น ๆ

ความคิดเห็น

ข้อเสนอแนะ

ขอบคุณในความร่วมมือนี้อย่างสูงมา ณ โอกาสนี้.

นายจวน คงแก้ว

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายจวน คงแก้ว
เกิดวันที่	6 กันยายน 2495
สถานที่เกิด	8 หมู่ที่ 5 ต.ละมอ อ.เมือง จ.ตรัง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	33/296 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	นักพัฒนาวิชา 7 หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2514	นักธรรมชั้นเอกและเปรียญธรรมสามประโยค สำนักเรียนวัดกะพังสุรินทร์ จังหวัดตรัง
พ.ศ.2516	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีบรมศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2518	- พ.ศ. ประกาศนียบัตรพิเศษการศึกษา - ป.ธ.6 เปรียญธรรมหกประโยค
พ.ศ.2526	น.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ.2541	กศ.ม. (วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนา
ในเรือนจำและทัณฑสถานในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

บทคัดย่อ

ของ

จวน คงแก้ว

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

ตุลาคม 2541

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาใน 3 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร การฝึกอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรม และด้านประโยชน์และความสำนึกผิด และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขัง จำแนกตามตัวแปร อายุ พื้นฐานความรู้เดิม ศรัทธาความผิด ระยะเวลาที่ต้องโทษ สาเหตุที่เข้ารับการฝึกอบรม และขนาดของเรือนจำและทัณฑสถาน ตลอดจนรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมจิตตภาวนามาแล้ว จำนวน 3 รุ่น คือ รุ่นเดือนกรกฎาคม, สิงหาคม และกันยายน 2540 รวมจำนวน 393 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบค่าที (t-test) สถิติทดสอบค่าเอฟ (F-test) และวิธีการของเชฟเฟ - (Scheffe's Method)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผู้ต้องขังมีความเห็นด้วยกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตรการฝึกอบรมและด้านประโยชน์และความสำนึกผิด มีความเห็นด้วยในระดับมาก ส่วนด้านวิธีการฝึกอบรมมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง
2. ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวม และด้านวิธีการฝึกอบรม ด้านประโยชน์และความสำนึกผิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานความรู้เดิมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวม และรายด้านทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ผู้ต้องขังที่มีศรัทธาความผิดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวม และรายด้านทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
5. ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาที่ต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรม - จิตตภาวนาโดยรวม และด้านวิธีการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ผู้ต้องขังที่มีสาเหตุการเข้ารับการฝึกอบรมจิตตภาวนาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวม และรายด้านทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. ผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาโดยรวม และรายด้านทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8. ผู้ต้องขังมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาตามลำดับดังนี้
สถานที่ฝึกอบรมแออัดขาดความสงบ ขาดแคลนสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เวลาในการฝึกอบรมน้อย

9. ผู้ต้องขังให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมจิตตภาวนาที่ควรดำเนินการมากที่สุด คือ ควรจัดหาสถานที่ฝึกอบรมจิตตภาวนาให้เป็นเอกเทศ ควรจัดหาหนังสือคู่มือหนังสืออ่านประกอบอย่างเพียงพอ และวิทยากรผู้นำฝึกอบรมควรมีความรู้และประสบการณ์ด้านการบำเพ็ญจิตตภาวนาให้มากกว่าที่เป็นอยู่

A STUDY ON THE OPINION OF PRISONERS TOWARD THE MENTAL
DEVELOPMENT COURSE IN PRISONS AND CORECTIONAL INSTITUTIONS
IN BANGKOK AND SURROUNDING PROVINCES

AN ABSTRACT

BY

JUAN KONGKAEW

Presented in partial fulfillment of the requirements for
the Master of Education Degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University

October 1998

The purposes of this research were to study on the opinion of prisoners in prisons and correctional institutions and surrounding provinces toward the mental development course in three aspects, namely, the training program, training method, and benefit and guilty consciousness; to compare the opinion of the prisoners as classified by age, educational background, law case, detention period, training reason, and prison and correctional institution size; and to gather additional opinions and suggestions.

The sample used in this research were 393 prisoners who used to attend three batches of mental development courses in July, August, and September 1997. They were chosen through the multi - stage random sampling technique. The instrument used for collecting the data was the rating - scale questionnaire. The statistics used for analyzing the data were percentage, mean, standard deviation, t - test, F - test, and the Scheffe's Method.

The research findings were summarized as follows:-

1. The prisoners had opinions on the mental development course as a whole at a high level. When considered by aspect, it was found that the prisoners had opinions in the training program and the benefit and guilty consciousness aspects at a high level, but in the training method aspect at a moderate level.

2. The prisoners with different ages had opinions on the mental development course as a whole and in the training method and benefit and guilty consciousness aspects with statistically significant difference at the .05 level.

3. The prisoners with different educational backgrounds had opinions on the mental development course as a whole and in all three aspects with statistically significant difference at the .05 level.

4. The prisoners with different law cases had opinions on the mental development course as a whole and in all three aspects with statistically significant difference at the .05 level.

5. The prisoners with different detention periods had opinions on the mental development course as a whole and in the training method aspect with statistically significant difference at the .05 level.

6. The prisoners with different training reasons had opinions on the mental development course as a whole and in all three aspects with statistically significant difference at the .05 level.

7. The prisoners with different prison and correctional institution sizes had opinions on the mental development course as a whole and in all three aspects with statistically significant difference at the .05 level.

8. The prisoners had additional opinions on the mental development course that the training space was limited and lacked quietness, lacking up - to - date training media, and the training time was limited.

9. The prisoners suggested that the prisons and correctional institutions should provide permanent training space, manuals and supplementary books be provided, and the trainers have more knowledge and experience in meditation.